

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R 151
Alındığı Yer : Fen Bil. Ens. 155
Tarih : 7.10.1936
Fatura : I-
Fiatı : 1500 TL.
Ayniyat No : 1/4
Kayıt No : 44443
UDC :
Ek :

+

mm/139

ESKİ YAPITLARDA ÇAĞDAŞ İŞLEV

DOKTORA TEZİ
ÖLKO ALTINOLUK
Y.MİMAR Y.Ü.

YÖNETEN:
PROF.FARUK SIRMALI

prolog

PROLOG

Savaşta gelenlere sesleniyordu general:
-"İşte döndünüz... Kim ininiz yaralı, kiminiz sakat, ama hepiniz parasız... Ama bilirmisiniz, şu anda sizin yaşınızda olabilmek için herşeyimi seve seve verirdim. Ne mümkün.."

Evet, ne mümkün zamanı geri çevirmek, geçmiş zamanı yeniden yaşayabilmek. Ne var ki içinde ya da çevresinde tarihte ilginç olaylar yaşanmış pek çok yapıt vardır. Onlarla tekrar yaşamak, onlarla tekrar bütünleşmek mümkün olabilir. İşte bu araştırmaya bu amaçla tasarlanmıştır. Kaderine terk edilmiş, bu yüzden her gün biraz daha yok olmaktaki değerli yapıtlara çağdaş bir işlevsellik kazandırmaktır. Özetle:

. Tarihe ve san'at yapıtlarına gereken önemi vererek onları, YAŞATARAK KORUMAK, onlara çağdaş işlevler içinde yeni boyutlar kazandırmak.

. Çağımız ya da gelecek kuşaklar insanını zaman zaman GEÇMİŞ'e götürebilmek...

Onlara geçmişin gizem dolu güzelliklerini yaşatabilmek.. İnsanları; geçmiş günlerin; san'at dolu, bilgelik dolu evreninde gezdirebilmek.

. Böylece KÜLTÜR VARLIKLARIMIZ'a sahip çıkarken, insanımıza geçmişten hem ilginç, hem öğretici, hem düşündürücü kesitler yansıtabilmek...

İ Ç İ N D E K İ L E R

- . ÖNSÖZ
- . TÜRKÇE ÖZET
- . İNGİLİZCE ÖZET (SUMMARY)

GİRİŞ

1.BÖLÜM

- 1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI
- 1.2. ESKİ YAPITLARIN ÇAĞDAŞ KULLANIMA AÇILMASININ YARARLARI
- 1.3. İSTANBUL'DAKİ ESKİ YAPITLARDA ÇAĞDAŞ İŞLEVSELLİK

2.BÖLÜM

2.1. ÇÖZÜMLERDEN ÖRNEKLEME ARAŞTIRMALARI

- 2.1.1. TEVFİK FİKRET EVİ (Aşıyan)
- 2.1.2. MALTA KÖŞKÜ (Yıldız)
- 2.1.3. BEYAZ KÖŞK (Emirgan)
- 2.1.4. H.CHRISTIAN ANDERSEN EVİ, ÇEVRESİ VE MÜZESİ
(Odense, Danimarka)

2.2. ARAŞTIRMAYA AİT GELECEĞE DÖNÜK ÖNERİLER LİSTESİ

- 2.2.1. BİNBİRDİREK SARNICI (Sultanahmet)
- 2.2.2. TARIK-I DÜNYA MANASTIRI (Heybeliada)
- 2.2.3. VALENS (Bozdoğan) SU KEMERİ (Unkapanı)
- 2.2.4. YILDIZ SARAYI (Yıldız)
- 2.2.5. YEREBATAN SARAYI (Sultanahmet)

3.BÖLÜM - YEREBATAN SARAYI İLE BİR ÖRNEKLEME

- 3.1. YEREBATAN SARAYI VE BULUNDUĞU ALANIN, "YAPIM AŞAMASINDA"
TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ VE İŞLEVLERİ
- 3.2. YEREBATAN SARAYI'NIN GEÇMİŞTEKİ İŞLEVİ
- 3.3. BUGÜNKÜ İŞLEVİ
- 3.4. ÖNERİLEN İŞLEV
- 3.5. YEREBATAN SARAYI İLE, ÖNERİMİZİN, BÖLGE PLANLAMASI
AÇISINDAN ETÜDÜ VE ÖNEMİ
- 3.6. YEREBATAN SARAYI İÇİN ÇAĞDAŞ BİR KULLANIM PROJESİ

4.BÖLÜM - SONUÇ VE GENEL ÖNERİLER

- . KAYNAKLAR
- . GÖRSEL KAYNAKLAR LİSTESİ
- . BİBLİYOGRAFYA
- . ÖZGEÇMİŞ

III
IV
V

1

2
6
8

11
15
19
23

27

31
37
39
43
49

56
57
61
66

68
77

95

99
105
111
120

önsöz

.ÖNSÖZ

ESKİ YAPITLARDA ÇAĞDAŞ İŞLEV" başlıklı doktora tezimiz; Yerebatan Sarayı'nın kullanılarak, yaşatılarak korunmasını araştırmak amacını taşımaktadır. Tarihsel kültürel varlıklarımızın yeterince değerlendirilmesi; bizim birikimlerimizden de, gelecek kuşakların esinlenebileceği bir sürecin yaşatılması gerekmektedir.

Nitekim bu amaçlarla çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk; 1932'li yıllarda Dolmabahçe Sarayı'nı bilim dil tarih kurultaylarına açmış, burada alfabe çalışmaları yaptırmıştır. Veliaht Dairesinin 1937 yılında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi haline getirilmesi emrini vermiştir.

Diğer yandan dokümantasyon birikimi, tasarım ve uygulama aşamalarında edinilecek deneyimler, özgün örneklerle dolu yurdumuzu, evrensel boyutta bir "eğitim-öğretim beldesi" haline getirebilecektir.

Kaybolmaya yüz tutmuş el san'atlarımız ise, yeni yeni talepler bulabileceğinden gelişebilecektir. Ayrıca bu konuda yeni, verimli iş alanları yaratılabilecektir.

Bu nedenlerle, zemin ve zaman koşulları içerisinde bütün veriler değerlendirilerek, zaman içindeki yanlışları yaşamadan, ESKİ YAPITLARIN ÇAĞDAŞ KULLANIM AMACIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ ve olaya süreklilik kazandırılması, hem gerekli, hem yararlı görülmektedir kanısındayız.

özet

araştırmamız, tarihte üç imparatorluğa başkentlik yapmış İSTANBUL'daki eski yapıtları kapsamaktadır.

Bu yapıtlarda ne tür çağdaş bir işlev verilebileceğini araştırmak amacını gütmektedir.

Araştırmamızda mekan sınırı çizilmiş, tarihsel süreç (kronoloji) sınırlanmamıştır. Evrensel kültürün odak noktalarından İstanbul'un ve Ulusumuzun gereksinimleri de göz önüne alınarak, konuya; "mimari tasarım" açısından yaklaşılmaya çalışılmıştır. Örgütlenme, yönetim, finansman, optimum performans saptanması gibi konulara girilmemiştir. Birisi Batı'dan olmak üzere, çağdaş kullanıma açılmış dört yapıt ele alınarak araştırılmış, çözümlenmiştir. Konuya girdileri arttırmak maksadıyla, İstanbul'daki bulaştığımız eski san'at yapıtlarına önerilerimiz liste halinde verilmiş, bunlardan beşi ele alınarak örneklenmiştir. Her örnek sonuçları, girdiler ve bireşim, planlamaya dönük olarak belirlenmiş, ana tasarımda ne kadar rol oynayabilecekleri saptanmaya çalışılmıştır.

Bütün bu verilerin ışığı altında; çağdaş bir işlev önererek örnekleme konusu olarak ele aldığımız YEREBATAN SARAYI'na yüzer elemanlarla düzenlenmiş bir YERALTI KAPALI ÇARŞISI tasarımılanmıştır.

Son bölümde, günümüz tasarımcısının; "çağdaş"ı bilmesinin yanı sıra, gelişmiş teknik olanaklara ve çok zengin bir tarihsel-kültürel ortamda yaşadığının bilincinde olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

summary

SUMMARY

The title of this research is;

"CONTEMPORARY USAGE OF OLD BUILDINGS".

Which comprises, especially the old buildings in ISTANBUL which is used to be the capital of three great emperorships. The main purpose of the research is; to apply the certain contemporary function; which could be appropriate for them.

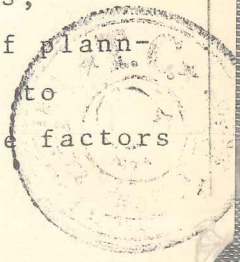
The geographical area is limited at the vicinity of Istanbul.

However the historical period of the buildings was not limited. In consideration of the requirements of Istanbul, which was one of the centers of the universal culture; we have decided to approach to the subject in terms of "ARCHITECTURAL DESIGN". Four examples, one of them from the Western World (e.g. Denmark) -being re-used temporarily- has been selected.

In order to increase the amount of input to the work, selection is made about the buildings which have historical and artistic values.

Therefore at Istanbul five of this type of buildings are selected and illustrated.

The result of each example, inputs, syntheses were defined in terms of planning principles and also attempted to determine how important are these factors in designing.

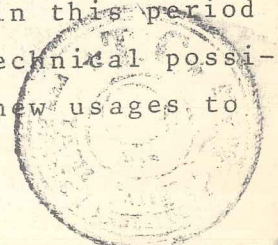

In the light of all these;

AN UNDERGROUND COVERED BAZAAR AND
RECREATION AREA

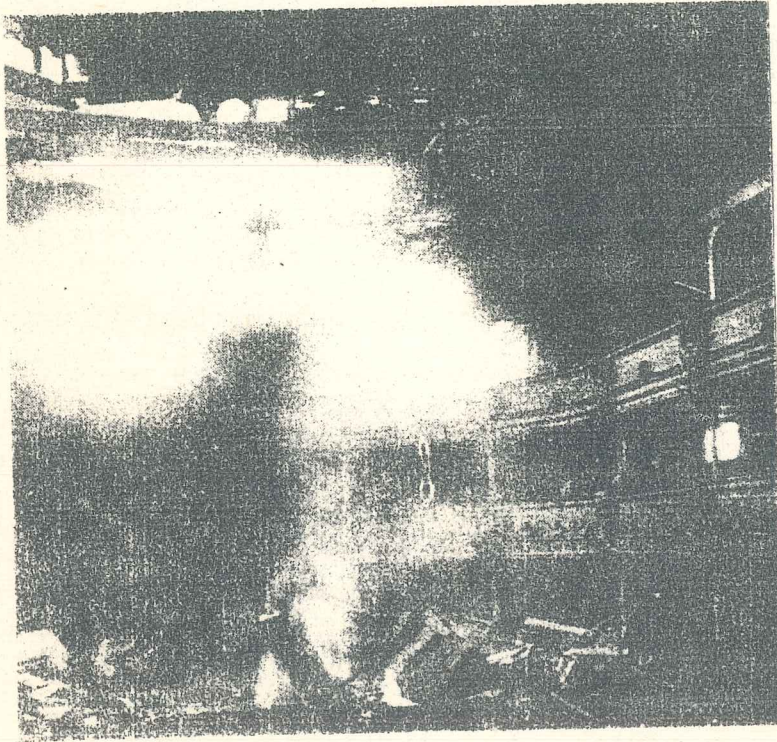
is designed with the floating components.
Which is formerly named: YEREBATAN SARAYI
or UNDERGROUND CISTERN.

Which was taken as an example of a creativeness of a contemporary function at an old structure. In the last chapter it is concluded that today's designer should be conscious about contemporary architecture and moreover she (or he) also should be conscious about the living in this period of time with a tremendous technical possibilities, in order to give new usages to the historical structures.

R.1. Tepebaşı Dram Tiyatrosu

R.2. Tepebaşı Dram Tiyatrosu
1970 Yılında Yanarken

giriş

Yurdumuz, Prehistorya'dan günümüz mimarlığına değin nitelik ve nicelik olarak san'at ve mimari tarihi bakımından pek önemli ve değerli birçok yapıta sahiptir. Anadolu; bu yapıtların çeşitlilik göstermesi bakımından da diğer ülkelerden farklı bir konumda bulunmaktadır. Evrensel boyutta, mimarinin tarihsel gelişim süreci içerisinde basamak yapıtları da içermektedir. Bu ulusal değerlerimizin çoğu, gereği gibi korunamamalarının yanı sıra, yeni bir işlev verilerek, ÇAĞDAŞ BİR KULLANIM amacıyla da değerlendirilememektedir (R.1).

Çağdaş bilim ve tekniğin tüm olanakları ile donatılmış; aydınlatma, ısıtma, havalandırma ve yangın sorunları çözülmüş yapıtlar, yurdumuzda turizm endüstrisi bakımından da önemli olabilir.

Artık bir daha hiç bir zaman elde edilemeyecek bu yapıtlar;

. San'at ve mimari tarihi bakımından,

. Sosyal nitelik bakımından;

mesaj iletmeleri, çağımızda eğitimin okul dışında da işlevini sürdürmesi gibi nedenlerle de değerlendirilmelidir.

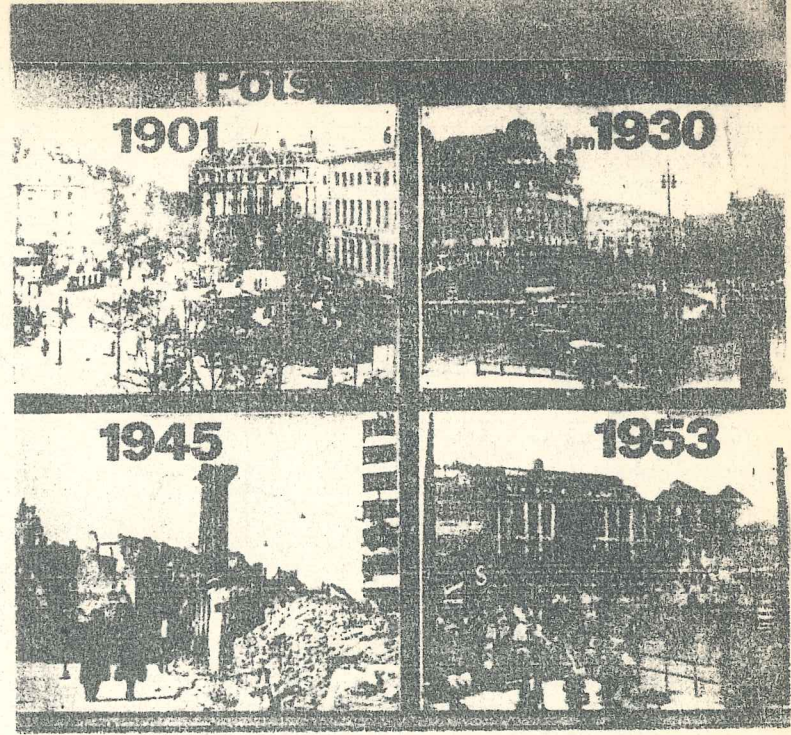
Bu takdirde hem bir tarih saygısı sergilenmiş, hem de günümüzün önemli bir gereksinimi karşılanmış olacaktır (R.2).

1.bölüm

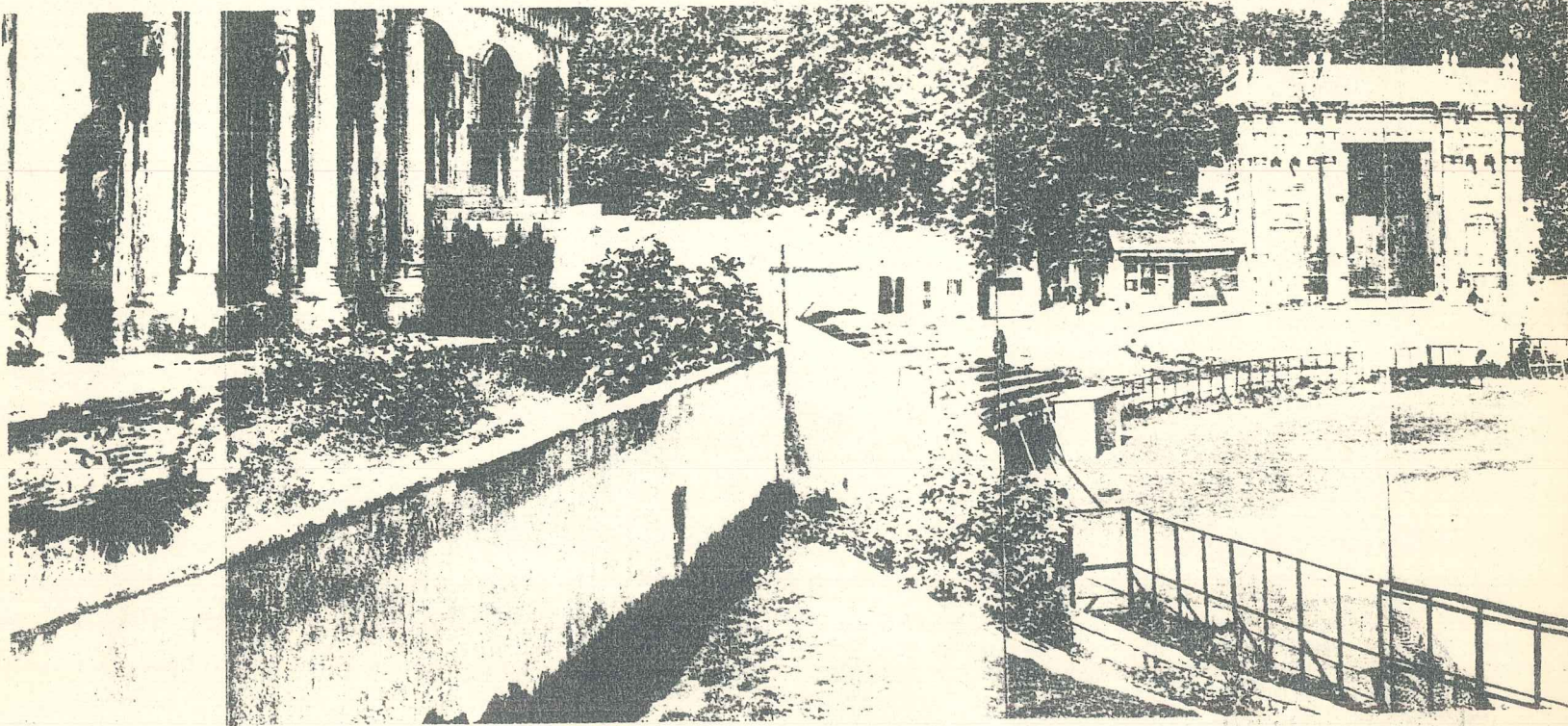
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

"Gelecek açısından günümüzün en önemli sorunlarından biri insan yaşamını, oradan tarihin akışını, giderek de zamanı dondurmak veya geriye sürüklemek gibi gülünç, insanlığı küçültücü ve geriletici yollara sapmaksızın, Tarihi Miras'ın ne şekilde korunup, ondan nasıl yararlanılabileceği hususudur"(I) (R.1).

Yurdumuzdaki, tarihi ve doğal yapıların, bölgelerin büyük bir bölümü günden güne yitip gitmekte, yeterince yararlanılamamakta, kimliklerini kaybetmektedirler (R.2).

R.1. Batı Berlin Postdamer Meydanı Tarihsel Gelişim Süreci, 1901-1953, Fot.1984

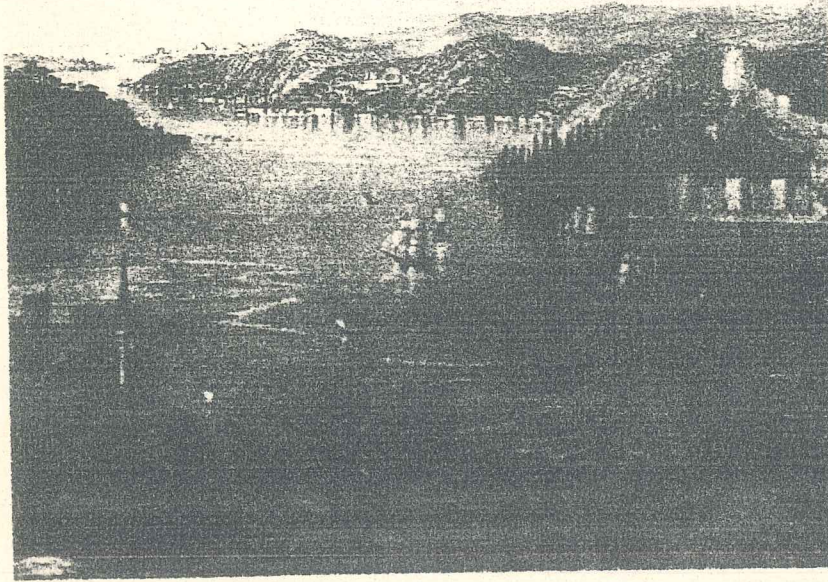
R.2. Çırağan Sarayı 1973

Örneğin; BOĞAZİÇİ VE İSTANBUL;

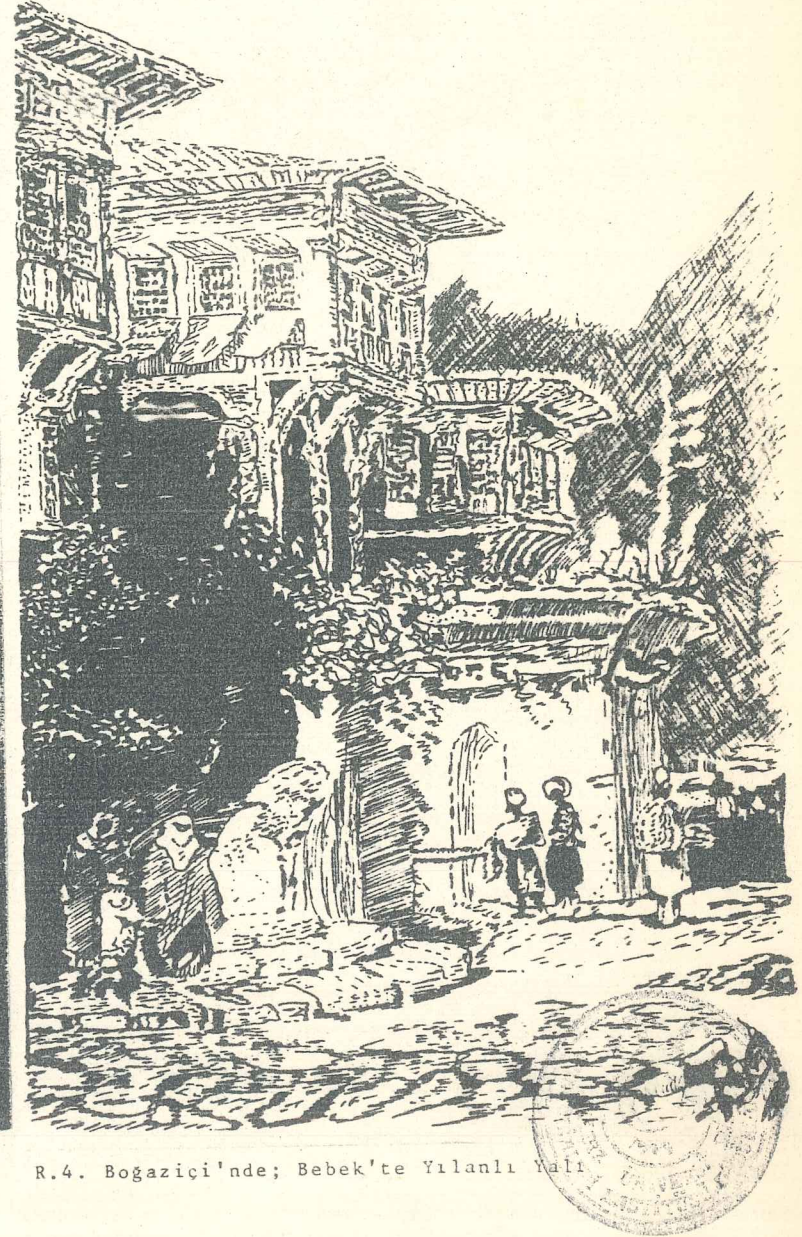
"Yeryüzünde eşi bulunmayan bir TARİH, DOĞA ve SAN'AT HAZİNESİ'dir. İşte bu nitelikleriyle de çok güçlü bir TURİZM KAYNAĞI'nı ülkemize armağan etmektedir (R.34). Ne var ki; her geçen gün bu eşsiz hazine biraz daha yitmektedir.

Parmaklarımız arasından kayar gibidir... Kaybolur gibidir... Heba olur gider gibidir..."(2) (R.5). Diğer yandan bu konuda, çok çeşitli kuruluşlarca (bakanlık, dernek, kurum, vakıf v.b.) çaba ve para harcanmaktadır.

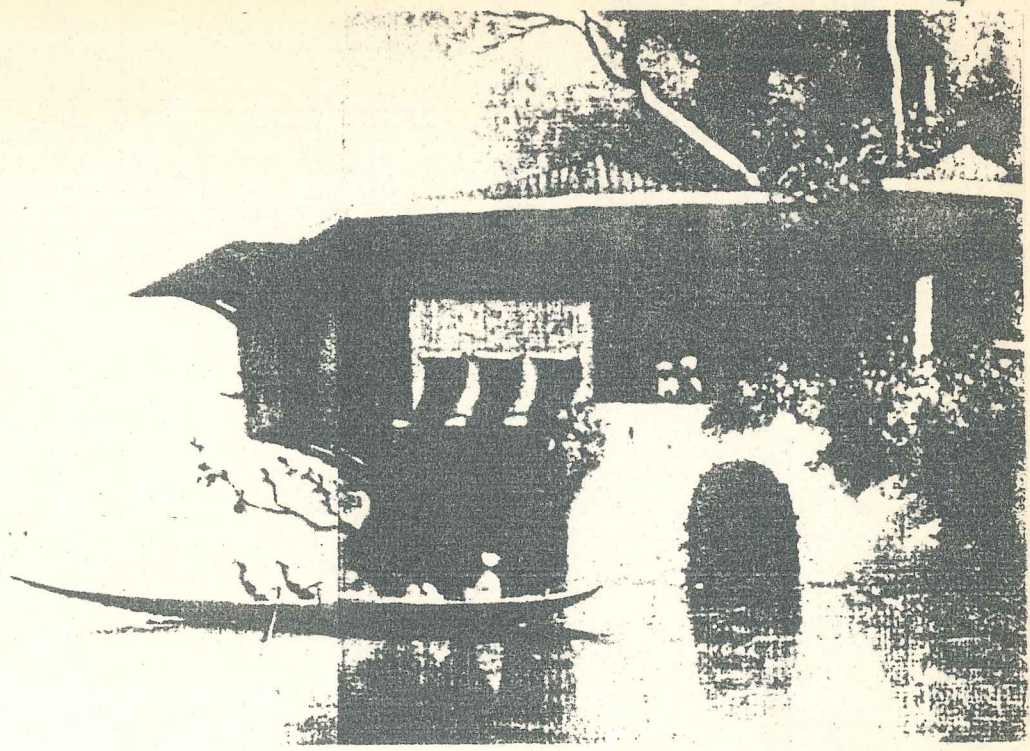
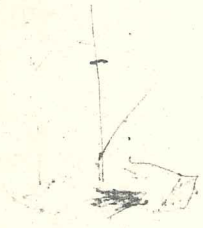
"Sırf onarmış olmak için yapılan restorasyonların ise, sonunda, ya verilen işleve cevap vermediği, ya da boş bırakılarak harap olmaya terk edildiği çok görülmüştür"(3).

R.3. Bartlett Gravürü, Boğaziçi 1838

R.4. Boğaziçi'nde; Bebek'te Yılanlı Yalı

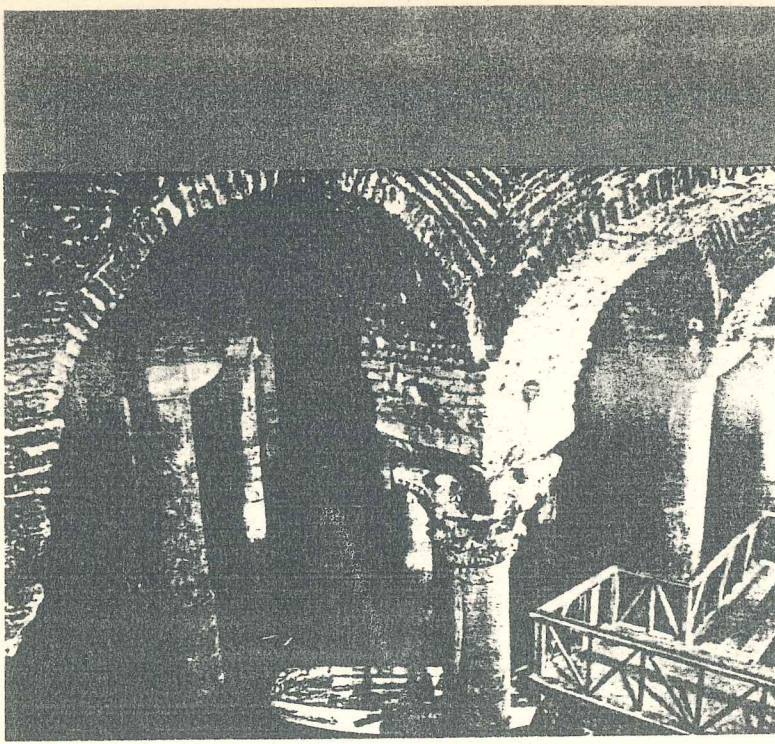

R.5. Boğaziçi'nde Amucazade Hüseyin Paşa Yalısı, 1777,
Th.Frère Tablosu

"... Sosyo-ekonomik yaşamı olmayan bir yerleşme ise, şehir değil arkeolojik bir sit olur; orada insanlar yaşayamaz..."(4). Tarihi yapıtlarda, imparatorluğun yıkılış ve Cumhuriyetin ilk kuruluş ve yoksulluk dönemlerinin bir alışkanlığı ve zorunluluğu olarak, sadece okul ve hastane gibi kullanımları görmeye alışık toplumumuz için, konferans, hostel, müzik, müze işlevleri, çığır açan yeni bir dönemi simgelemektedir. "Eskinin güzelliklerini bozmadan yeni güzellikler yaratmak, ikisini iç içe günümüze getirmek bir ustalık ve bilgi işidir"(5). Harap durmasına ya da en çok, onarılıp boş tutulmasına veya sıradan, alışılmış herhangi bir işlev verilmesine alışılmış eski yapıtların, müzik sarayı, çay ve pasta salo-

R.6. Emirgan Korusu'nda Beyaz Köşk/Müzik Sarayı 1983

R.7. Yerebatan Sarayı 1969

nu, kokteyl ve resepsiyon mahalli, otel ve pansiyon, müze, konferans, merasim sarayı gibi, birbirinden değerli değişik kültür ve turizm amaçlı kullanımlar, Türkiye'de cığır açan ilk ve özgün örnekleri oluşturmaktadır (R.6).

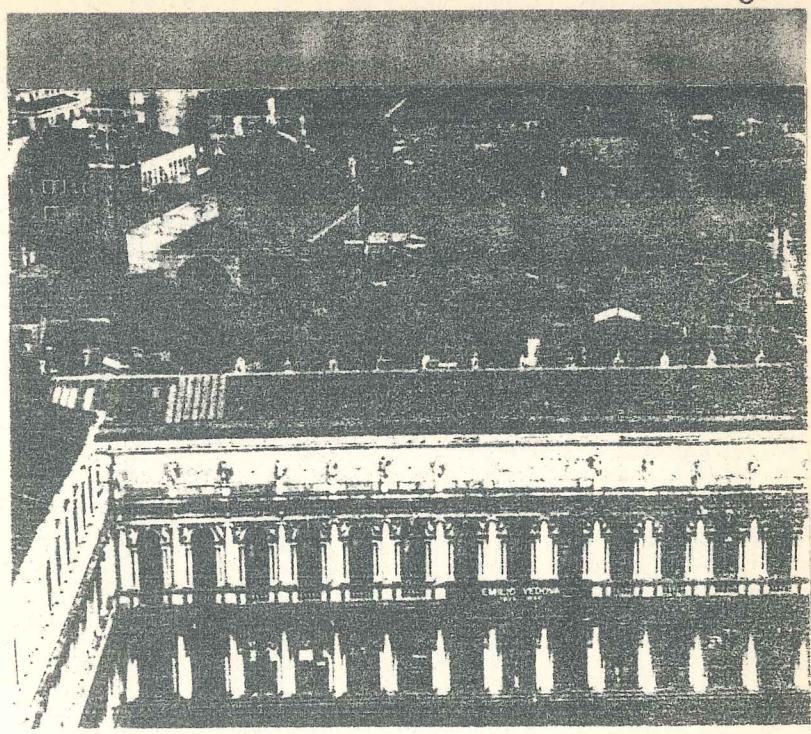
Araştırmamız; Ne tür yapıtlara ne tür kullanım getirilebileceğini, örnekleme yöntemiyle sergilemeye çalışmak amacını taşımaktadır.

Veriler, mimarlık ve san'at tarihçilerinden, arkeologlardan gelecektir. Tasarımcı, tarihsel mirası ve bu konudaki dökümanları, kaynakları bilinçli olarak kullanmasını bilmek durumundadır.

Araştırmanın sonucunda ele aldığımız YEREBATAN SARAYI'nı; (R.7) yapıtın özüne dokunmadan, yüzer elemanlarla düzenlenmiş bir YERALTI KAPALI ÇARŞISI olarak sunmaktayız.

1.2. ESKİ YAPILARIN ÇAĞDAŞ KULLANIMA AÇILMASININ YARARLARI

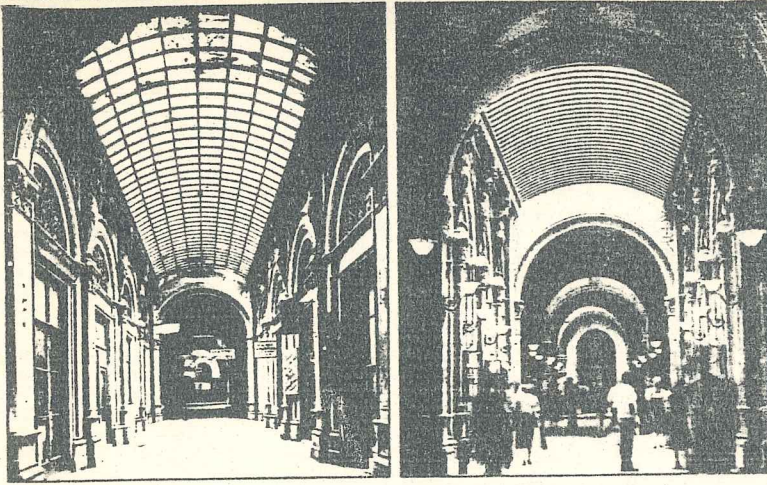
İlk insandan günümüze kadar milyarlarca san'at yapıtı üretmiş olan insan; kuşkusuz en başta bu özelliği ile diğer yaratıklara üstünlüğünü kanıtlamış bulunmaktadır. Nitekim insan türünün her halde hiç yadsınamayacak tanımlamalarından birisi de: "San'at yapıtı üretebilen yaratık" olmasıdır (R.8). Konuya bu noktadan bakınca; san'ata ve san'atçıya; toplumsal işlevler piramidinin en üst katmanlarında yer ver-mekliğimiz kaçınılmaz bir zorunluluktur (R.9). O halde; toplumda böylesi saygın, kişiyi ve toplumu böylesi yüceltici bir yeri olan san'at yapıtlarına ne kadar önem verilse, ne kadar saygı gösterilse azdır denilebilir. Büyük san'atçı Muhsin Ertuğrul'un şu sözlerini burada anmamak mümkün mü? "Gerçek insan aç kalabilir; ama san'atsız asla. Çünkü o zaman insan olma niteliğini yitirebilir, hayvanlaşabilir." Hal böyle olunca, yeryüzünde insan zekasının ve yaratıcılık katlarına yücelmiş insan ruhunun ortaya koyduğu ve günümüze değin gelmiş san'at yapıtlarını korumak, kollamak, YÜ-CELTMEK pek önemli bir amaç olmalıdır (R.10). Üstelik bu toplumsal bir görevdir. Çünkü bu gibi san'at yapıtları yılların hatta asırların gerisindeki YARATMA VE GELİŞTİRME fikrindeki görkemli yüceliği, bugünün ve yarının kuşaklarına eğitim, görsel gelişim, ruhsal yücelim açılarından yararlı bir mesaj olarak iletirler(6).

R.8. Venedik San Marko Meydanı 1984

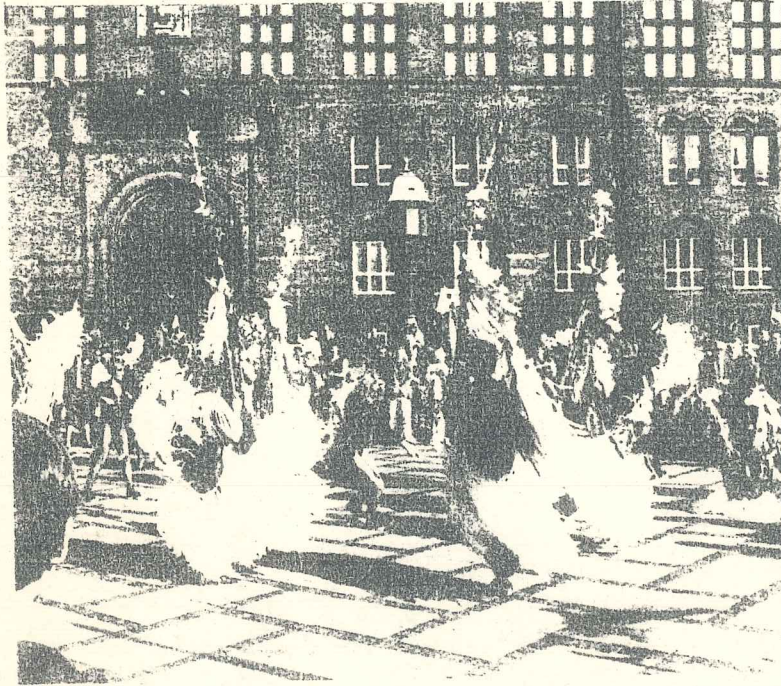

R.9. Çamlıca Tepesi'nden Marmara ve Boğaziçi 1983

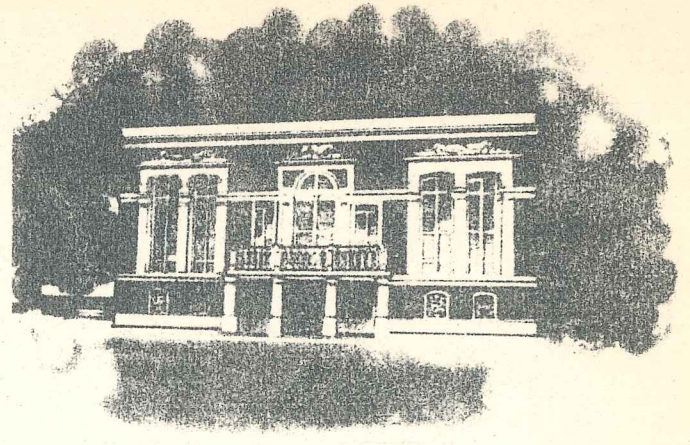

Passageway in the former bank and stock exchange building between the Freyung and Herrengasse in the 1st district of Vienna — before and after restoration. This important architectural complex was built in the style of historicism by Heinrich von Ferstel between 1856 and 1860

R.10. Avusturya Viyana'da Bir Pasaj 1860-1970

R.12. Danimarka, "Københavns Rådhus" Binası ve Meydanı 1984

R.11. Yıldız Korusu Çadır Köşkü, 19.Yüzyılın 2.Yarısı

Konuyu bu açıdan irdeliyence görmekteyiz ki, san'at yapıtları çok büyük bir titizlikle, önemle ve saygıyla korunması gereken varlıklardır.

En değerli bir yapıt; ışıklama ve sergileme yöntemlerini göz ardı ederek Louvre Müzesi'ne bile konulsa, binlerce kişi farkına varmadan gelip geçecektir. Bu itibarla san'at yapıtlarına; toplumu etkileyici ve sonunda onları eğitici, onları yüceltici birer anlam kazandırmanın en etkin yolu onları: YAŞAYAN BİRER VARLIK konumuna getirebilmektir. Hiç kuşku yoktur ki bu amaç, söz konusu yapıta işlevsel bir içerik kazandırmak, onu topluma yararlı kılmak, toplumun onda yaşamasını, çevrenin ondan yararlanmasını, özetle toplumun ve çevrenin onunla bütünleşmesini, onunla yaşamasını sağlamalıdır (R.11.12).

İşte bu amaçla, önce yakın çevremizden başlayarak san'at yapıtlarına yeni işlevler kazandırarak onları yaşamımızın bir parçası haline getirmeyi planlamaktayız (6.10).

1.3. İSTANBUL'DAKİ ESKİ YAPITLARDA ÇAĞDAŞ İŞLEVSELLİK

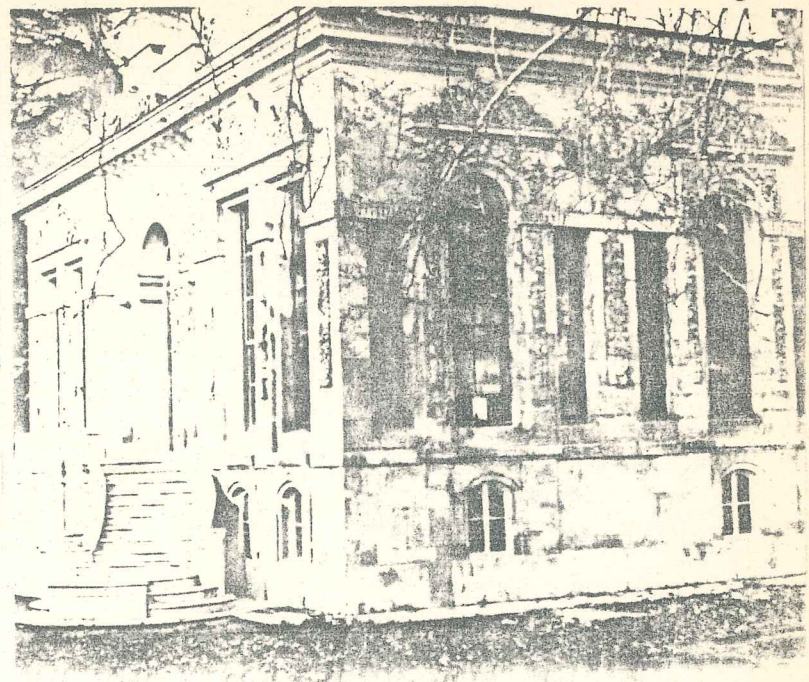
Üç imparatorluğa başkentlik yapmış İSTANBUL, yurdumuzun olduğu kadar evrensel kültürün de önemli merkezlerindendir.

"Bir an düşüsek; Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu gibi tarihin üç dev'ine acaba neden hep, ama hep başkent İstanbul seçilmiştir? Bu görkemli, bu tantanalı imparatorlukları yönetenler ve çevrelerindeki bunca bilge, acaba nasıl olmuş da hep aynı beldeye gönül vermişlerdir? Hep onu seçmişlerdir?

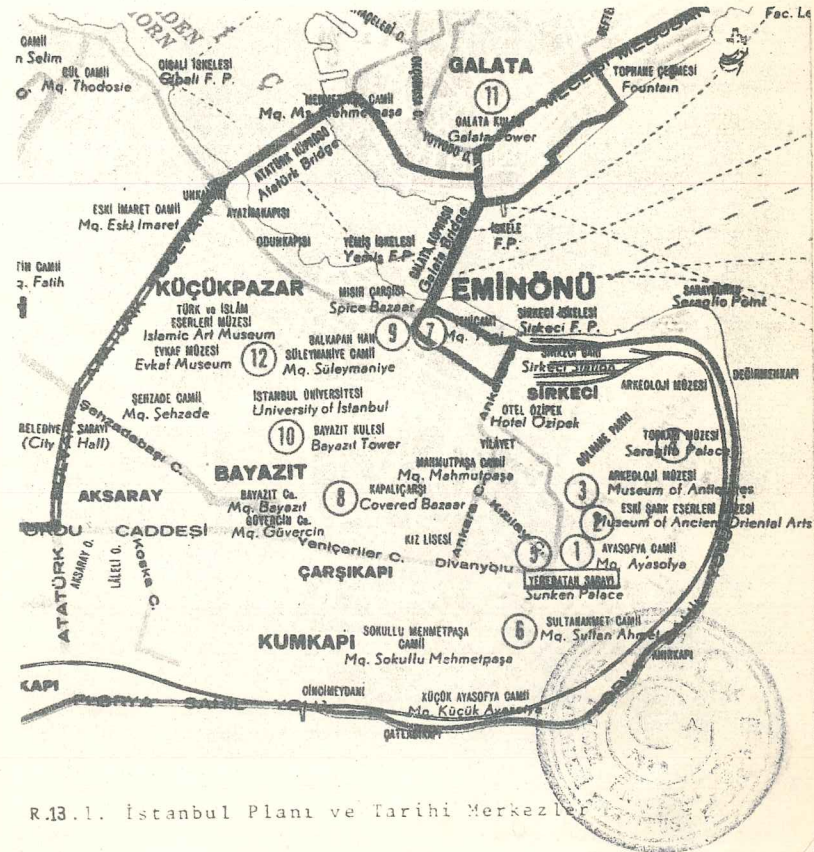
Hep onu baş tacı yapmışlardır?... O günlerden bugünlere asırlar, hatta çağlar boyunca İstanbul'un hangi özelliğidir ki bu kadar çekici, bu kadar kalıcı olmuştur?"(7) (R.13). Bu nedenle, İstanbul'daki eski yapıtların çağdaş kullanım amacıyla değerlendirilmesindeki amaç; evrensel kültüre hizmet, ÇAĞDAŞ İŞLEV VEREREK bu önemli ulusal değerlerin kullanılması, giderek turizm endüstrisine bir katkıdır.

"Yapılan, tarihi köklerimizimizin hatıralarını KORUMAK ve YAŞATMAKTIR"(8).

Kültürel etkileşim nedeniyle; birbirlerinin devamı olan uygarlıkların, kesin sınırlarını çizebilmek mümkün değildir kanısındayız. Zemin ve zaman koşulları içerisinde, araştırma amacına ve mekanına uygun olarak; İstanbul ve çevresinde eski yapıtlara ne tür çağdaş bir işlev verilebileceği saptanmaya

R.13. Ihlamur Kasrı Harem Köşkü 1984

R.13.1. İstanbul Planı ve Tarihi Merkezler

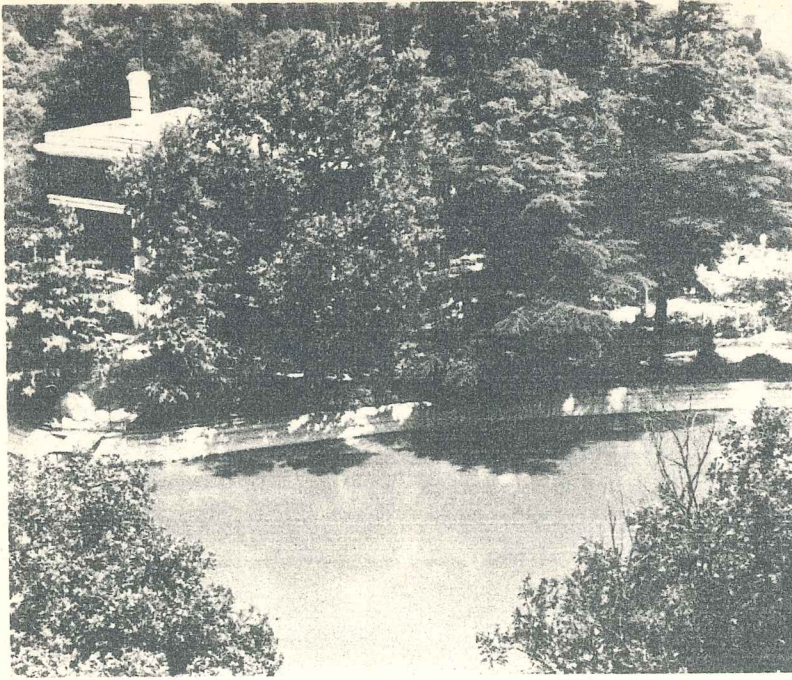
9
çalışılmıştır. Bugünün kültür birikiminin, bu çağda geçerli olması söz konusudur. Çağdaş gereksinimlerin karşılanması ve bu çağdaşlık davranışının gelecek kuşaklara aktarılması olgusu, eski yapıtların gelecekte de çağdaş kullanıma açılmasını gerektirmektedir.

"Koşulların, değer yargılarının ve daha pek çok şeyin hızla değiştiği, toplumsal yapının yeni biçim ve düzenlere yöneldiği bir çağda, yüzümüz yarına dönük olarak yaşamaktayız"(9).

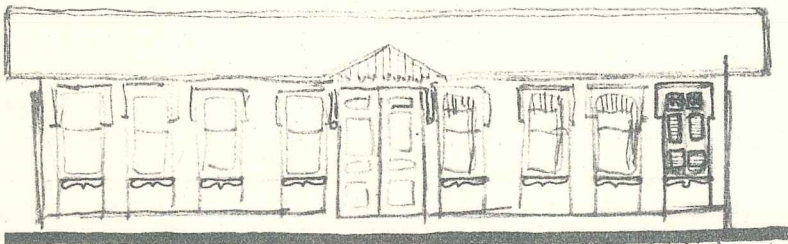
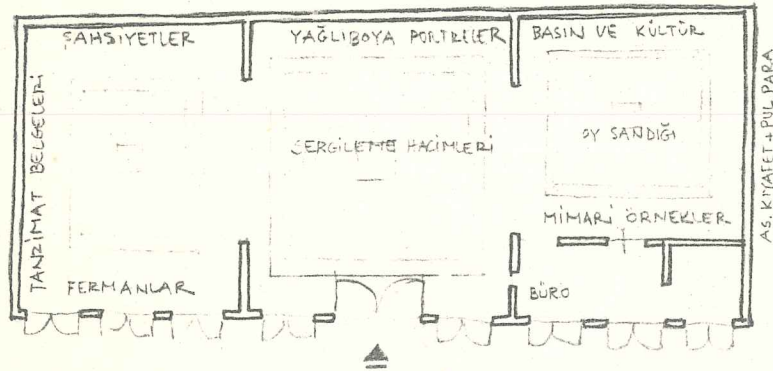
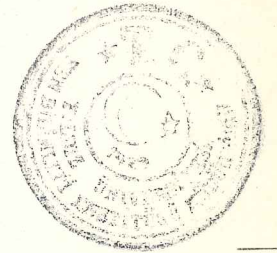
Sürekli gelişen gereksinimlerin eski yapıyı -kaynağı- zorlamasından dolayı, konu bu tür yapılarda karmaşık bir hal almaktadır. Kesin kuralların değişebileceği gibi, onu yaratmış kültürlerin de değişebileceği unutulmamalıdır.

"Belirlenmiş bir çağ"da, eski yapıta işlev vermede; kültürel birikimler, teknoloji, yapının yıpranıp yıpranmaması gibi girdiler önemlidir kanısındayız. Gelecekteki gereksinimler ya da yanlış verilebilecek kararlar düşünülerek, yapının bünyesini etkileyecek etmenlere gereken önem verilmelidir. Donatım elemanlarının, eski yapı içindeki dağılımı ve bağlayıcı unsur olup olmaması ise, her yapı için, kararları ilkeleri belirlenmiş ayrı tasarımı gerektirmektedir. Tanzimat Müzesi konumuza açık bir örnektir: 1952 yılında İhlamur Kasrı Harem Köşkü bu amaç için düzenlenmiştir (R.13). Daha sonraki yıllarda, Yıldız Parkında Çadır Köşkü bu amaç için kullanılmıştır (R.14).

R.14. Yıldız Korusu Çadır Köşkü 1983

R.15. Gülhane Parkı Tanzimat Müzesi Plan ve Görünüşü
1984 (Proje: U.A.)

"Fakat tarih ve mekan olarak, Tanzimat Fermanı, Gülhane bahçelerinde okunmuştur. 1839'da Topkapı Sarayında başlatılan bu gelişmenin, bu hukuk ve politika hareketinin yer olarak Beşiktaş/Yıldız mekanıyla, tarih olarak da, 1870 Yapımlı Çadır Köşküyle ve dönem olarak Abdülhamid Saltanatıyla bir ilgisi yoktur"(10).

Müze; 1984 Yılında Tanzimat Müzesi'ne ve müzeler zincirine en uygun yer olarak seçilen Gülhane Parkında yerini bulmuştur(11)(R.15).

Konumuza örneklerle açıklık getirebilmek bakımından; bu başlığa ait alt bölümlerde, çağdaş kullanıma açılmış dört örnek araştırılıp çözümlenerek sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır.

2. bölüm

2. BÖLÜM

2.1. ÇÖZÜMLERDEN ÖRNEKLEME ARAŞTIRMALARI

2.1.1. TEVFİK FİKRET EVİ (Aşıyan)

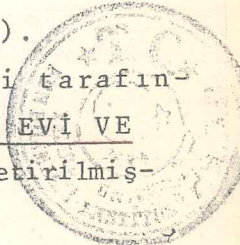
Ozgürlükçü ve doğa aşığı şairimiz Tevfik Fikret, Rumeli Hisarı yamacında, kendisinin tasarladığı ve çizdiği evi 1906 yılında yaptırmıştır (R.1). Fikret yine bu evde, Ağustos 1915 tarihinde hayata gözlerini yummuştur.

Tevfik Fikret, şiirlerinde işlediği DOĞA VE ÖZGÜRLÜK temalarını, evi ve bahçesinin mimarisine de yansıtmıştır. "Aynı zamanda bir ressam olan bu ince şair, evini bir oya gibi işlemiş, bahçeyi, bir Servet-i Fünun Şiiri ya da dergisi gibi düzenlemiş"(1).

Tevfik Fikret, Evinin bahçesinde, havuz kenarında kayaya yontularak yazılmış bulunan TAŞ şiiri (R.2) evinin içinde ise SİS şiiri ile Halife Abdülmecid Efendinin yaptığı SİS tablosu bulunmaktadır.

"Evine verdiği isim "Aşıyan", Farsça yuva anlamına gelir. Bu yeni yuva dönemin istibdat havasından bunalmış, özgürlükçü şairin, şehirden elini çekerek, tabiat ortasında yaşamasını sağladığı gibi, hocalık yaptığı Robert Koleje yakınlığı dolayısı ile de kolaylık getirmekte idi"(2) (R.3).

"Bina 1945'de İstanbul Belediyesi tarafından satın alınarak TEVFİK FİKRET EVİ VE EDEBİYAT-I CEDİDE MÜZESİ haline getirilmiştir(3)".

R.1. Aşyan'da Tefik Fikret Evi, 1982

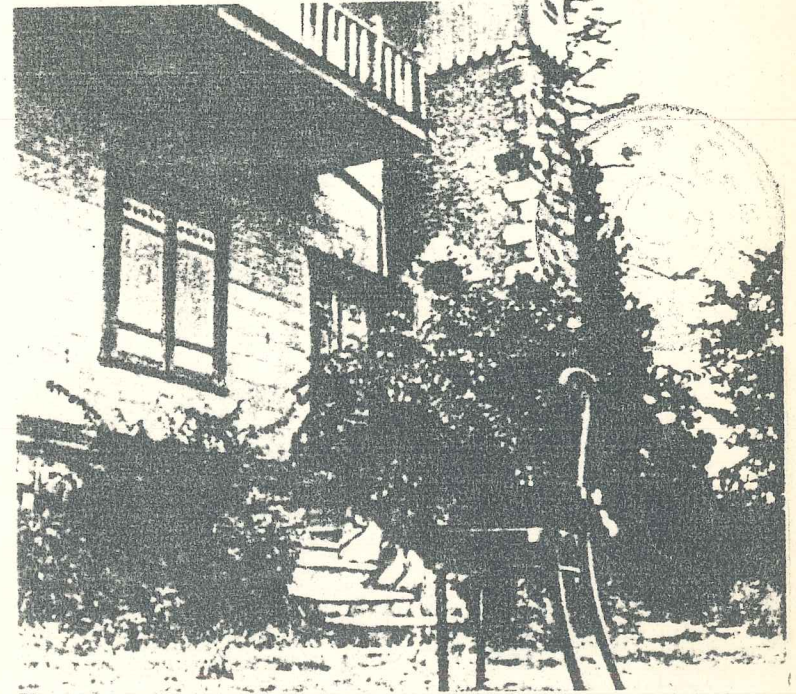
R.3. T.Fikret Aşyan'da Çalışma Odasında

*Ey taş! Sen ey Kitâbe-i jengîn-i küin-fekân
Bir ser şikeste heykel-i bülhevli andıran
Vaz'ınla seyr-i hilkat idersin, bî ıstıbah
Ettin mi bâri o büyük sırrı iktinah?
Sen bâri anladın mı, sen ey kalb-i zî-huzûr
Hep taş yüreklerin neye âlemde şevk-ü sûr?*

ANLAMI

*Ey taş, sen, ey varlık âleminin pash kitabesi,
Başı kırılmış bir sfenks heykelini andıran,
Durumunla, kuşkuyla yaradılışı seyrederek durursun,
Anladın mı bari, o büyük sırrı, sen?
Sen bari, anladın mı, ey huzur içindeki kalp,
Neden âlemde, hep taş yürekli şenlik ve sevinç içindedir?*

R.2. Taş Şiiri

R.4. Aşyan'da T.Fikret Evi ve Atatürk'ün Oturduğu Sandalye

Müze ev, toplumda iz bırakan Tevfik Fikret'in yaşamını anlatabilmek, eşyalarını, yazılarını tanıtılabilmek, gösterebilmek, bugüne ve sonraki nesillere aktarabilmek amacıyla kullanıma açılmıştır.

Tevfik Fikret'in nasıl ve niçin, neler yaptığını sergileyebilmek yol gösterici olabilir. Nitekim; "Atatürk de, Fikret'i sevmiş, takdir etmiş, iyice anlamış, 19 Ağustos 1918'de Aşiyan'ı ziyaret etmiş." (4) (R.4).

Binanın birinci katı;

. Edebiyat-ı Cedide Odası

. Şair Nigar Hanım Odası olarak,

İkinci katı ise; Tevfik Fikret'e ayrılmıştır. Burada Fikret'e ait eşyalar; tablolar, fotoğraflar bulunmaktadır. Kanımızca, binanın birinci katı "yanlış" olarak kullanılmaktadır.

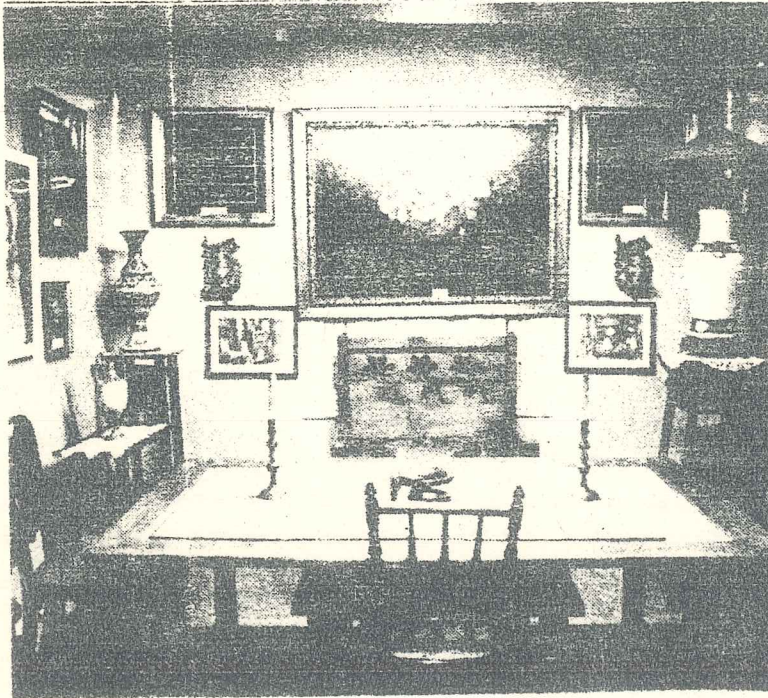
"A.Hamid ile T.Fikret'in dil ağdalığından başka, duyguda, düşüncede, toplumsal tavır almada ne benzerliği vardır ki?" (5).

Tevfik Fikret Evi, zaman ve mekan koşulları içinde değerlendirildiğinde; istibdat havasının izlerini ve Fikret'in kişiliğini yansıttığı görülmektedir. Şehirden uzakta, doğa ile iç içe bir konumda, evin ve bahçesinin mimarisi, Taş ve Sis şiirleri, Sis Tablosu bu verileri kuvvetlendiren önemli unsurlardır. 1945'de açılan müze, Cumhuriyet dönemi ile başlayan özde ve biçimdeki değişimlerin, etkinliğini arttırarak sürmekte olduğunun göstergesi olabilir (R.50).

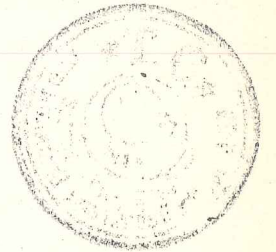
1940'lı yıllarda gelişen toplum gereksinimleri ve ekonomi ortama bağlı olarak kültür,

R.5. T.Fikret'in Çalışma Odası

R.6. T.Fikret'in Çalışma Odası 1982

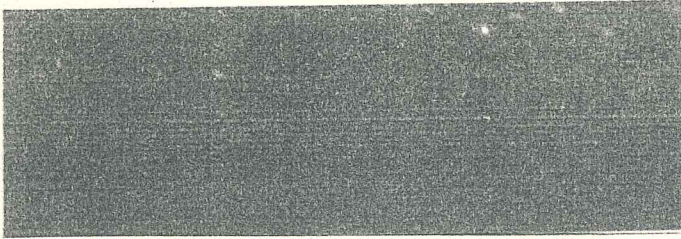
san'at ve bilim yapılarına da gereken önem verilmeye başlanılmıştır. Bu yıllarda, kültür çevresinin biyolojik çevre kadar önemli olduğu anlaşılmakta, özde çağdaş olmak yattmaktadır. Bu ortamda, çok partili sisteme geçtiğimiz 1945'de T.Fikret Evi de yeniden ele alınarak, T.Fikret Müze Evi ve Edebiyat-ı Cedide Müzesi olarak çağdaş bir kullanıma açılmıştır.

2.1.2. MALTA KÖŞKÜ (Yıldız)

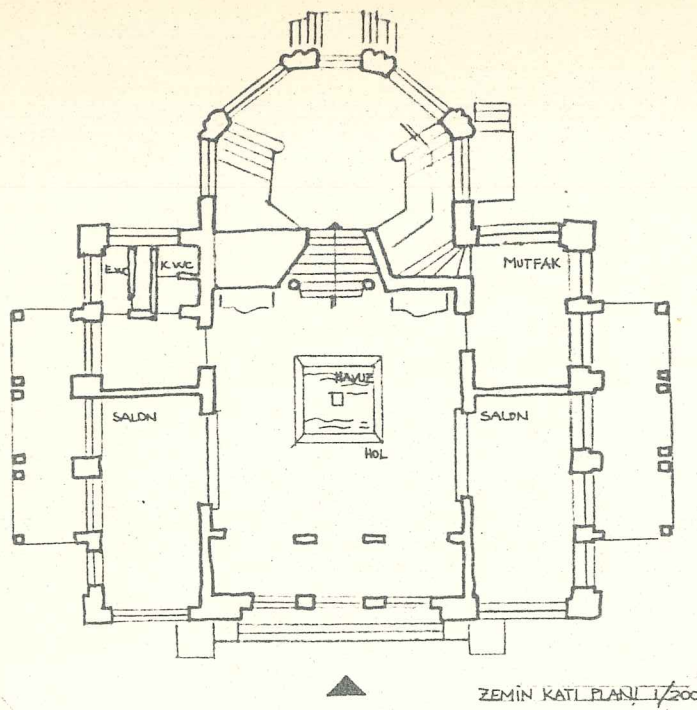
Köşk, 19.Yüzyılın ikinci yarısında Abdülaziz (Saltanatı 1861-1876) tarafından yaptırılmıştır (R.7). "Malta Köşkü Sarayın, harem, mabeyn v.b. gibi belirli fonksiyonları olan bölümlerinden ve yapılarından biri değildi. Boğaziçinin Osmanlı yerleşiminde, deniz kıyısındaki bir yalının veya sahil sarayının üstünde, bir tepeye, koruluk içinde, günün her saatinde rengi değişen suları uzaktan seyreden bir "cihannuma" yapmak gelenegine uygun olarak oturtulmuş, manzaralı bir pavyon olmağı, bütün varoluş nedeni."(6)

Çırağan Sarayı'nın arka bahçesini oluşturan korulukta (Yıldız Korusu) yer alan bu köşk (R.8.9) Abdülaziz'in Çırağan Sarayını terk edip Dolmabahçe Sarayı'na yerleşmesiyle önemini yitirmiştir.

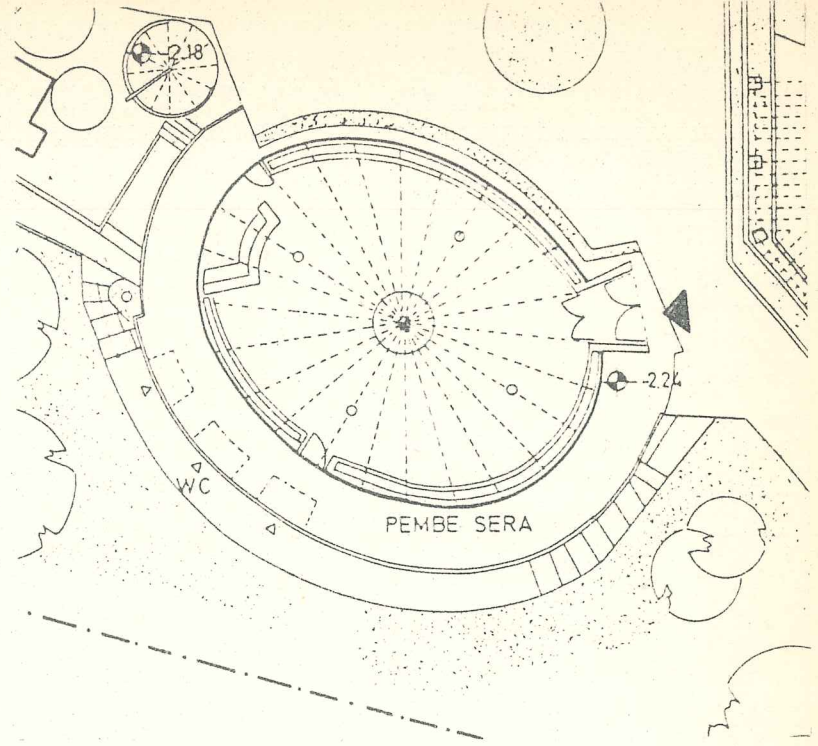
Şehzade 5.Murat buraya kapatılmış. Abdülhamid de Dolmabahçe Sarayından, kendisinin yaptırdığı Yıldız Sarayı'na taşınmasıyla bu köşk yeniden gündeme gelmiştir. Abdülhamid, Avrupadan getirttiği ağaçlar ve bahçevanlarla Yıldız Korusunu ve dolayısıyla Malta Köşkünü imar etmiştir. Mithat Paşa; Malta Köşkünün yakınında kurulan yargılama çadırındaki sorgulamalarına, buradan getirilip götürülmüştü. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle köşk ve koruluk yine sahipsiz kalmıştır.

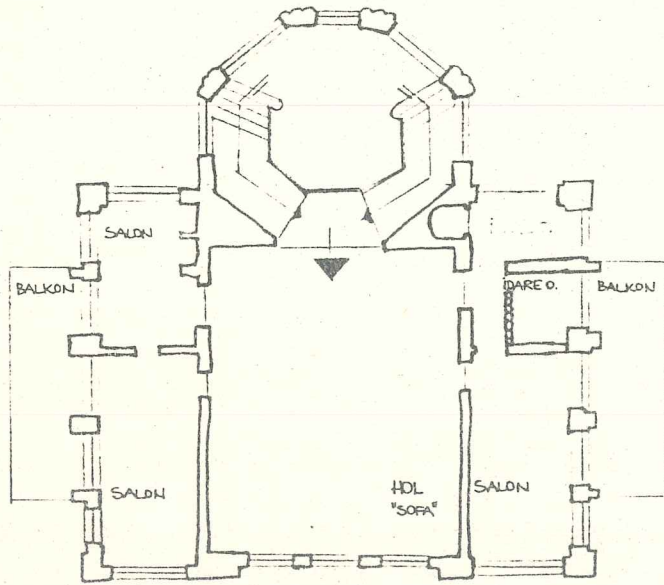
R.7. Yıldız Korusu Malta Köşkü

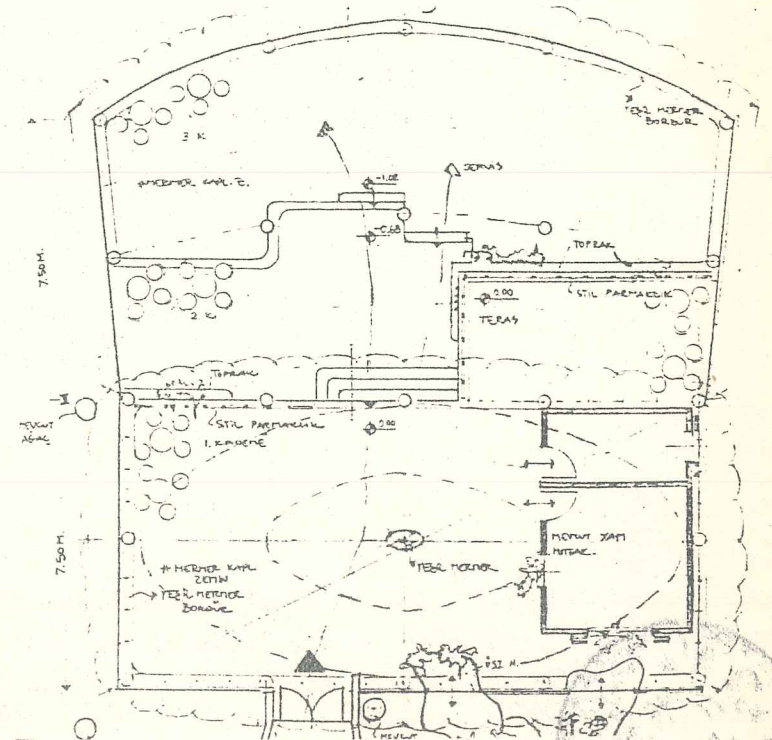
R.8. Malta Kışkü Zemin Katı Planı 1979

R.10. Yıldız Korusu Pembe Sera Planı

R.9. Malta Kışkü Üst Kat Planı 1979

R.11. Yeşil Sera Planı 1982

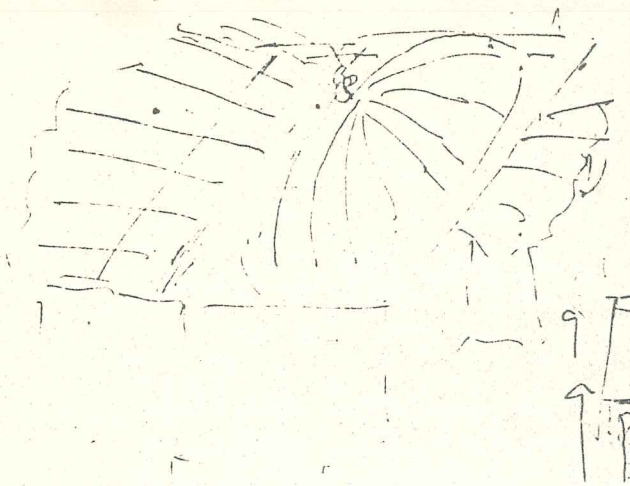
17
Malta Köşkü ve Yıldız Korusu 1941 yılında İstanbul Belediyesine geçmiştir. Kişisel kullanımlarla, 30 Yıl kadar da boş olarak kalan köşk, 1979 yılında TTOK tarafından onarılarak çevre ölçeğinde ele alınmıştır. Malta Köşkü, daha aşağıdaki Çadır Köşkü ve Yıldız Korusu birlikte ele alınarak; yeniden bir "saray bahçesi" görünümü kazandırılmıştır.

Tamamlayıcı yapıları; Pembe ve Yeşil Seralar, teras, kameriyeler, kuş kafesi yeniden yaptırılmıştır (R.10.11). Abdülhamid devrinde de (1877-1908) Yıldız Sarayı Bahçelerinde, çay salonu ve bitki yetiştirilmesi ve bakımı için yaptırılmış seralar, limonluklar yer almaktaydı. Pembe Sera yapılırken üstündeki erguvan ağacının pembe renkli çiçeklerinden esinlenilmiştir. Bütün antika objeler ve bu seranın içerisine dikilen çiçekler pembenin tonlarından seçilmiştir.

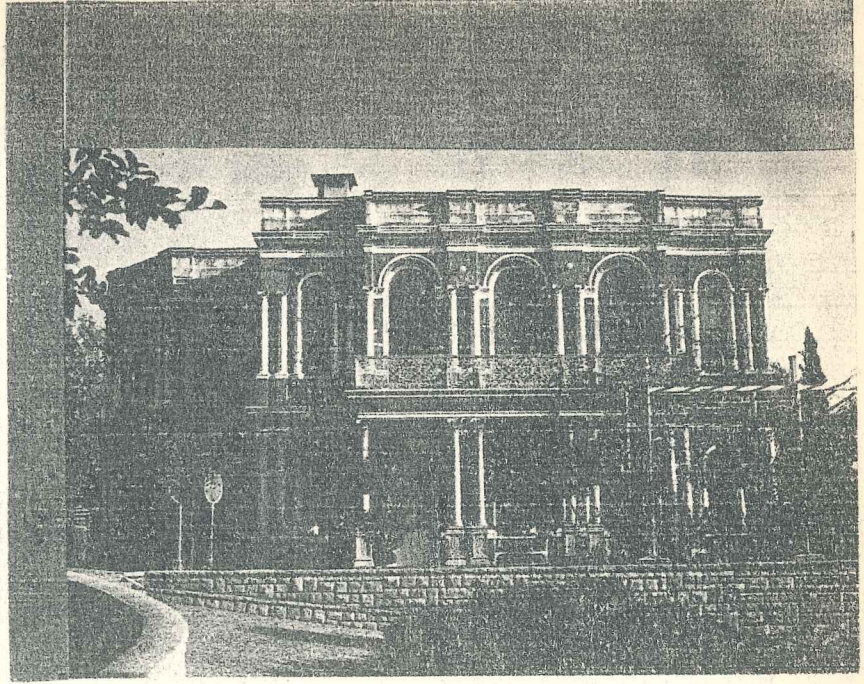
Yıldız Korusunda kendini empoze etmemesi için diğer sera; Yeşil Sera'da ise hakim renk, yeşil olarak seçilmiştir (R.12). Bu iki sera çay ve pasta salonu olarak kullanılmaktadır.

MALTA KÖŞKÜ; bu şekilde çevresiyle bir bütün olarak değerlendirilmiş, yapıldığı çağın eşyası(7) ile döşenerek CAFÉ olarak çağdaş bir kullanıma açılmıştır (R.13.14).

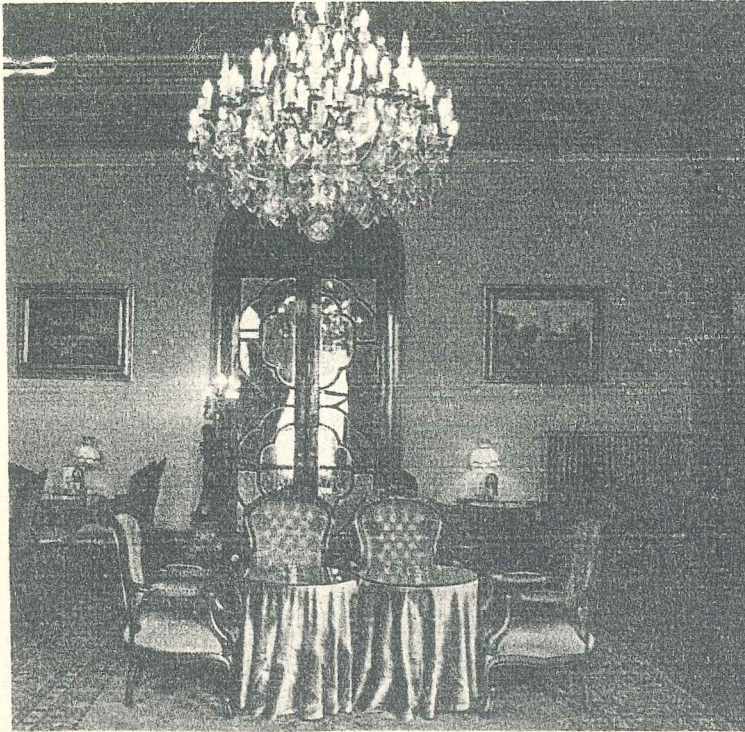
Eski, aynı zamanda bir ülkenin ulusal kimliğinin göstergesidir. "Kültürel kimliği belirleyen eski yapılar, hem turistik amaçlarla ülkeye çıkar sağlamakta, hemde özgün-

R.12. Yeşil Sera Çelik Gülersoy Etüdü 1982

R.13. Malta Köşkü 1984

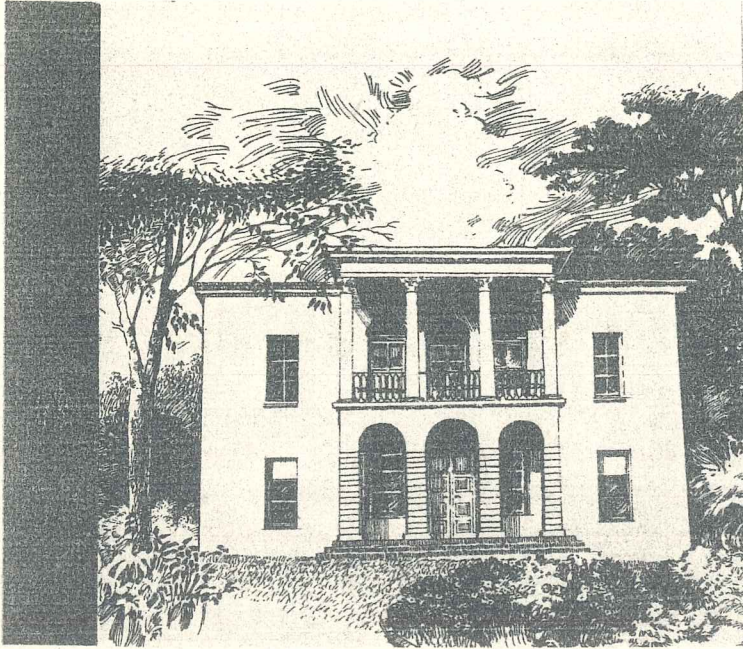
R.14. Malta Köşkü Üst Katı 1984

lülü oranında o ülkenin saygınlığı ve statüsünü artırıcı bir rol oynamaktadır"(8). Kültür, san'at ve bilim yapıtlarına gereken önemin verilmesi gerektiği bilincine varılmaktadır. Bu değerler sistemine verilen önem, günümüzde evrensel boyutta yaygınlık kazanmaktadır. Nitekim Malta Köşkü ulusal ve uluslararası düzeyde sesini duyurabilmekte, 1979 Europa NOSTRA ödülünü alarak(9) "informasyon nitelikli" etkinliğini arttırmaktadır. Böylece konuya dış girdiler de eklenmektedir. Olayın süreklilik kazanması amacıyla; konu, bir kültür sorunu olarak ele alınmakta, çeşitli dillerde yazılmış broşürler bu canlılığı desteklemektedirler. Sağlıklı bir gelecek için gençliğin bu yapıtları bir esin kaynağı olarak görmesi, konuya temel bir girdidir.

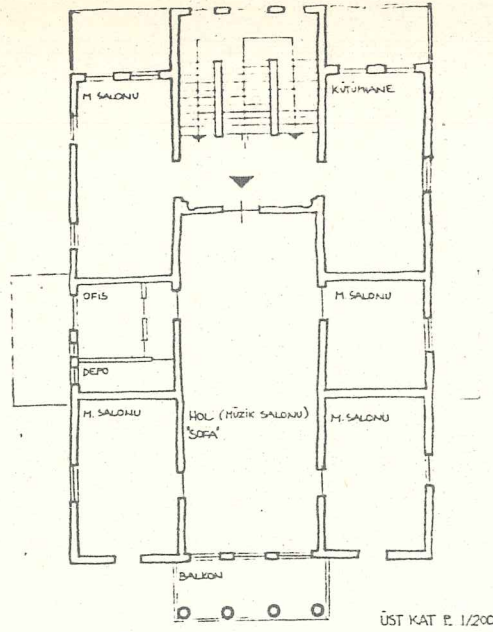
2.1.3. BEYAZ KÖŞK (Emirgan)

Emirgan'da "17.Yüzyıldan bu yana kullanıma açılarak tarih sahnesine çıkan büyük koruluk, 19.Yüzyıl ortasında Mısır Hıdivi İsmail Paşa'nın mülkiyetine geçmişti."(10) Bu koruluk içerisinde ahşap Pembe ve Sarı köşklemlerle Neo-Klasik üslûpta kargir olarak yapılmış Beyaz Köşk bulunmaktadır (R.15). Köşk, "Boğaziçi'ndeki büyük ahşap sarayın arka bahçesi içerisinde müstemilat olarak kullanılmıştı. Parkın 1941'de Belediyeye geçmesinden sonra zaman zaman güreşçiler kampı gibi geçici kullanımlara ayrılan köşk, son şeklinde, alt katı kömür deposu olarak, üst katı ise lâle soğanlarının muhafazası için kullanılmakta idi."(11) (R.16).

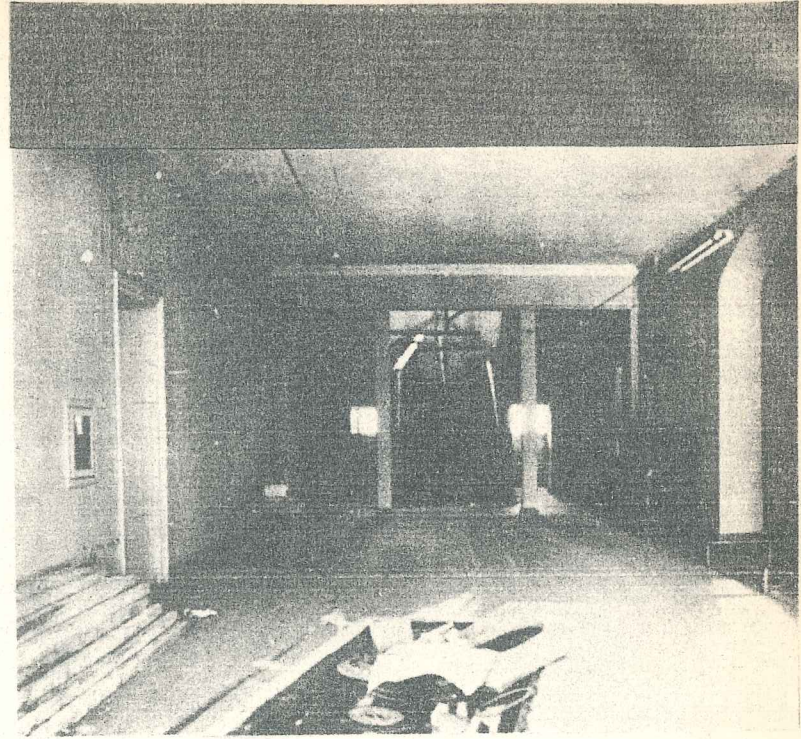
Beyaz Köşk, İstanbul Belediyesiyle imzalanan bir anlaşmayla Ocak 1983 Tarihinden sonra TTOK tarafından onarılarak bir konser sarayına dönüştürülmüştür. Köşk'te, çeşitli türdeki klasik müzik konserleri verilmektedir (R.17). "Sarayda ayrıca bir müzik ve tiyatro kitaplığı, bir özel görüşmeler ve toplantı salonu ile küçük bir sinema salonu vardır. Önü de, geniş havuzu ile, açık-hava konserleri için imar edilmiştir"(12) (R.18.19). Klasikleşmiş biçimiyle; Avusturya'da; Viyana'da duymaya ve görmeye alıştığımız bu işlev, İstanbul'daki Avusturya Kültür Enstitüsü'nün de dikkatini çekmiştir. Konsolos Prof.H.E.Kasper şöyle demektedir:

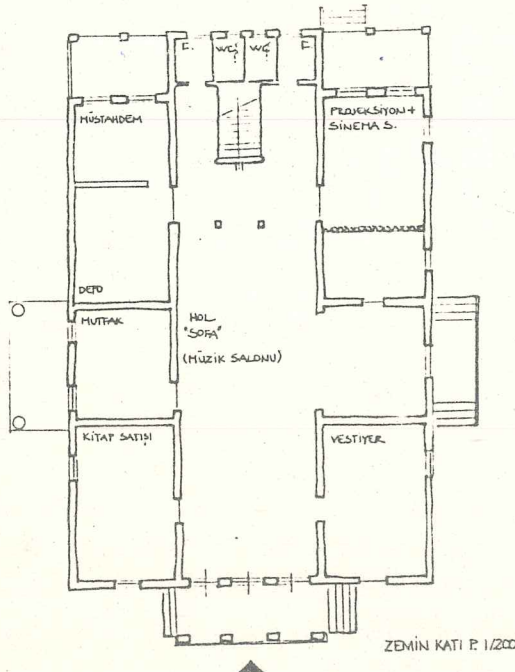
R.15. Emirgan Korusu'nda Beyaz Köşk

R.18. Beyaz Köşk Zemin Katı Planı 1983

R.16. 1983 Başında Beyaz Köşk

R.19. Beyaz Köşk Üst Kat Planı 1983

BEYAZ KÖŞK MÜZİK SARAYI

EMİRGAN PARKI
İSTANBUL

PROGRAM

	Tarih
19 Mayıs Oda Orkestrası	25/9/83
Nuri İyicil Keman Resitali	2/10/83
Ergican Saydam Piyano Resitali	16/10/83
I.D.S.O. Sanatçıları Üçlüsü ve Dörtlüsü	30/10/83
Saim Akçıl Keman Resitali	13/11/83
Mimar Sinan Solistleri	27/11/83
Schubert Dörtlüsü	10/12/83
İstanbul Dörtlüsü	25/12/83

*BİLET SATIŞ YERLERİ

T.T.O.K. Şişli Meydanı
Konser öncesi köşkün girişi

*Konserler saat tam 11.30 da başlar ve kapı kapanır

*Ücretler

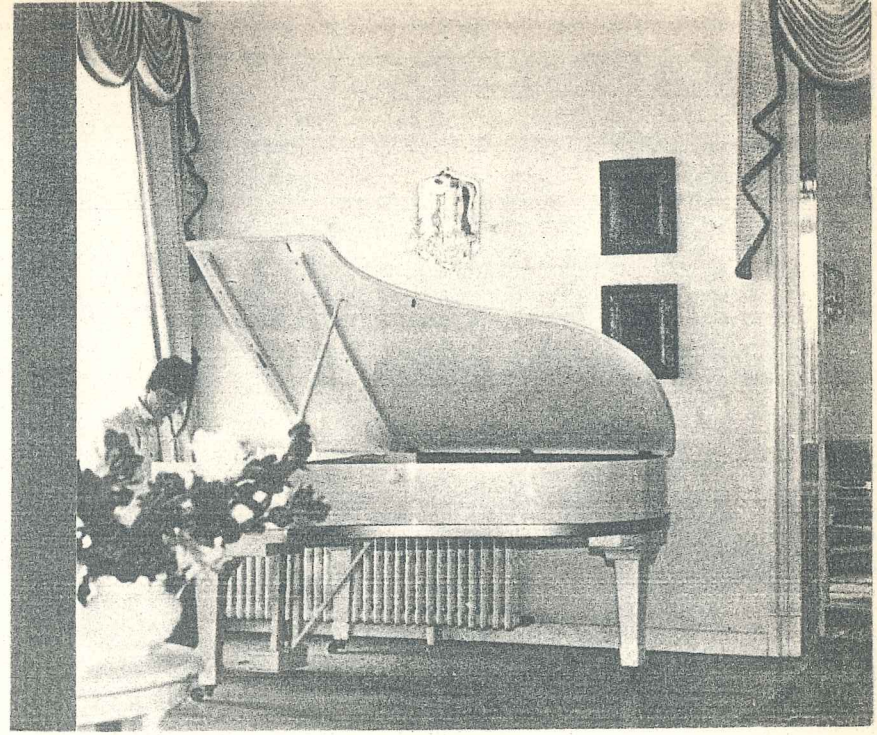
300, 200, 100

*Emirgan Meydanından köşke ücretsiz minibüs servisi konulmuştur.

*Konserlerden sonra yemek ve çay imkânları vardır.

Bir TURİNG İşletmesi

R.17. Beyaz Köşk'te Klasik Müzik Programı 1983

R.20. Beyaz Köşk Üst Kat Salonu 1983

"Beyaz Köşk'te, bir kütüphane ile birlikte enstrüman koleksiyonu oluşturmak ve konserler düzenlemek fikrini özellikle olumlu buluyorum. Değerli yapısal anıtları ve gruplarını yalnızca yıkılmaktan kurtarmakla kalmayıp, aynı zamanda bunlara yeniden hayat vermek bir liyakattir."(13)

Özgün yapısal biçimine kavuşturulan BEYAZ KÖŞK, iç mekan donatımları ve bahçe mobilyalarıyla, 7 Eylül 1983 tarihinde MÜZİK SARAYI olarak çağdaş bir kullanıma açılmıştır (R.20).

Depo olarak kullanılan Beyaz Köşk, toplumun artan gereksinimlerine paralel olarak, birleşime ulaşabilecek bir kaç işlevi birden yüklenerek çağdaş bir kullanıma açılmaktadır. Dış pazarlara açılmamızın, yeni ekono-

mik sistemlerimizin, iç dış etkinliklerimizin artan bir yoğunlukla gündeme gelmesi, çeşitli gereksinimler gibi girdiler, bu olayı doğuran başlıca nedenler olabilirler. Örneğin; Beyaz Köşk'te, Devlet düzeyinde basın toplantıları düzenlenebilmekte, ulusumuz için önemli sayılabilecek toplantılar yapılabilmekte, bunların yanında san'at etkinlikleri de artan bir yoğunlukla yerine getirilebilmektedir. Devlet erkânı, ekran aracılığıyla bütün ulusumuza ve dünyaya bu yapıttan veya yapıtlardan seslenebilmekte, önemli kararlar bu kültür ve san'at ortamında ve yapısında açıklanabilmektedir. Görülebileceği gibi, ele aldığımız ilk iki örneğimizle başlayan kültür ve san'at ortamı yaratılması olayı bu örnekte, artan bir yoğunlukla süreklilik kazanmaktadır. Konumuzla ilgili malzeme ve dökümantasyon birikiminin yeterince değerlendirilerek, yeni gelişmelere zemin hazırlanabilmesi gerekmektedir. Toplumun hangi beğenilerinin ağır bastığı, hangi koşullar içinde, hangi tür isteklerin yoğunlaştığı belirlenebilmelidir. Zaman, koşul ve olanakların, deneyimlerin akarak, zaman içindeki yanlışları yaşamadan olaya süreklilik kazandırılabilmesi önemlidir, kanısındayız. Çünkü bugünün kültür birikiminin bu çağda geçerli olması söz konusudur. Bu nedenle, kültür birikimlerimizi tam anlamıyla belirleyebilmek, daha sağlam yargıların ulaşabilmemizi sağlayacak, bu yargıları kullanabilmemiz söz konusu olacaktır.

2.1.4. H.CHRISTIAN ANDERSEN EVİ, ÇEVRESİ VE MÜZESİ (Odense, Danimarka)

İng. : H.C.ANDERSENS HOUSE, HUS AND MUSEUM (Odense, Denmark)

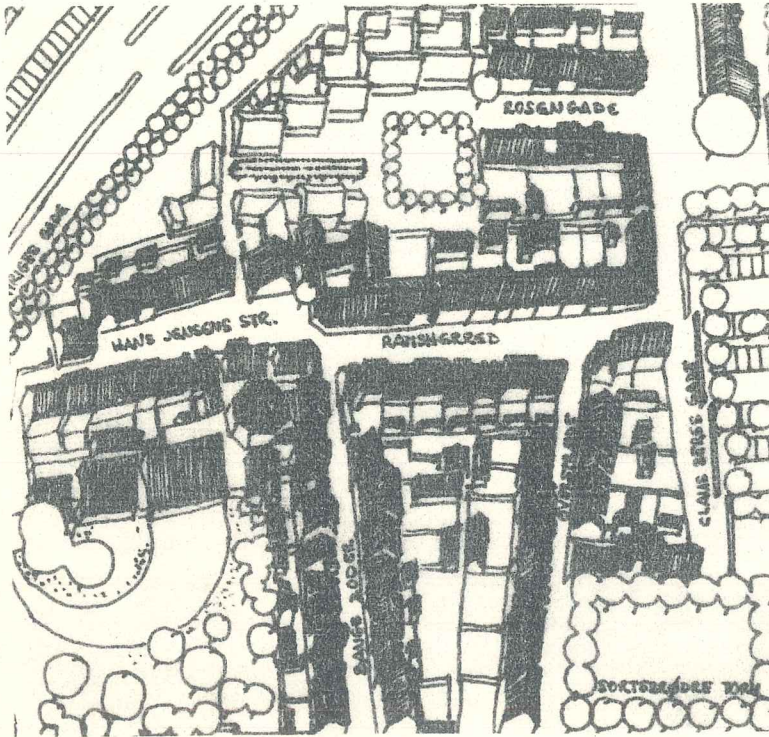
Araştırmamıza; Batı'dan, Danimarka'dan aldığımız örnek; ünlü çocuk masalları yazarı H.C.Andersen'in (yaşamı 1805-1875) Odense şehrindeki EVİ, ÇEVRESİ ve MÜZE'sidir (R.22). "Bu bölgede, 18. yüzyıl sonuyla 19.yüzyıl başından kalan, çoğunlukla küçük birer konut olan 77 ev bulunmaktaydı. Evler tek tek o denli kötü durumdaydı ki, tamamen yıkılmaları veya büyük ölçüde yeniden inşa edilmeleri gerekmekteydi."(14).

Yıllardan beri ziyaret edilmekte olan H.C. Andersen müze evinin yakın çevresinde bulunan eski yapılar, Odense'lilerin istekleriyle 1960 yılında koruma altına alınmışlardır.

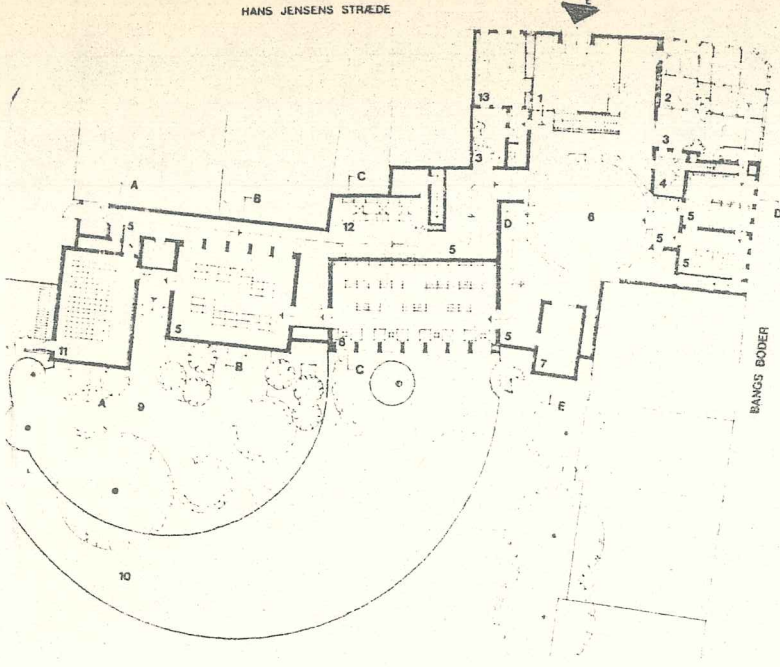
Yazarın masallarındaki esin kaynağı evi ve çevresi; ufak evler, insan boyunda kapılar, alçak saçaklar, çatı arası katlar, dik çatılar, ufak penecereleriyle bir masal şehri görüntüsündedir (R.23).

"Birkaç ev de o denli küçüktü ki, iyi birer konut oluşturabilmek için ikisini birleştirmek gerekmekteydi."(15).

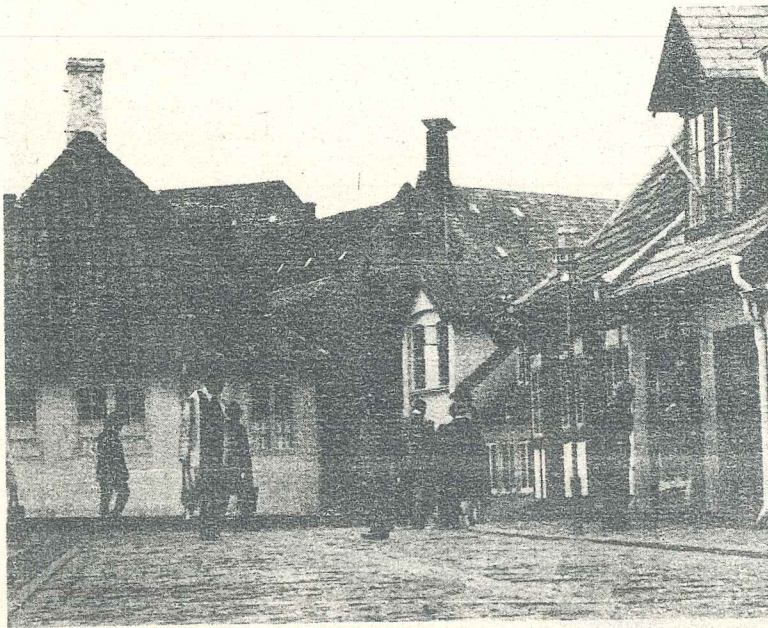
H.C.Andersen'in konutunun da bulunduğu BÖLGE, bir dizi onarım çalışmalarından sonra, tipik bir Danimarka Senti olarak korunmuştur. Orijinal dış biçimleri olduğu gibi

R.21. H.C.Andersen Evi ve Çevresi Vaziyet Planı

R.22. H.C.Andersen Müze evi planı

R.23. H.C.Andersen Evi ve Çevresi 1970-75

birakılıp, iç düzenlemeleri ve mekan donatımları çağdaş KONUT gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde tasarlanmış ve uygulanmıştır (R.24.25).

ANDERSEN'in EVİ; daha 1905'de, yazarın doğumunun 100. yılında, MÜZE-EV haline getirilmiş fakat donatımsız olarak ziyarete açılmıştır.

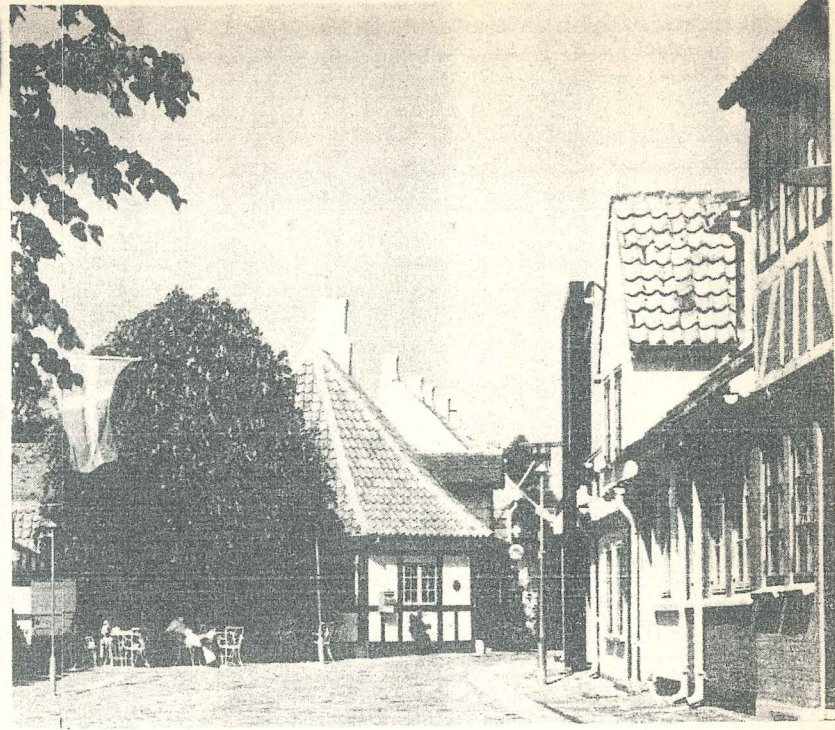
"Andersen'in yaşamı, eşyaları ve el yazmalarıyla ilgili dokümanların zamanla artmasıyla; MÜZE-EV 1930 yılında yeni sergileme hacimleri eklenerek büyütülmüştür. İkinci Cihan Savaşından sonraki yıllarda ise ziyaretçi sayısının artmasıyla 1970 yılında yeni eklemeler yapılarak bugünkü şeklini bulmuştur"(16).

Müze; çeşitli zamanlarda büyütülmesine karşın, çevre yapılarından asla ayrılmayan, sadece giriş kapısı ve amblemi ile belirlenebilen bir yapıdır (R.26). Müzede; yazarın özel eşyaları, fotoğrafları, yaşamından resimlerle, slayd ve öykülerini anlatan çizgi filmler, kitapları, hakkında çıkan bütün yazılar sergilenmektedir.

Kültür çevresi yaratma olayı, gelişmiş Batı ülkelerinde eski tarihlere dayanmaktadır. Örneğimizde; 1905 yılında donatımsız olarak ziyarete açılan H.C.Andersen evi, günümüze değin gelişen ve değişen gereksinimlerle, çeşitli aşamalardan geçerek sürekliliğini korumaktadır. Toplumun itici gücü ve istekleriyle konu, 1960 yılında çevre ölçeğinde ele alınmıştır. Kültürün iki ana unsuru; dil ve tarih'in bilincinde olan bir toplu-

R.24. H.C.Andersen Evi ve Çevresi

R.25. H.C.Andersen Evi ve Çevresi

R.26. H.C.Andersen Müze Evi Girişi

mun değer yargıları kuşkusuz esas etkindir. Masallarıyla evrensel olmuş bir yazara ve onun, ulusunun diline ve tarihine saygı, bu konuda ana girdiler olabilir kanısındayız. Çağdaş bir müze yapıtı genelde, daha iyi sergileme olanakları verebilir. Fakat öz, H.C.Andersen, ona çocuk masallarındaki esin kaynağı evi ve çevresi'dir. Bu yapısal girdi de, herhangi bir zorlama olmadan; "çağdaş işlevle esas kütlenin uyumu" olarak değerlendirilebilir. Çağdaş işlevin; bu girdilerle, bu koşullarda ve bu nedenlerle verildiği söylenebilir. Bu bölümde araştırdığımız dört yapıtı, net başlıklarla bir cetvelde toplamamız bize, finalde yararlı olabilecek verileri sağlayabilir (C.1).

YAPI İSMİ	YAPIM YILI ÇAĞI	YAPININ SANAT (MİMARİ) STİLİ	YAPIM AMACI	YAPIM AMACI DİŞİNDKİ KULLANIM	ÇAĞDAŞ KULLANIMA AÇILMA YILI	YAPISAL EKLEMELER (çağdaş işlev verme süreçinde)	MEKAN DONANIMI	BUGÜNKÜ KULLANIMIN AMACI
BEYAZ KOŞK	19.YY. SONU	• NEO-KLASİK KARGİR	• SARAY MÜŞTEMİLATİ	• SPORCU KAMPI • BOŞ BIRAKILMA • DEPO	• KONSER SARAYI • MÜZİK VE TİYATRO KİTAPLIĞI • SİNEMA SALONU • ÖZEL TOPLANTILAR SALONU 1984	• YAN GİRİŞ FORTALI • ORJİNAL KAPI VE PENCERE BOŞLUKLARININ AÇILMASI • TERAS • YER DÖŞEMESİ • MERDİVEN KORK. • MUTFAK	• KLASİK MOBİLYA • AKSESUARİ • ORJİNAL SARAY, KONAK EŞYASI	• KLASİK MÜZİK GEREKİSİNİMİ • KÜLTÜR VE SAN'AT ORTAMI YARATILMASI • MESAJ VERME • CAFÉ
MALTA KOŞK	19.YY.2.YARISI 1861-1876 ARASI	• EKLEKTİK KARGİR	• SARAY KÖŞKÜ	• ÖNEMLİ TARİHSEL OLAYLAR • BOŞ BIRAKILMA • KONUT	CAFÉ 1979	• PEMBE SERA • YEŞİL SERA • TERASLAR • KAMERİYELER • KUŞ KAFESİ	• YAPILDIĞI ÇAĞIN EŞYASI • ORJİNAL SARAY, KONAK EŞYASI	• İLK VE ÖZGÜN BİR ÖRNEK ORTAYA KOYMAK • MESAJ İLETİMİ • TURİSTİK • CAFÉ • NOSTALJİ
TEVFİK FİKRET EVİ	20.YY. BAŞI 1906	• ORGANİK MİMARİ AHŞAP	KONUT	• T.FİKRET MÜZE EVİ • EDEBİYAT-İ CEDİDE MÜZESİ	• T.FİKRET MÜZE EVİ • EDEBİYAT-İ CEDİDE MÜZESİ 1945	BAHÇEYE PARKE+DOĞAL TAŞ KAPLAMA	ORJİNAL MOBİLYA + AKSESUARLARI	1.KAT • EDEBİYAT-İ CEDİDE AKMİNİN TANITIMI. • SAİR NİGAR HANIMI VE • A.H. TARHAN'I TANITMAK. 2.KAT • TOPLUMDA YOL GÖSTERİCİ BİR KİŞİNİN YAŞAM VE YAŞAM ORTAMINI TANITMAK.
H.C. ANDERSEN EVİ VE SEMTİ	18.YY. SONU 19.YY. BAŞI	KUZEY ÜLKELERİ AHŞAP MİMARİSİ	KONUT	BOŞ BIRAKILMA (HARAP YAPILAR)	1905-1930-1960-1970 • TİPİK BİR DANİMARKA SEMTİ • KONUT • H.C. ANDERSEN MÜZE EVİ	• ORJİNAL, YENİDEN DİŞ CEPHE YAPIMI • ÇAĞDAŞ KONUT GEREKİSİNİM EKLERİ • ÇAĞDAŞ FAKAT UYUMLU EK MÜZE YAPISI	• MODERN İÇ DONANIM • H.C. ANDERSEN ORJİNAL EŞYALARI • H.C.A. HAKKINDA YAZILANLAR, RESİMLER, FİLMİLER	• ÇOCUK MASALLARI ORTAMIN CANLANDIRILMASI. • MESAJ İLETİMİ • TURİSTİK • KONUT GEREKİSİNİMİ

C.1. Araştırdığımız Çağdaş Kullanıma Açılmış Yapıtlar
Listesi

2.2. ARAŞTIRMAYA AİT GELECEĞE DÖNÜK ÖNERİLER LİSTESİ

Araştırmamızı açabilmek, el atıldığında ilk bulunabilecek örneklerin nicelik ve nitelik zenginliğini ortaya koyabilmek bakımından bir liste vermemiz yararlı olabilir kanısındayız. Listemizdeki yapıtların çeşitliliği ve zenginliği bize; örnekleme konusu olarak ele aldığımız yapıta önereceğimiz çağdaş işleve, hemen karar veremeyeceğimizi ve korkular taşımamız gerektiğini ortaya koymaktadır. Kuşkusuz, çok farklı zemin ve zaman koşulları içinde üretilmiş bu yapıtlara sadece başlıklarla değinmemiz söz konusu olabilir.

● Amucazade Hüseyin Paşa Yalısı
Önerilen İşlevler:

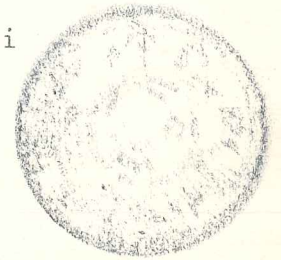
- . Tarihi Bir Boğaziçi Kahvesi,
- . Boğaziçinde Yaşam Müzesi

● Anadolu Hisarı
Önerilen İşlevler:

- . Açık hava Fetih Müzesi
- . Askeri Müze

● Beyazıt Kulesi
Önerilen İşlevler:

- . Döner Kahvehane

● Beylerbeyi Sarayı

Önerilen İşlevler:

- . Orijinal döşemesine kavuşturularak, 18. Yüzyıl Müzesi
- . Kongre Sarayı
- . Hanedan Oteli

● Binbirdirek Sarnıcı

Önerilen İşlevler:

- . Tarihi Yaşamdan Kesitler
- Örnek: Devrinin Yaşatılması
- . Bir Yeraltı Kapalı Çarşısı

● Bizans Surları

Önerilen İşlevler:

- . Tarihsel Olayların Canlandırılması.
- Örnek: İstanbul'un alınması, surlardan İstanbul'a giriş.
- . Surların bir bölümünde; su kanalı, köprüsü, kapısıyla orijinal durumunun sergilenmesi.

● Cerrahpaşa Medresesi

Önerilen İşlevler:

- . Tıp Tarihi Müzesi

● Çemberlitaş Yakın Çevresi

Önerilen İşlevler:

- . Çemberlitaşı odak almak üzere yakın çevresinin bir asmalı kahve olarak düzenlenmesi

● Emirgan Çınaraltı

Önerilen İşlevler:

- . Tarihsel bir doğal mekan kurulması

● Galata Kulesi

Önerilen işlevler:

- . Kongre turizmi için toplantı merkezi, lokal

● Galata Mevlevihanesi

Önerilen işlevler:

- . Hz.Mevlana, Mevlevi Müzesi
- . Sema gösterileri

● İhlamur Mesiresi

Önerilen işlevler:

- . Orijinal döşemesine kavuşturularak, Müze olarak sergileme
- . Piknik alanı
- . Abdülmecid Müzesi

● Kız Kulesi

Önerilen işlevler:

- . Aşıklar Kahvesi

● Rümeli Hisarı

Önerilen işlevler:

- . İlham Noktası (Inspiration Point), Oditoryum

● Sıbyan Mektebi (Cağaloğlu)

Önerilen işlevler:

- . El yazması atelyesi

● Sultanahmet Meydanı

Önerilen işlevler:

- . Halen düzenlenmekte olan ışıklı gösterilerin renk, tür ve kapsamının artırılması
- . Tarihin değişik katmanlarında yaşanmış olayları yansıtacak dramatik tablolar düzenlenmesi.

Örnek:

Gladyatör Oyunları

Cirit Yarışmaları

Deve Güreşleri

Savaş Oyunları

Hayvan Pazarları

Halı, Kilim Pazarları

Esir Pazarları

● Semsipaşa Medresesi

Önerilen işlevler:

- . Kitaplık

● Şerifler Yalısı (Emirgan)

Önerilen işlevler:

- . Kongre turizmi merkezi

● Tarık-ı Dünya Manastırı

Önerilen işlevler:

- . Tatil köyü kapsamı içinde bir odak noktası
- . Görsel eğitim ve yaşam deneyimi merkezi

● Tevfik Fikret Evi

Önerilen işlevler:

- . Tevfik Fikret Müzesi
- . Yazın Müzesi

● Topkapı Sarayı (tümü ya da bir bölümü)

Önerilen işlevler:

- . Uygun mahzenlerinde Osmanlı Sultanları galerisi (Mumyalar Müzesi)
- . Harem Dairesinde; Haremdeki tarihsel olaylar canlı mankenler ya da mumyalarla canlandırılabilir. (Her yapı ayrı ayrı ya da birlikte ele alınarak geniş kapsamlı bir plan uygulanabilir.)

● Topkapı Sarayı Alay Köşkü

Önerilen İşlevler:

- . Esrar Tekkesi (Mumyalar veya canlı mankenler)
- . Gravürlerle Eski Şenlikler Galerisi

● Valens Su Kemerli

Önerilen İşlevler:

- . Kır Kahveleri, İlham Noktaları (Inspiration Points)

● Yedikule Zindanları

Önerilen İşlevler:

- . Korku Müzesi
Ünlü cinayetler, tarihsel olaylar canlı mankenler ya da mumyalarla canlandırılabilir.
Örnek: Cem Sultan'ın öldürülmesi

● Yerebatan Sarayı

Önerilen İşlevler:

- . Bir Yeraltı Kapalı Çarşısı
Kayık sefası alanı, Esir pazarı alanı, sahilde eski İstanbul kahvesi, Sahil lokantası, Gece kulübü, Haberleşme Noktası

● Yıldız Sarayı (tümü ya da bir bölümü)

Önerilen İşlevler:

- . Meşrutiyet Müzesi
- . Hamid Adasında; açık hava hayvanat bahçesi ve kahvehane (Her yapı ayrı ayrı ya da birlikte ele alınarak geniş kapsamlı bir plan uygulanabilir).

Bu önerilerimizden; değişik zaman ve zemin koşulları içinde üretilmiş dört yapıtı açarak bazı sonuçlara varabiliriz.

Bu bölüm; çözümlemelerini yaparak sonuçlar çıkarmaya çalıştığımız çağdaş işleve açılmış dört örneğimizdeki girdileri zenginleştirmek amacını taşımaktadır. Konuya bütün girdiler birlikte ele alınarak eleştirisel bir yaklaşımla sonuca akabilir.

Bir amacımız da "kültür ortamı" oluşturmak olduğuna göre, farklı koşullarda üretilmiş bu yapıtlar, Yerebatan Sarayı örneğinde kullanılabileceğimiz bir birikimi sağlayabilir düşüncesindeyiz.

2.2.1. BİNBİRDİREK SARNICI (Sultanahmet)

Binbirdirek Sarnıcı, tarihsel nitelikli yapıların yoğun olarak bulunduğu Sultanahmet'te Klodfarer Caddesindedir (R.27.28).

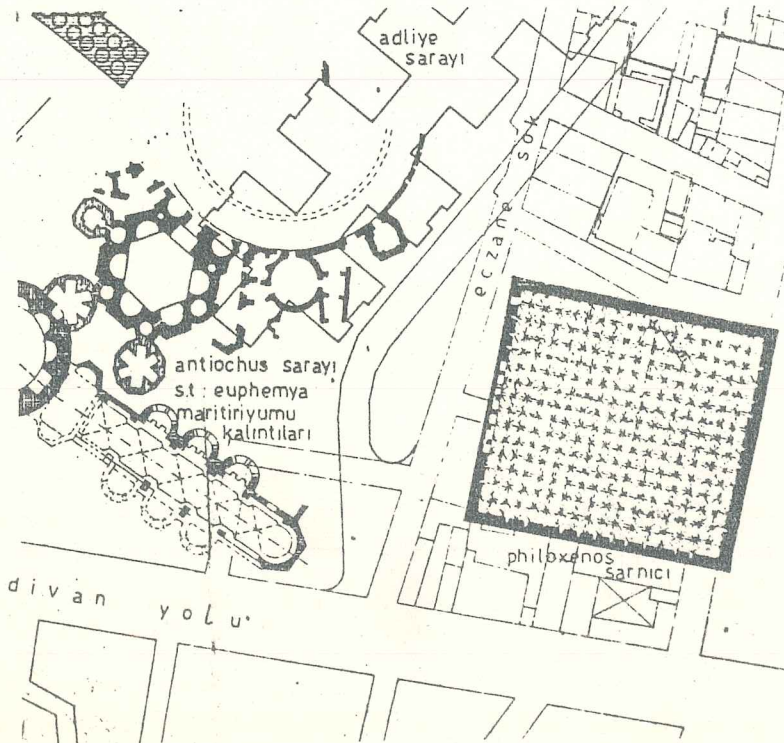
"M.S. 4. yüzyılda İmparator Konstantinos I devri senatörlerinden Philoxenos tarafından yaptırılmıştır" (1). İstanbul ve Türk Ansiklopedilerinde ise;

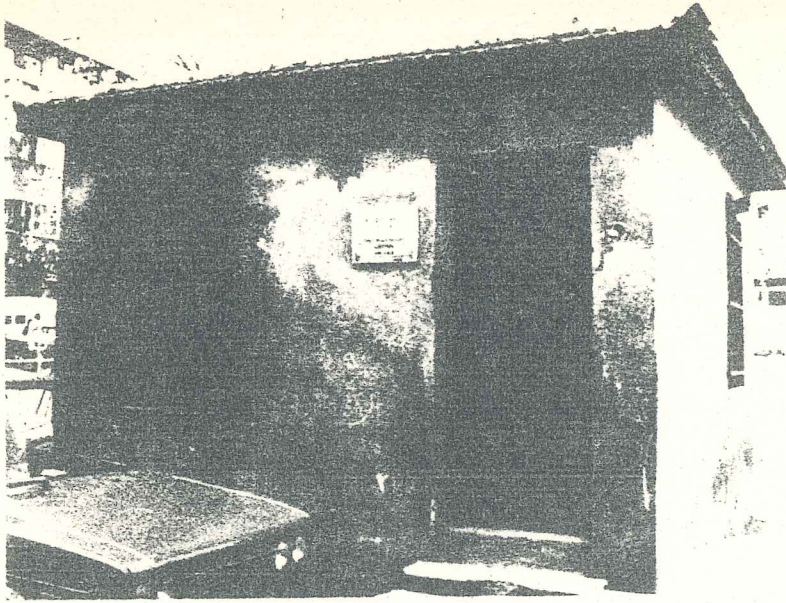
"Binbirdirek Sarnıcı Jüstinyen Devri yapı özelliklerini taşıdığına göre, M.S. 4. Yüzyılın ilk yarısında yapılmış olması gereken Philoxenos Sarnıcıyla bir ilgisi olamaz." (18) denilmektedir.

Sarnıcın eni 57 M., boyu 64 M. ve yüksekliği yaklaşık olarak 14 Metredir. Üst taraflarında mazgal delikleri bulunan duvarlarla çevrilidir (R.29). "Duvarlar, horasan ve geniş tuğlalarla işlenmiş olup 2.92 Metre kalınlığındadırlar. Sarnıcın içinde onaltışar sütundan ondört sıra olarak toplam 224 Sütun vardır. Bunlar sarnıcın üzerini örten kemer ve manastır tonozlarını taşımaktadır (R.30-301).

Sütun, kaide, bilezik ve başlıkların üzerinde birçok marka ve monogramlar kazılmıştır. Sütunlar kalın bir bilezikle birbirine tutturulmuş (alttaki 4.90 M, üstteki de 4.40 M. boyutunda) iki parçadan oluşmaktadır (19). "Böylece halkın dilinde "bin direk", ya da "bindirme direk" sözü "Binbirdirek" olmuştur" (20).

R.27. Binbirdirek Sarnıcı ve Yakın Çevresi Planı

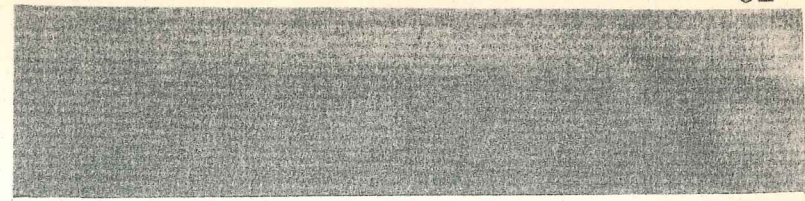

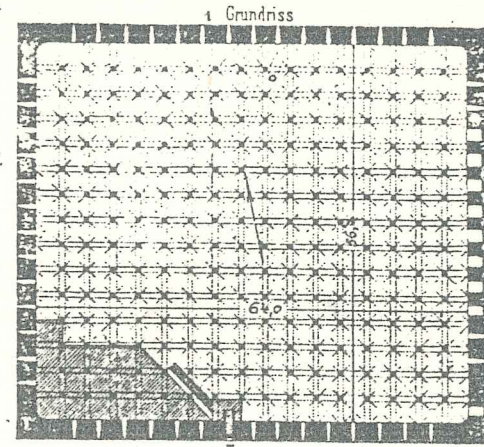
R.28. Binbirdirek Sarnıcı Giriş Kapısı 1984

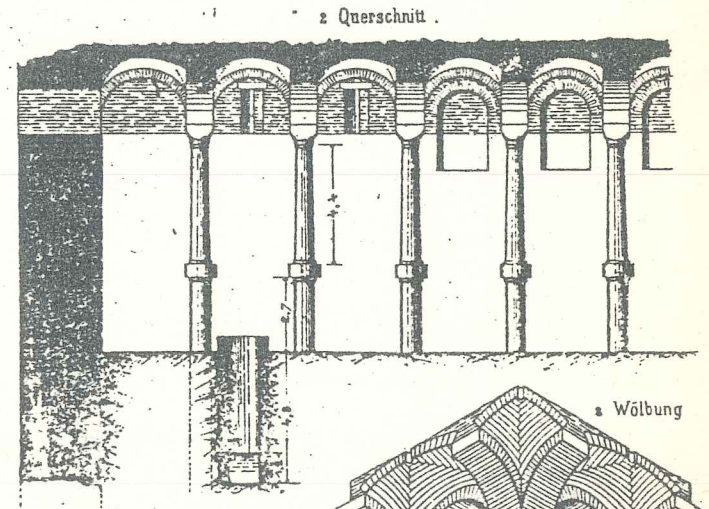
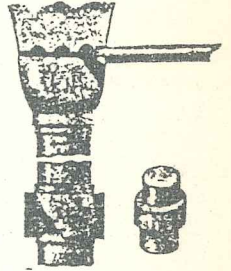
R.30.1. Binbirdirek Sarnıcı, 1984

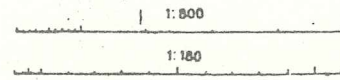
6. Bin bir direk.

4 Saule

2 Wölbung

Photolithographie v. M. Jaffe Wien.

R.29. Binbirdirek Sarnıcı Planı ve Kesit

1838 yılında yayınlanan bir kitapda, "sarnıcın mazgal deliklerinin sokak düzeyinde olduğu belirtilerek; sarnıç içerisindeki ipek tezgahlarında çalışanların, yabancı gezginlerden bahşiş istedikleri" yazılmaktadı(21) (R.31).

"Binbirdirek Sarnıcı: 1851 yılında, ipek ve iplik bükenlerin tezgahlarının bulunduğu bir imalathane olarak kullanılmaktadır"(22).

"Sarnıcın üzerinde 4.Murat devrinde Tayyazade, daha sonra Fazlı Paşa Konakları bulunmaktaydı"(23). Bugün sarnıcın üzerinde bir çocuk bahçesi bulunmaktadır. Yaklaşık alanı 3528 M2 olan sarnıcın 207 M2 si toprakla doludur. 224 Sütundan 212 Adeti görülebilmektedir. Orijinal mazgal pencereleri toprak altında kalmıştır. Işık ve havalandırmayı sağlayabilmek amacıyla bazı tonozlar delinmiştir(24).

Binbirdirek Sarnıcının çağdaş kullanım amacıyla değerlendirilebilmesi için bağımsız iki proje hazırlanmıştır. Bunlardan ilki Prof.Dr.M.Sözen yönetiminde, 1980 yılında Y.M. B.Yılmazyigit'in hazırladığı ve sarnıca MÜZE işlevi verilen projedir. "Sarnıcı" sergilemek, tanıtmak amacını taşımaktadır (R32).

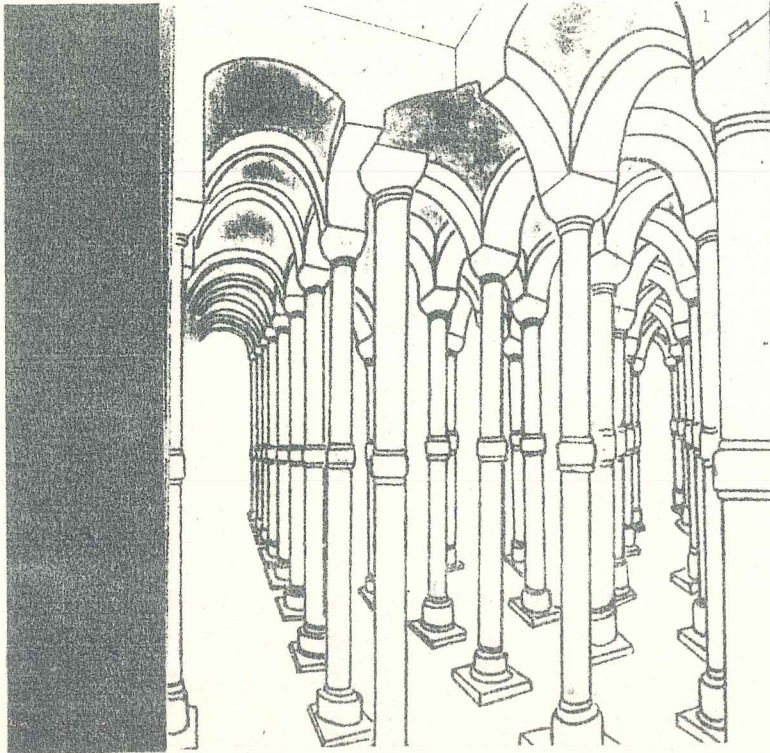
Programı aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır:

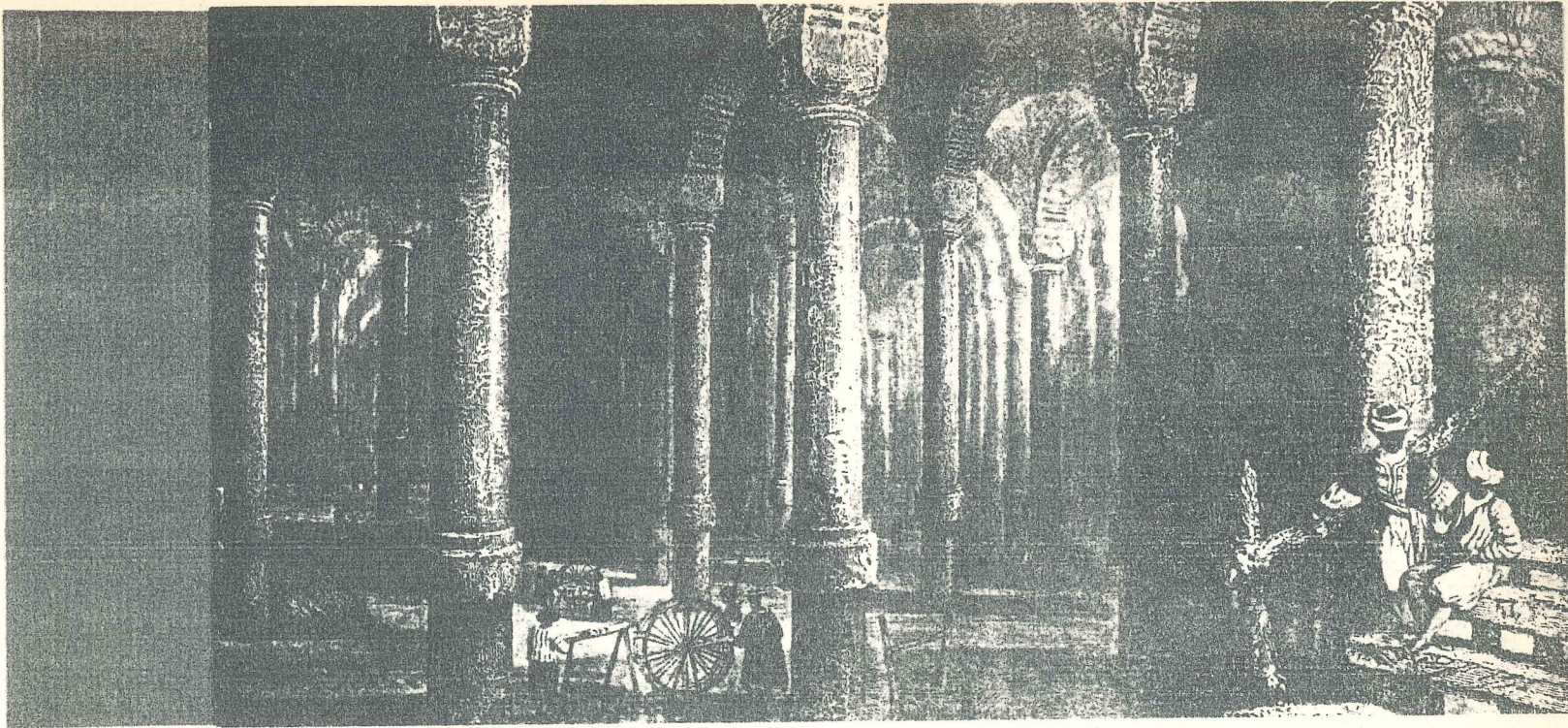
Sarnıç içerisi: MÜZE

. Teşhis . Teşhir Kuyusu . Film Gösteri Alanı
. Oturma . Kuyular

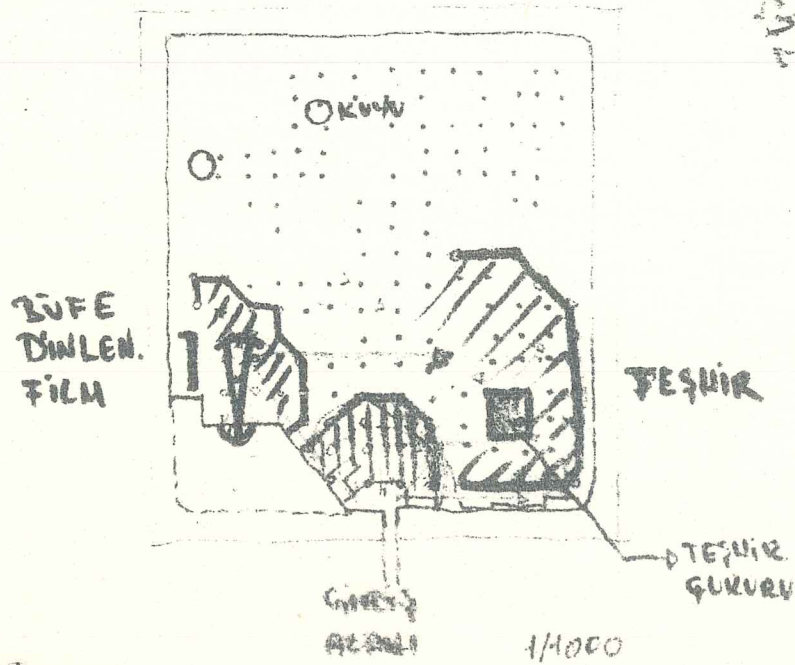
Sarnıç Üzeri: . Giriş . Açık Oturma(25).

R.30. Binbirdirek Sarnıcı Temsili Resmi Çizen:
K.Wulzinger

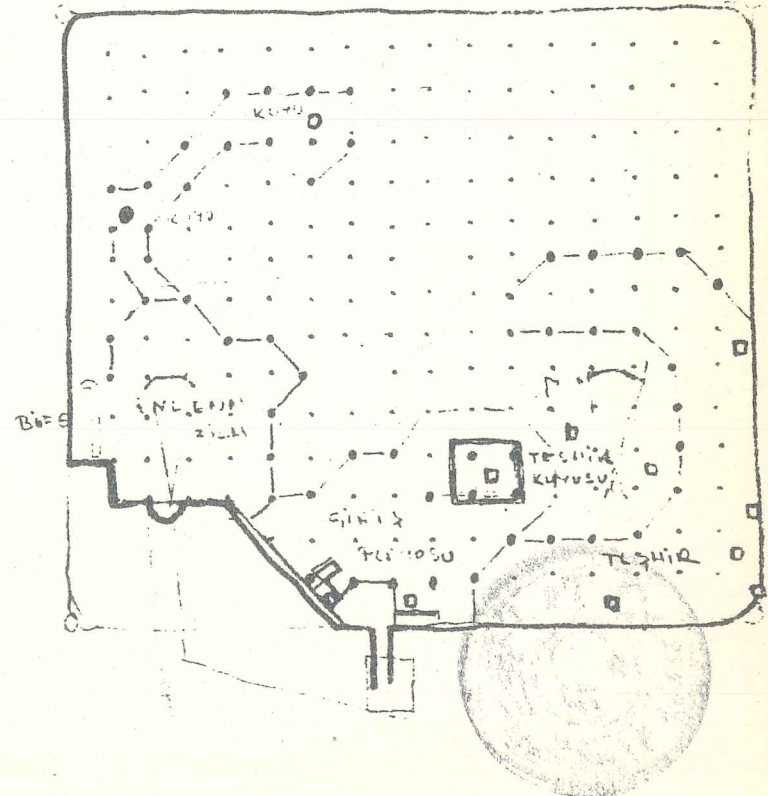

R.31. Binbirdirek Sarıncında İpek Tezgahları, Bartlett Gravürü, 1838

1
R.32. Binbirdirek Sarıncı Çağdaş Kullanım Plan Şeması

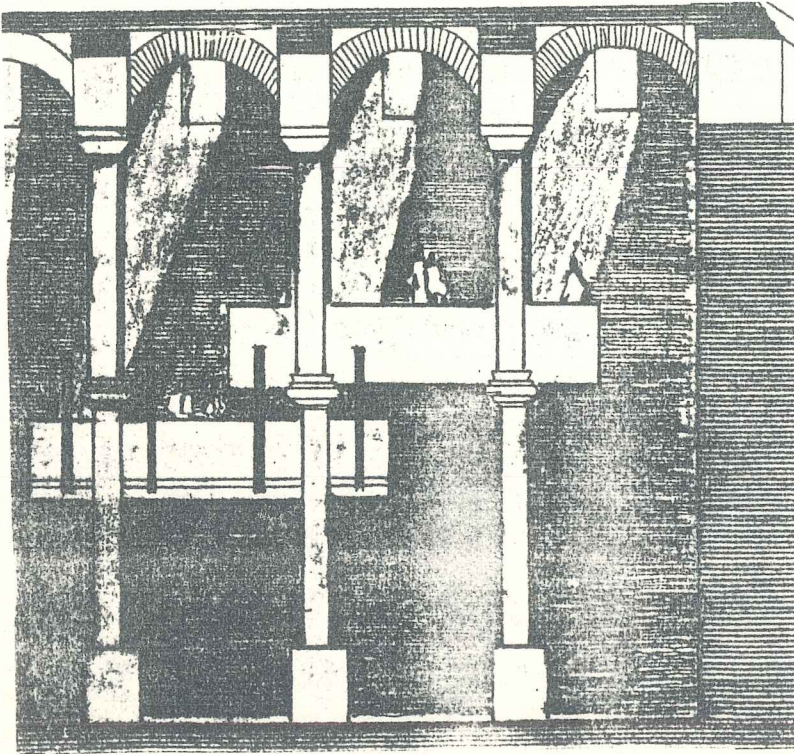

İkinci proje, İstanbul Belediyesi tarafından Y.M. Ü.Yurtseven ve ekibine hazırlatılmaktadır. Bu projede ise sarnıç; yapay zemin üzerine oturan kabinlerden oluşan, bir ÇARŞI olarak değerlendirilmektedir(26) (R.33-34). Farklı açılardan ele alınmış bu iki yaklaşım biçimiyle sarnıca; MÜZE ve ÇARŞI işlevleri verilmektedir. Biz, yapıtın özgün biçiminin mümkün olduğunca korunması ve özgün elemanlarının da kullanılarak çağdaş bir işlev verilmesi düşüncesindeyiz. Yapıtın yapım amacına gereken önem verilebilmeli ve vurgulanabilmelidir.

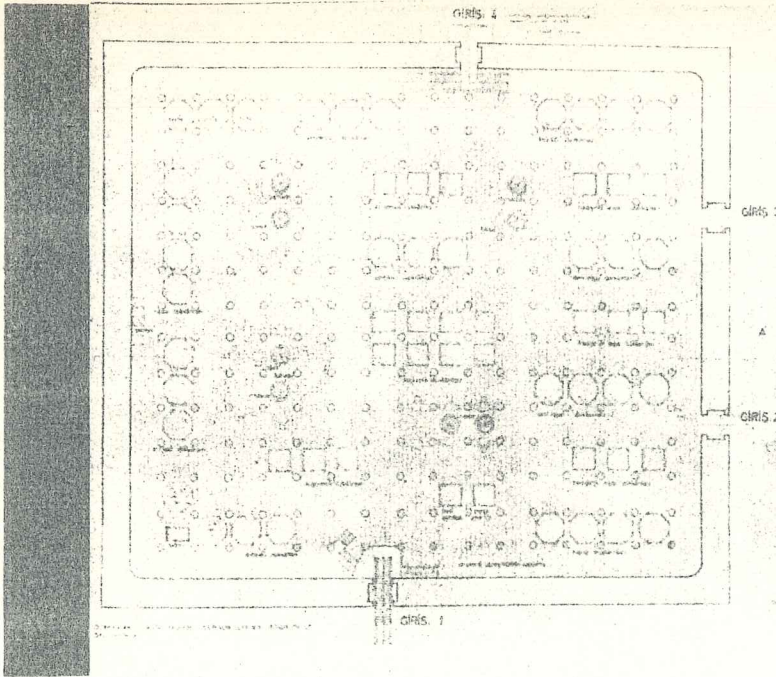
Sarnıcı, boyut olarak ezecek, ya da bir kültür mirası olarak ele alınmayıp, herhangi bir yapıda uygulanabilecek nitelik ve nicelikteki işlevlerin verilmesi yapıtın kimliğini kaybetmesine yol açabilir kanısındayız.

Önerilen işlevler:

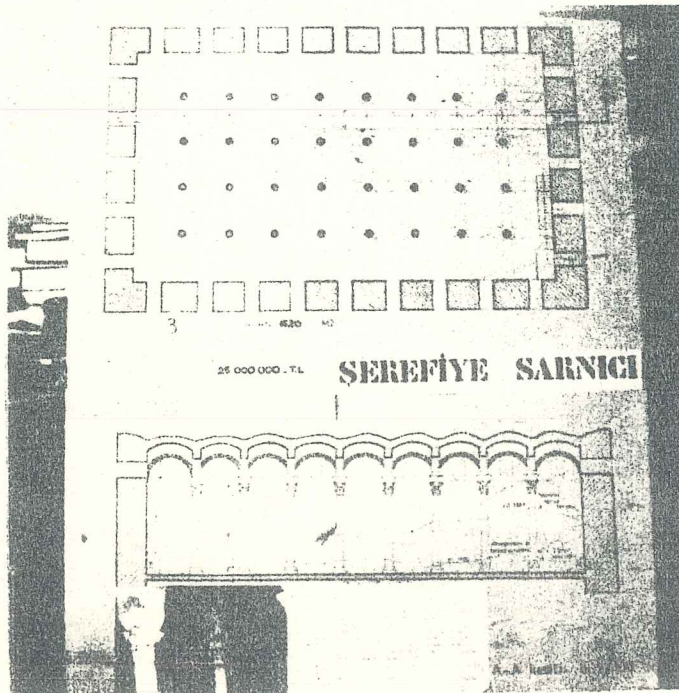
Binbirdirek Sarnıcı çok önemli bir Bizans anıtıdır. İstanbul'un ikinci büyük kapalı sarnıcıdır. Yakınındaki Teodosyos Sarnıcı (Şerefiye Sarnıcı)(26.1)(R.35). ve Yerebatan Sarayı Sarnıcına bileşik kaplar metoduyla bağlı olabilir. Bu üç önemli sarnıç birlikte ya da tek tek ele alınabilir. Böylece hem toprak altında kalmış bu yapıtlar değerlendirilmiş hem de bu Bizans anıtları orta-

R.33. Binbirdirek Sarnıcında Teras Etüdü

R.34. Binbirdirek Sarnıcında Çarşı Planı

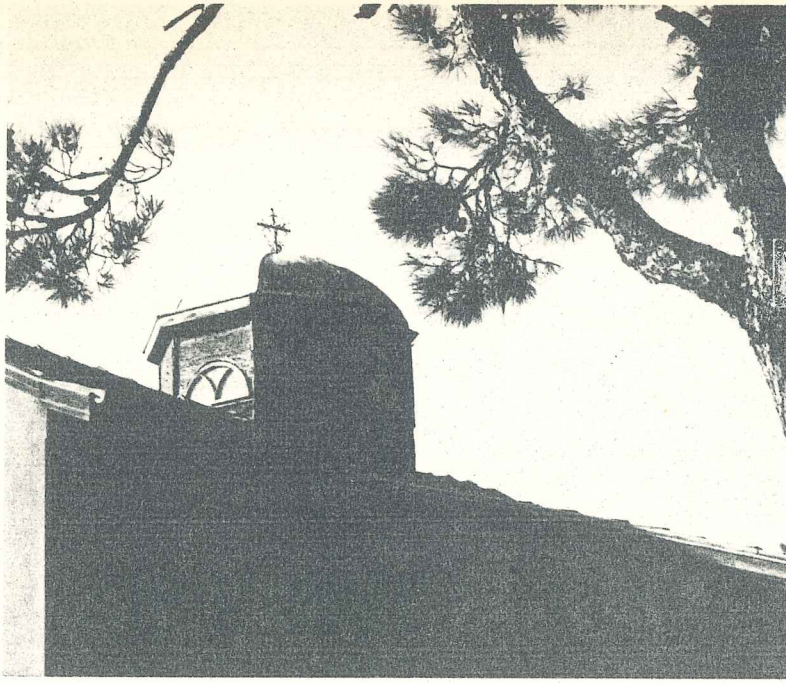

R.35. Teodosyos (Şerefiye) Sarnıcı Planı

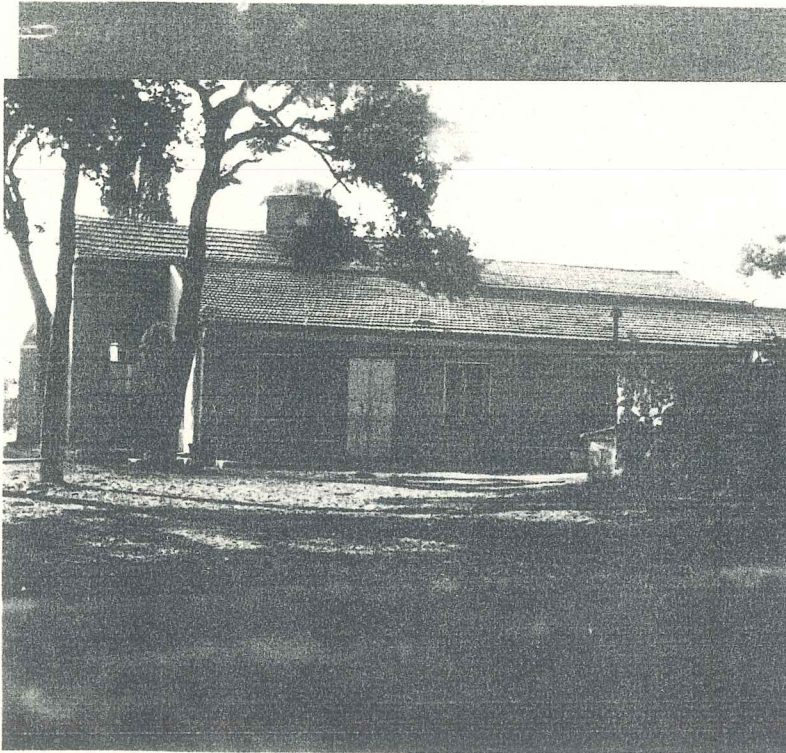
ya çıkarılarak evrensel kültüre hizmet edilmiş olacaktır.

Binbirdirek Sarnıcında; ilk önerideki MÜZE işlevine katkı olmak üzere; Tarihi Yaşamdan Kesitler verilerek Devri Yaşatılabilir. Bizans Devri tarihsel olayları bu müzede, mumyalar ya da canlı mankenlerle canlandırılabilir.

Sarnıca verilebilecek diğer bir işlev, su elemanının da kullanılarak; Yüzer Bir Yeraltı Kapalı Çarşısı olarak değerlendirilmesidir. Bizans Meyhanesi, Gece Kulübü, Kayık Sefası Alanı ve Satış ünitelerinden oluşacak bir program, bu alanı da İstanbul'un önemli merkezlerinden biri haline getirilebilir.

R.36. Heybeliada'da Tarık-ı Dünya Manastırı 1983

R.37. Heybeliada'da Tarık-ı Dünya Manastırı

2.2.2. TARIK-I DÜNYA MANASTIRI (Heybeliada)

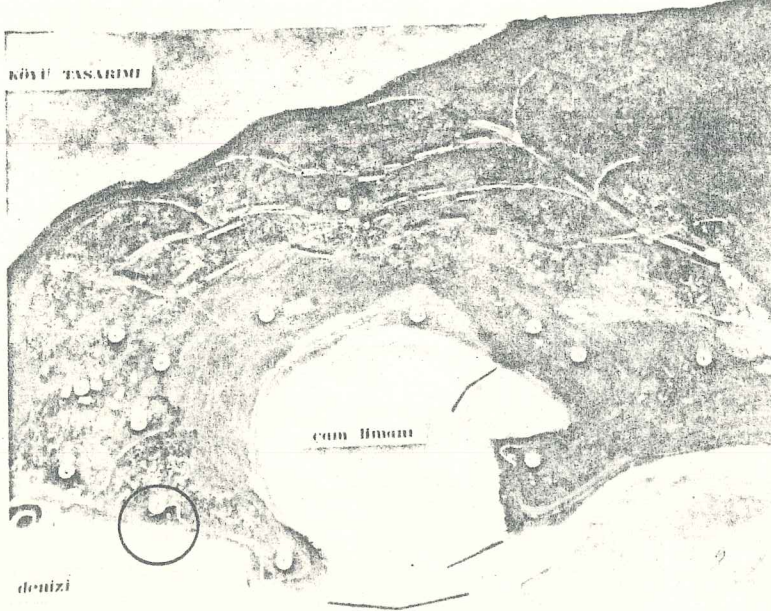
Tarık-ı Dünya; Dünyayı terketmiş, Dünya'dan elini eteğini çekmiş keşişlerin yaşadıkları manastır anlamına kullanılmaktadır.

"1851 yılında Heybeliada'ya yalınayak gelen cahil fakat zeki 19 yaşındaki köylü çocuğu Hristos Manastırında yetiştirildikten sonra Arsenios adı ile keşiş olur."(27) Kudüs Patrikhanesine bağlı Aya Yorgi Manastırı, Keşiş Arsenios'a yeni bir manastır kurması için izin vermez. Buna karşılık Panayia Kilisesi; Heybeliada Çamlımanında körfezin Güney-Batı burnundaki alana küçük bir kulübe yapılmasına razı olur.

Akıl danışanların, günah çıkartanların artan ilgileri üzerine, Keşiş Arsenios tarafından, 1868 yılında önce kilise yaptırılmış ve Aziz Spridon'a ithaf edilmiştir(28) (R.36.37). Kilise daha sonraki yıllarda, diğer yapıların eklenmesiyle manastıra dönüşmüştür. 1894 Depreminde manastır yıkılmış, II. Abdülhamid'in yardımıyla onarılmıştır. Arsenios, geniş dünya görüşü, yüksek toleransı ile herkesi etkilemiş, manastır büyük bir ilgi görmüştür. "Manastır; 1905 yılında Fener Patrikhanesine bağlanmış, 1945'de de Patrik Atenegoras'ın emriyle restore edilmiştir."(29). Halen Perşembe günleri ayin yapılmaktadır.

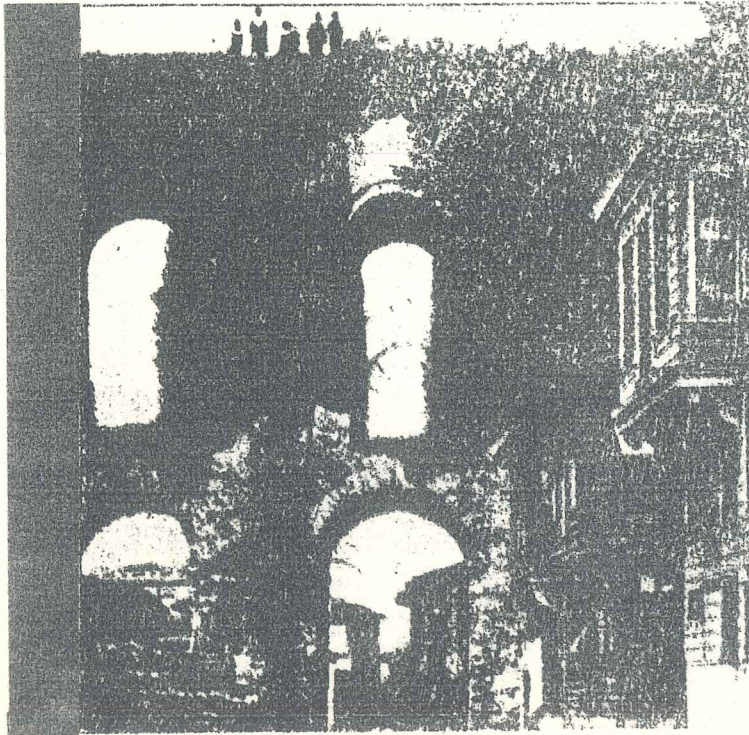
R.38. Tarık-ı Dünya Manastırı Çevresinde Yeşil + Taş + Su Öğeleri

R.38.I. Heybeliada'da Tatil Köyü Projesi (P:S.Yener)

Önerilen İşlevler:

Manastır küçük bir MÜZE'ye sahiptir. Burada keşiş Arsenions yağlıboya bir portresi de bulunmaktadır. Manastırın bahçesi denize dik bir uçurum üzerine bakar ve mimarlık san'atında güzeli yaratan üç vazgeçilmez unsura; YEŞİL+TAŞ+SU'ya sahiptir. (R.38.38.1) Bu nedenle; konu, "çevre ölçeğinde" ele alınacak olursa, TATİL KÖYÜ kapsamı içinde bir ODAK NOKTASI olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda; özgün işlevini sürdürerek, dini ayin, Hristiyan olmayanlara da inançlar konusunda GÖRSEL EĞİTİM olanağı sağlayabilir. Burada, yapıta yan işlevler de verilebileceği yargısına varılabilir. Yakın çevresinin de değerlendirilmesi söz konusu olan yapıtlarda; yapıt, görsel çekim için ana girdi olabilmektedir. Özde bulunan ibadet, müze, doğal değerler girdilerine, bir kültürel odak noktası ve görsel çekim merkezi öneri girdilerimizi de ekleyerek bir bireşime varabiliriz. Yapıt; ibadet, görsel eğitim, tatil köyü kapsamı içinde bir odak noktası olarak, çok yönlü çağdaş bir kullanımı sürdürebilir.

R.41. Valens Su Kemerı Üzerinde Gezinler

2.2.3. VALENS SU KEMERİ (Bozdoğan) (Unkapanı)

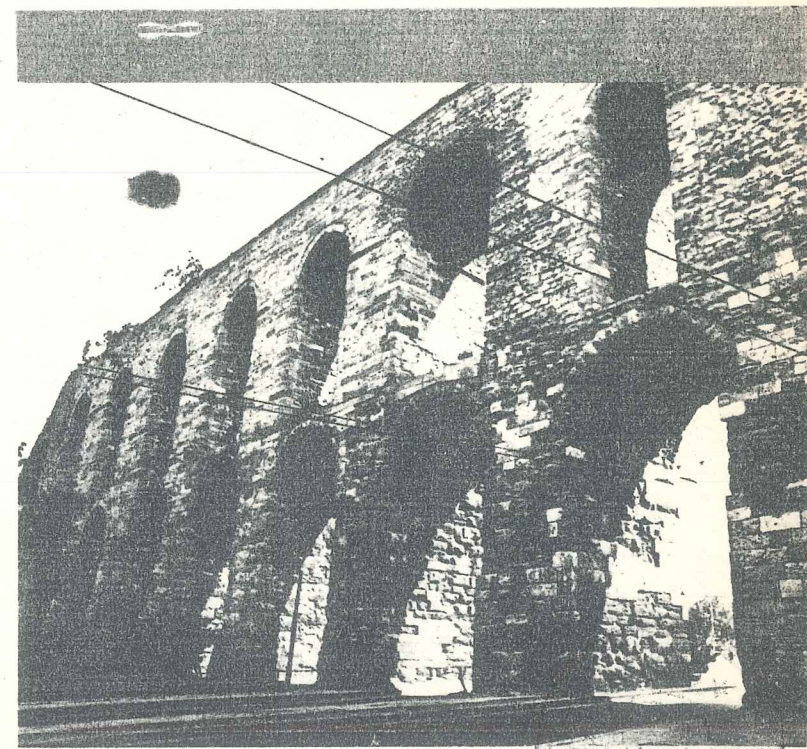
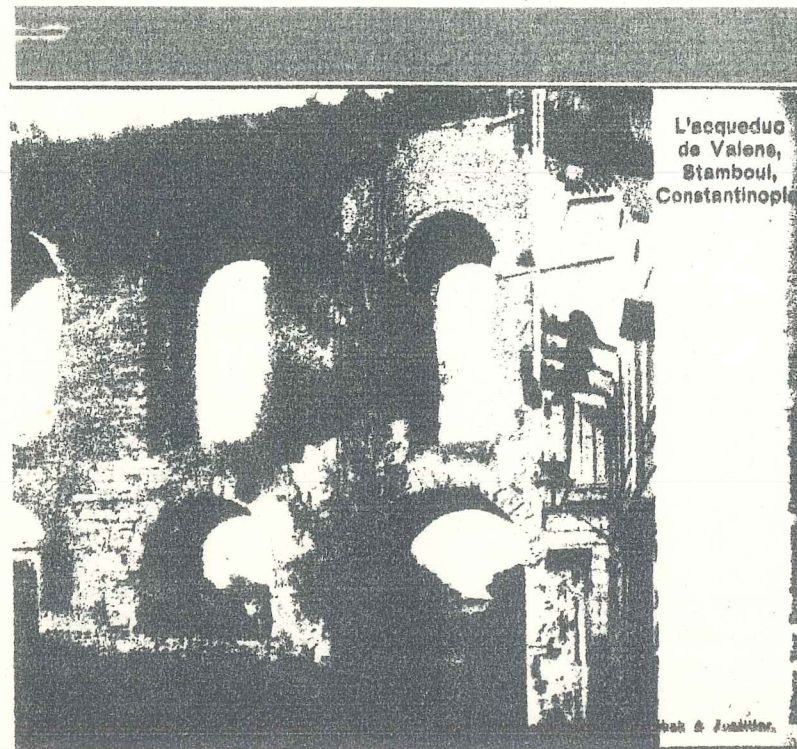
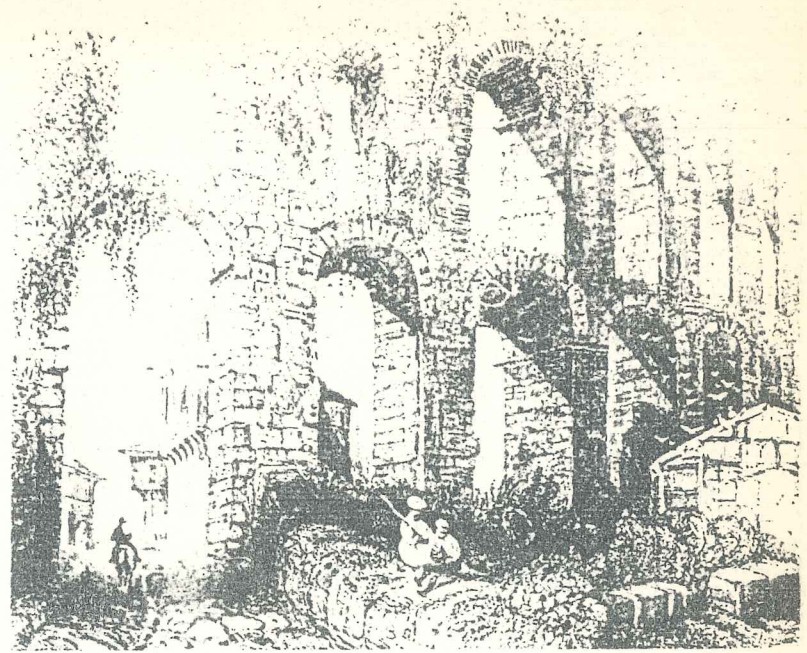
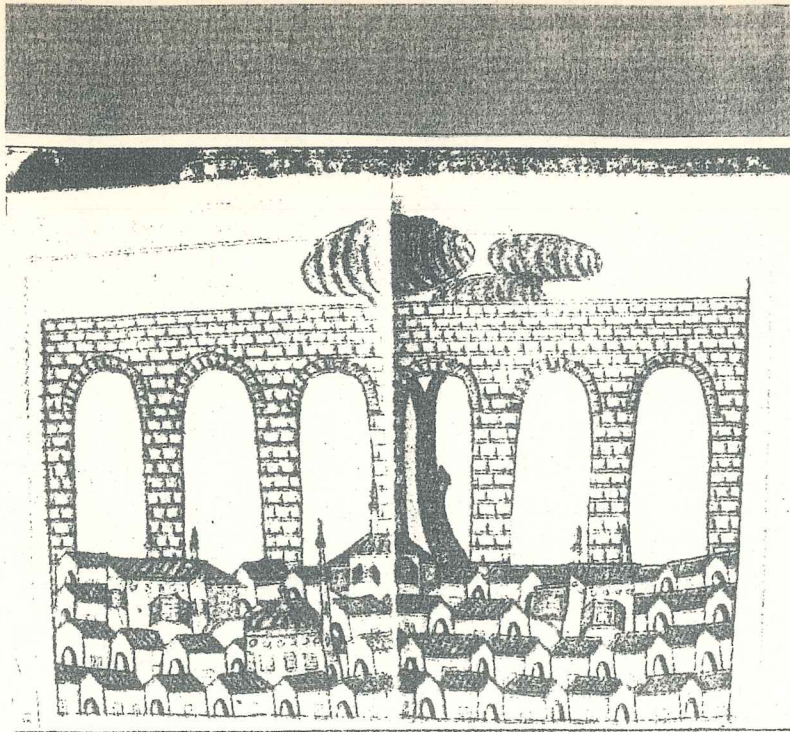
Valens Su Kemerı (R.39); Tarihi yarımada'daki aralarında Yerebatan Sarayı'nın da bulunduğu sarnıçları besleyebilmek maksadıyla Bizans İmparatoru Valens (M.S. 364-378) tarafından yaptırılmıştır. Böylece kentin su gereksiniminin büyük ölçüde karşılanması amaçlanmıştır. "Yapıldığında boyu bir kilometre kadar olduğu sanılan kemerin, Fatih'ten Şehzade Camiine kadar olan 592 Metrelik ve Beyazıt yönündeki 199 metrelik iki parça ile toplam 800 Metrelik bölümü ayakta'dır." (30) (R.40). Kemerin eni 3.40 M. ile 5.65 M. arasında değişmekte, yüksekliğı ise yol üzerinden 20 Metredir.

1917 yangınından önce; Valens Su Kemerinin çevresinde, İstanbul'un diğer anıtlarında olduğu gibi cumbalı ahşap evler, çeşmeler ve sokaklarıyla bir yerleşim oluşmuştu (R.39/3). "Kemerin Fatih tarafındaki kapısına bitişik KAHVE DÜKKANLARI; kemerin üstündeki su terazilerinin anahtarları orada durur, su yolcuları ecnebi seyyahları dört gözle beklerler, geldiler mi, bir çeyrek, bir me-cidiye alıp kemere çıkartarak İSTANBUL PA-NAROMASI'nı seyrettirirlerdi." (31) (R.41).

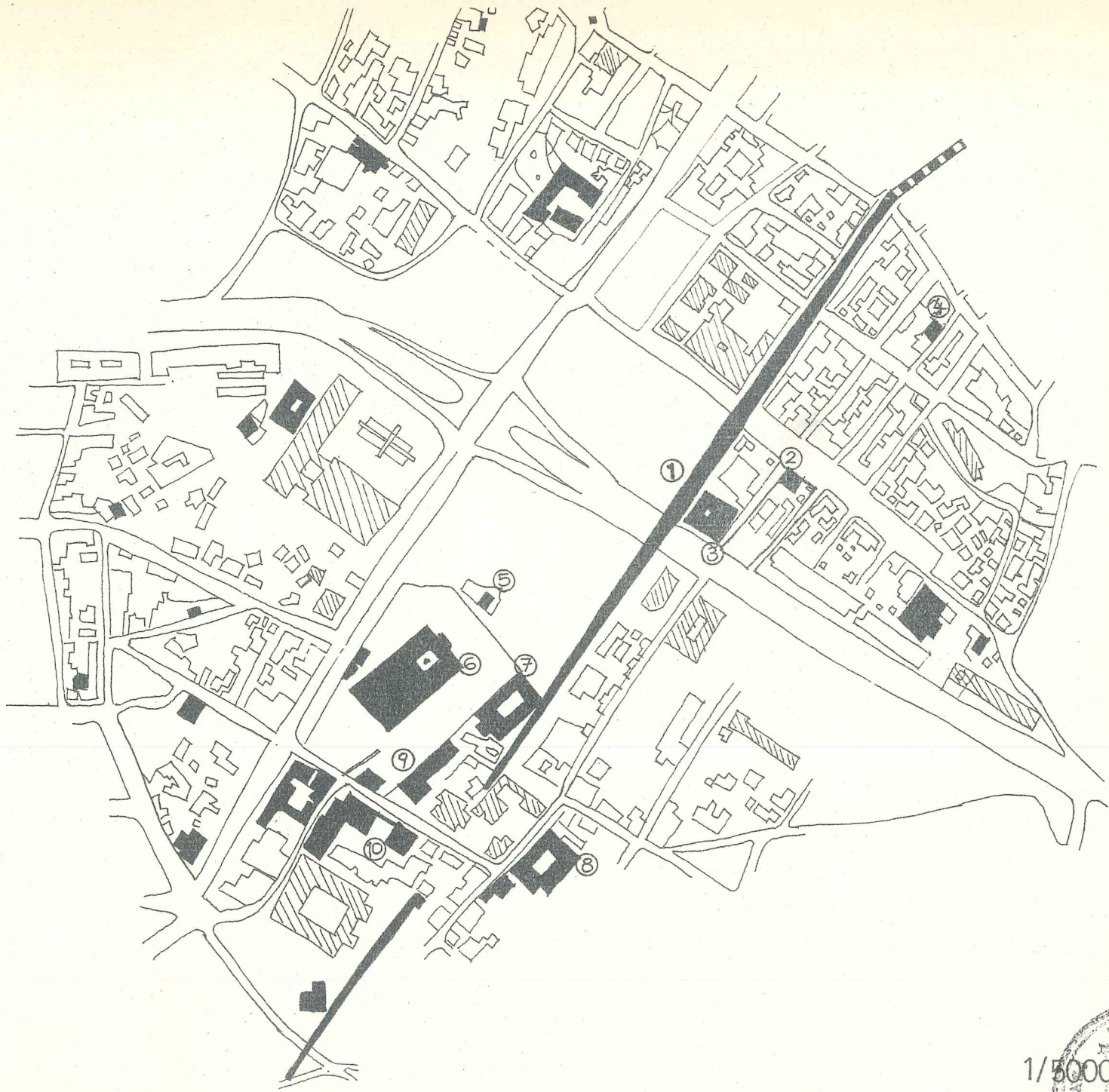
Önerilen işlevler:

Valens Su Kemerı, İstanbul panoramasına hakim bir Bizans anıtıdır.

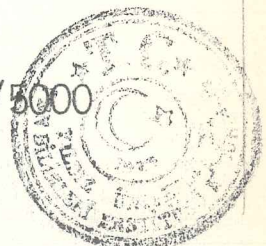
Tarihsel gelişim süreci içerisinde basamak yapıtlardan olan bu eserin, aynı zamanda İstanbul'un ŞİİRSEL HARİTASI'nda da önemli bir nokta olduğu anlaşılmaktadır: (R.42).

- R.39. 1. Bir Minyatürde Valens Su Kemerini
 2. Bartlett Gravürü 1838
 3. Bir Kartpostalda Valens Su Kemerini, 19.YY.
 4. Valens Su Kemerini 1973

1/5000

R.40. Valens Su Kemerı ve Yakın Çevresi Planı

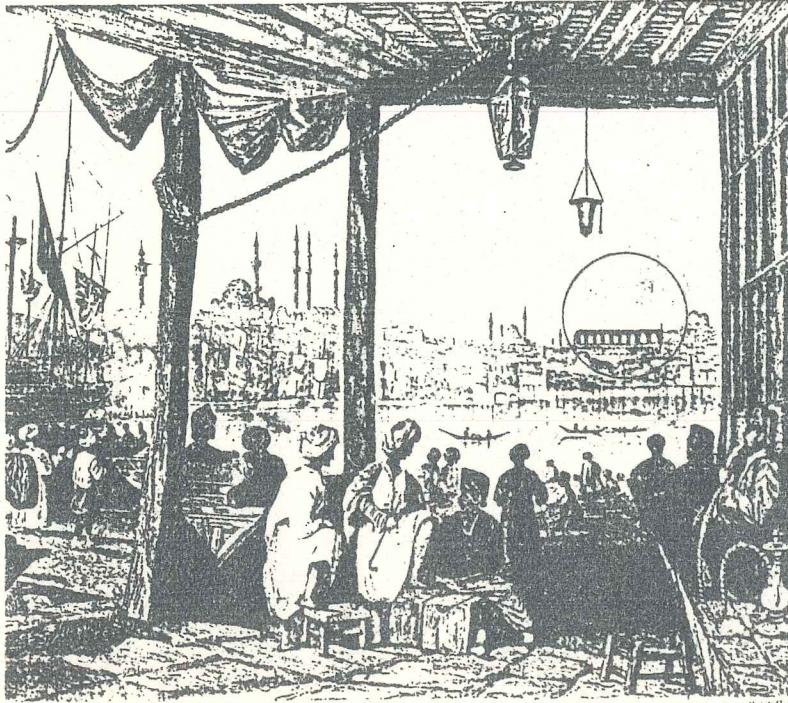
1. VALENS SU KEMERİ	3. Gazanfer Ağa Medresesi	6. Şehzade Camii	8. Ekmekçi Ahmet Paşa Medresesi
2. Hüsam Bey Mescidi	4. Manisalı Mehmet Paşa Camii	7. Şehzade Medresesi	9. Tabhane
	5. Burmalı Mescit		10. İmaret

BOZDOĞAN SUKEMERİ / R.E.KOÇU

Ayyaş Valens'in sukemerl
Dişlerinde bıçak, ellerinde kan,
Dişli, erkekli, kucak kucağa
Omuz omuza
Kırk-elli Romalı serseri
Taş kesilmişler burada.
Hırs, küf
Ve şehvet yosundur.
Kemerin üstünde
Nefes nefese cigara ışıkları.
Bu yaz gecesinde
Gözlerde dumandır
Samanyolları.
Bir diz üstünde güzel bir baş.
Dudaklar öpüşür,
Çıplak ayaklar öpüşür.
Muhabbet için zaman az
Uyunmaz.

R.E.Koçu bu dizeleri "Sukemerlni hane
edinmiş bir berduşun hatıraları tesbit
edilirken duymuş"tur.

R.42. Bozdoğan Su Kemerl Şiiri/R.E.Koçu

R.43. Valens Su Kemerl'nin Hakim Olduğu İstanbul Pano-
raması ve Sahil Kahvehanesi, 1838

çi, koyun, inek çıkaranlar dahi olurdu. Bir gün bir ineğin ayağı kaymış, kemer dibinde ki bir evceğizin damına düşerek damı delmiş içindekilerin akılları başlarından gitmişti."(32).

"Sadece standart ve geometrik bir insan ya-
sayışını planlamak, tavuk kümeslerinde hay-
van yetiştirmeyi planlamak gibi bir şey
olur. Onun için insanlara, şehirlerde
DUYGULANACAK UNSURLAR, mekanlar, sokaklar,
OLAYLAR bırakmak lazım."(33).

"İşte bu İstanbul'da KENDİ KİMLİĞİMİZ de
girişiyor işin içine."(34)

"Biraz aylak olabilsek, aylaklık san'atın
başlıca kaynağı, aylak olmayan insan san'at
çı olmaz. Biz san'atçı da olamıyoruz, çünkü
aylak olacak vaktimiz yok."(35)

Yapıtın özünde bulunan girdiler; özgün iş-
levi olarak Su Kemerl, İstanbul Panoraması,
Kahvehaneler olarak sıralanabilir. (R.43)
Öneri girdilerimiz ise, kentte duygulanacak
unsurlar ve olaylar bırakılması, kente ve
yapılara kendi kimliğimizin katılması, ay-
lak olabileceğimiz mekanların oluşturulması
olabilir.

Konuya bu girdilerden dolayı, VALENS SU KE-
MERİ yer yer düzenlenecek KIR KAHVELERİ ve
yazar, çizer, yontucu gibi san'atçılara İL-
HAM NOKTALARI (inspiration points) olarak
değerlendirilebilir. Doğa koşullarına açık
bulunan su kemerl, özellikle üst yüzey taş
aksamın erozyona uğraması nedeniyle harab
durumdadır.

Su kemerinin üst kısmının düzenlenerek iş-
lev verilmesiyle dış etkilere karşı korun-
ması da sağlanmış olabilir.

2.2.4. YILDIZ SARAYI (Yıldız)

Essiz değerdeki kültür varlıklarımızdan birisi de YILDIZ SARAYI'dır. Son padişah Vahidettin'in (Saltanatı: 1918-1922) 19 Ekim 1922 Yılında saraydan ayrılmasına kadar 44 Yıl imparatorluğun yönetim merkezi ve padişahın evi olan Yıldız Sarayı'nın, san'at tarihi bakımından önemi; peyzaj değerleri yanı sıra, "bir dönemi" simgelemesi açısından kaynaklanır (R.44). İç Bahçe, Dış Bahçe ve Harem Bahçelerinden oluşan bu sarayın ilk çekirdeği, III.Selim'in (1790-1807), annesi Mihrişah Sultan için YILDIZ ismini verdiği bir köşk ve ıhlamur ağaçlarının altına çeşmesini yaptırmasıyla önem kazanmaya ve oluşmaya başlamıştır. (R.45-46)

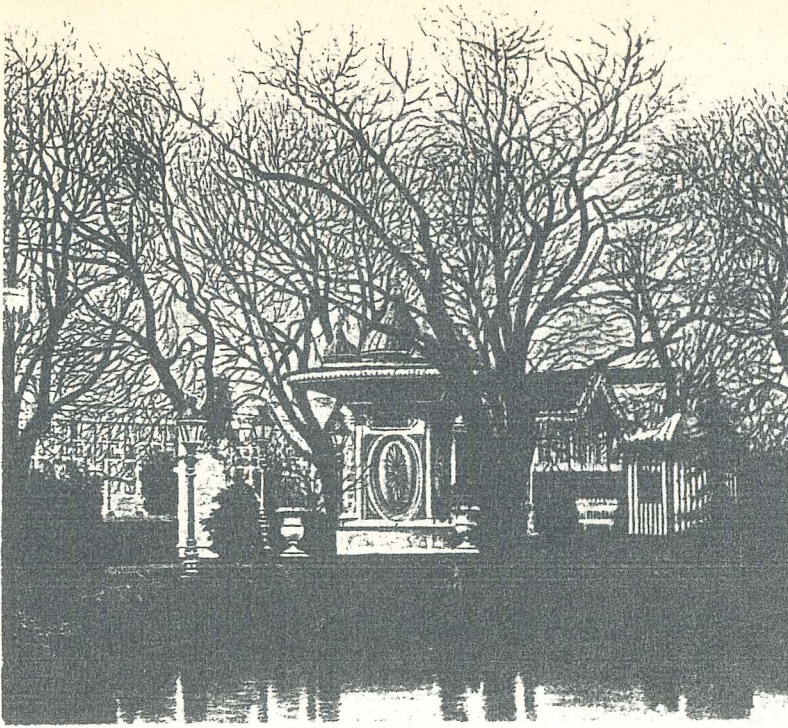
"Sultan Mahmud II de (1809-1838) ayrıca bir köşk yaptırarak çevresindeki bahçeyi düzenlemiş, daha sonra da Abdülmecid (1839-1861) 1842 yılında, annesi Bezm-i Alem Valide Sultan'a Kasr-ı Dilküşa kasrını yaptırmıştır."(36).

Abdülaziz ve Abdülhamid II dönemlerinde ise bilindiği gibi Yıldız Sarayı'nın önemi daha da artmış yapılarıyla ve bahçe düzenlemeleriyle en zengin, en görkemli şeklini bulmuştur (R.47).

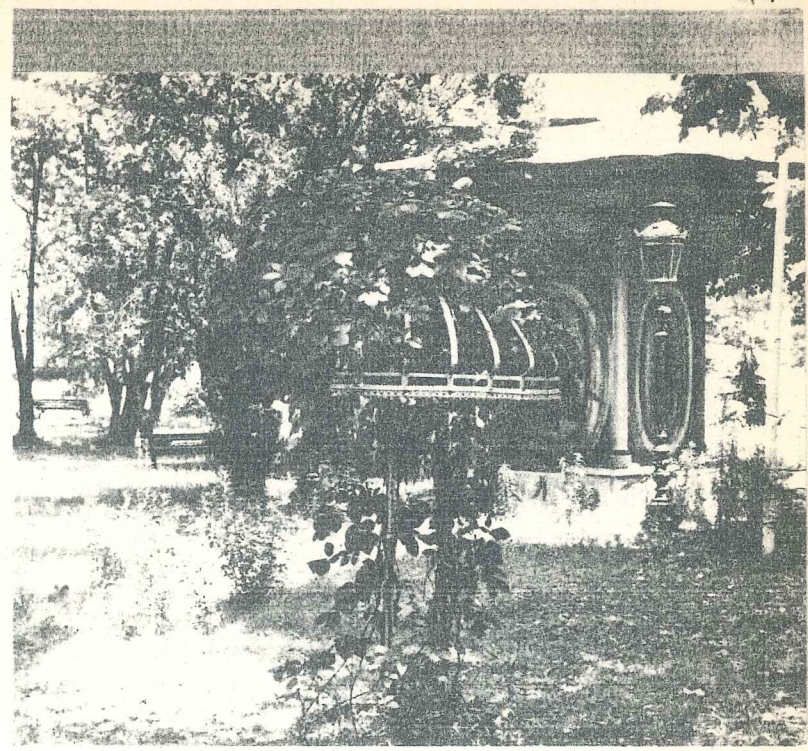
Yıldız Sarayı, Topkapı Sarayında olduğu gibi pavyon tipi bir yapılaşmayla oluşmuştur. Saray yapıları ve bahçeleri ile elli hektarı (500.000 M2) bulan ve bahçe mobilyaları ile

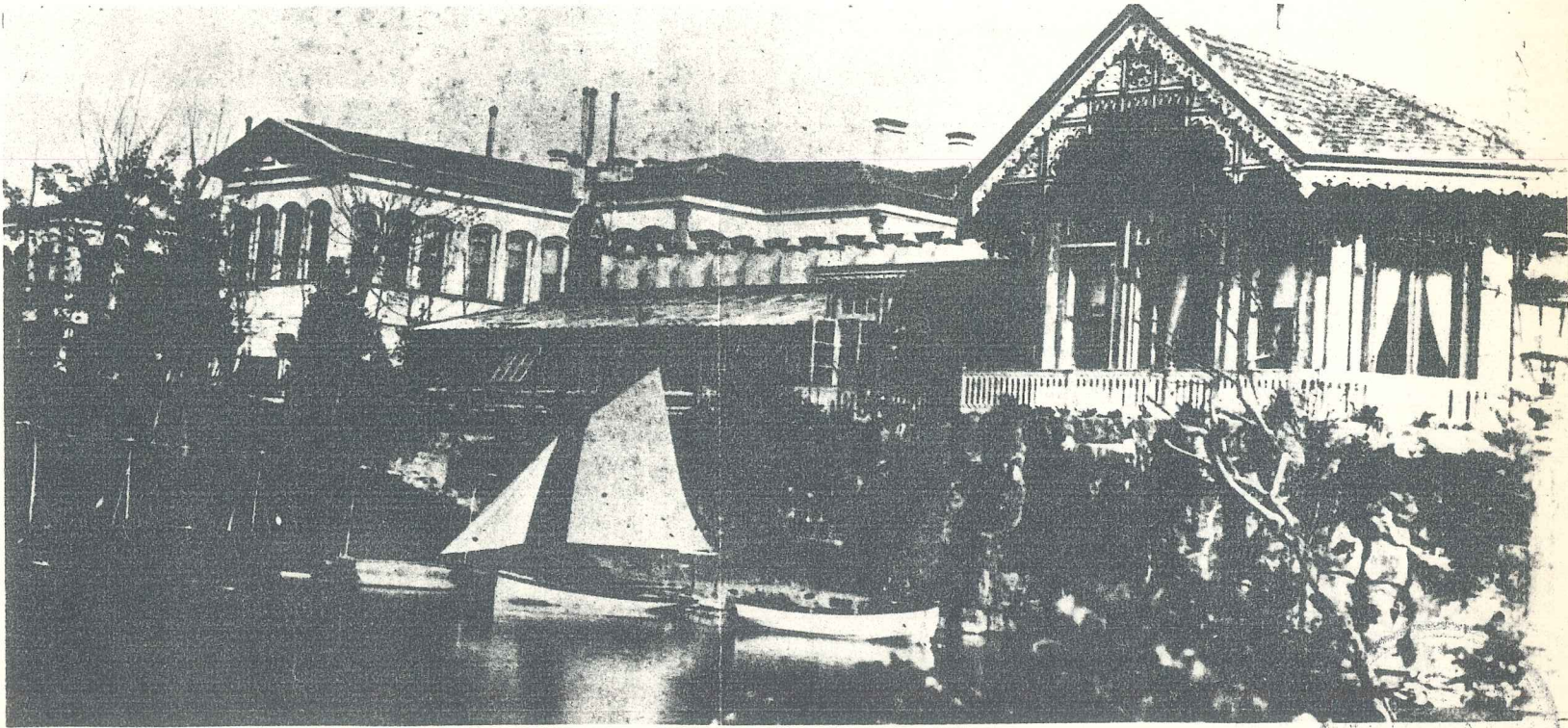
R.44. Yıldız Sarayı Genel Vaziyet Planı, 1984

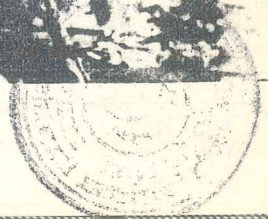
R.45. Yıldız Sarayında III.Selim Çeşmesi, Anonim, Yağ-
lıboya Tablo

R.46. III.Selim Çeşmesi, 1983

R.47. Yıldız Sarayı Hamid Havuzu ve Saatli Kiosk

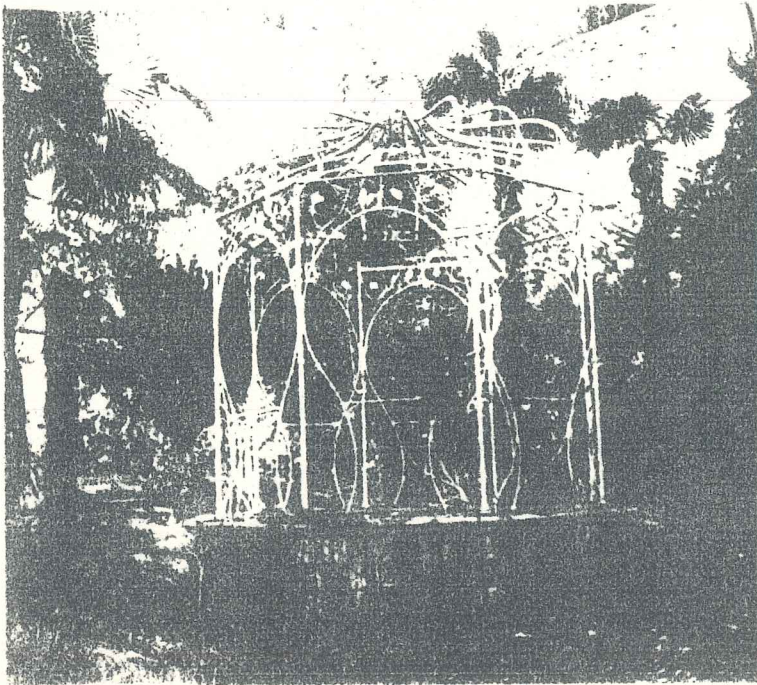
dökme demirden yapılmış korkuluklu köprüle-
rinden-ahşap asma köprülerine, farklı bü-
yüklük ve formda rustik havuzlardan, ada-
lardan, limonluklardan, kameriyelerden olu-
şan bir değer ortaya çıkmıştır (R.48).

"Beşiktaş üstündeki tepeleri kaplayan Yıldız Sarayı iki ana karakterin mührünü taşıyor: Birincisi, sahibi olan Abdülhamid'dir. Onun ruhunun bir aynasıdır bu saray. İkincisi, yine sahibinin, kendi dönemi için kurduğu yönetim sisteminin bir uzantısı, bir gereği görünmez kuralların kemikleşmiş, taşlaşmış bir heykeli."(37) Altın varaklarla, yıldızlarla, yıldızlarla, atlas kumaşlarla, bil-
lur camlarla, tablolarla, boydan boya do-
nanmış Yıldız Sarayı, III.Selim'de son pa-
dişah Vahidettin'e kadar (1790-1922) içinde geçen olaylarla da simgesel ve belgesel bir özellik taşımaktadır (R.49).

Atatürk; Anadolu'ya çıkmadan önce, 15 Mayıs 1919 tarihinde, Padişah Vahidettin ile son görüşmesini de yine bu sarayda yapmıştır (R.50).

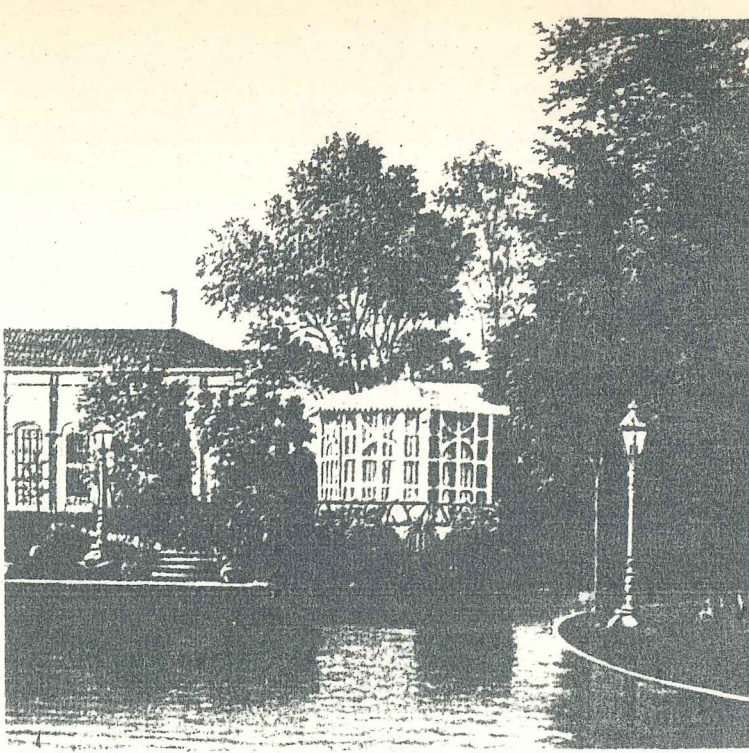
Saray, Kurtuluş Savaşımızdan sonraki yıl-
larda Harb Akademisi olarak kullanılmıştır. 1978 Yılında Kültür Bakanlığına devredil-
miştir.

"Doğal olarak, mimarlık; bir anlamda geçir-
diğimiz toplumsal, ekonomik, siyasal ve
kültürel gelişmelerin göstergesidir. Yete-
rince açıklanabilmesi de, sayılan etkenle-
rin bilinmesiyle mümkündür."(38). Bu neden-
le; henüz üzerinde yeterince çalışılmamış
yakın tarihimizin bu önemli yapıtlar toplu-

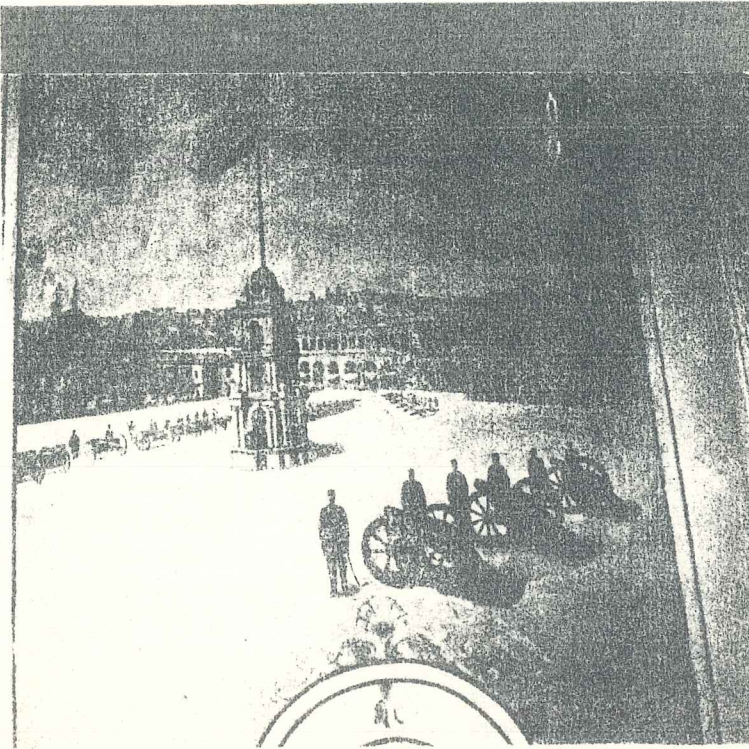

R.48. Yıldız Üniversitesi Bahçesinde Kameriye 1983

R.55. Hamid Havuzu, Kebap Köşkü ve Arkada Marangozhane
Ahmet Ziya Sam Yağlıboya Tablosu

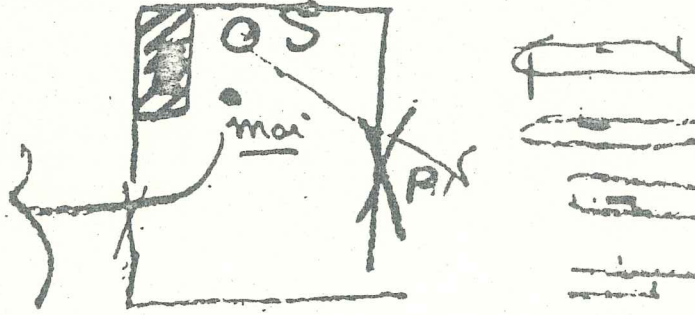
R.49. Yıldız Sarayı Şehzade Köşkünde Original Yağlıboya Duvar Resmi 1984 (Tophane Önleri)

luğuna, gereken önemin verilerek tek elden bir koordinasyonun yürütülmesi sağlanmalıdır. Çok farklı kuruluşlarca yapılan çalışmalar ve kullanımlarda gözlemlenen dağınıklık sarayın geleceği açısından tehlikeli olabilir. Yeni hatalara düşebiliriz. Mevcut durumu yeterince saptayarak yapılan restorasyonların, kazıların yazılarak ve resimlenerek, eldeki dokümanlarla birlikte bir süreklilik kazanması sağlanmalıdır.

Önerilen İşlevler:

Yıldız Sarayı'nı oluşturan harab ve kullanılmayan binalar ele alınmalı, bir master plan çerçevesinde onarımları yapılmalı; çağdaş kullanıma açılmalıdır. (R.51). Biz burada konuya bir örnekle yaklaşım getirebilmek bakımından, sarayın Has Bahçesinde bulunan Hamid Havuzu Adasını ele almaktayız (R.52). Üçyüz metre uzunluğunda, yer yer 15-40 metre genişliğinde ve bir metre derinliğindeki Hamid Havuzu, Has Bahçe'nin aksını oluşturmaktadır. Bu havuz, eski yazı "Hamid" olarak okunacak biçimde yapılmıştır. Eski yazı "HA" harfinin etrafı, burada su ile çevrilmiş ve ortada bir ADA oluşmuştur. Ada'da bugün de görebileceğimiz hayvan kafesleriyle, tek katlı minyatür bir köşk; ADA KÖŞKÜ bulunmaktadır (R.53). 1983 Haziranında adaya yanlış bir kararla doğasına aykırı olarak 1050 kişilik bir açık-hava tiyatrosu yapılmıştır (R.54). Oysa çok zengin süs balıklarını, şu kuşlarını, su, kaya ve toprak bitkilerini barındırabilecek özelliklere sahiptir. İsviçre'den getirtilen renk renk ördekler, pelikanlar, kuşlar-

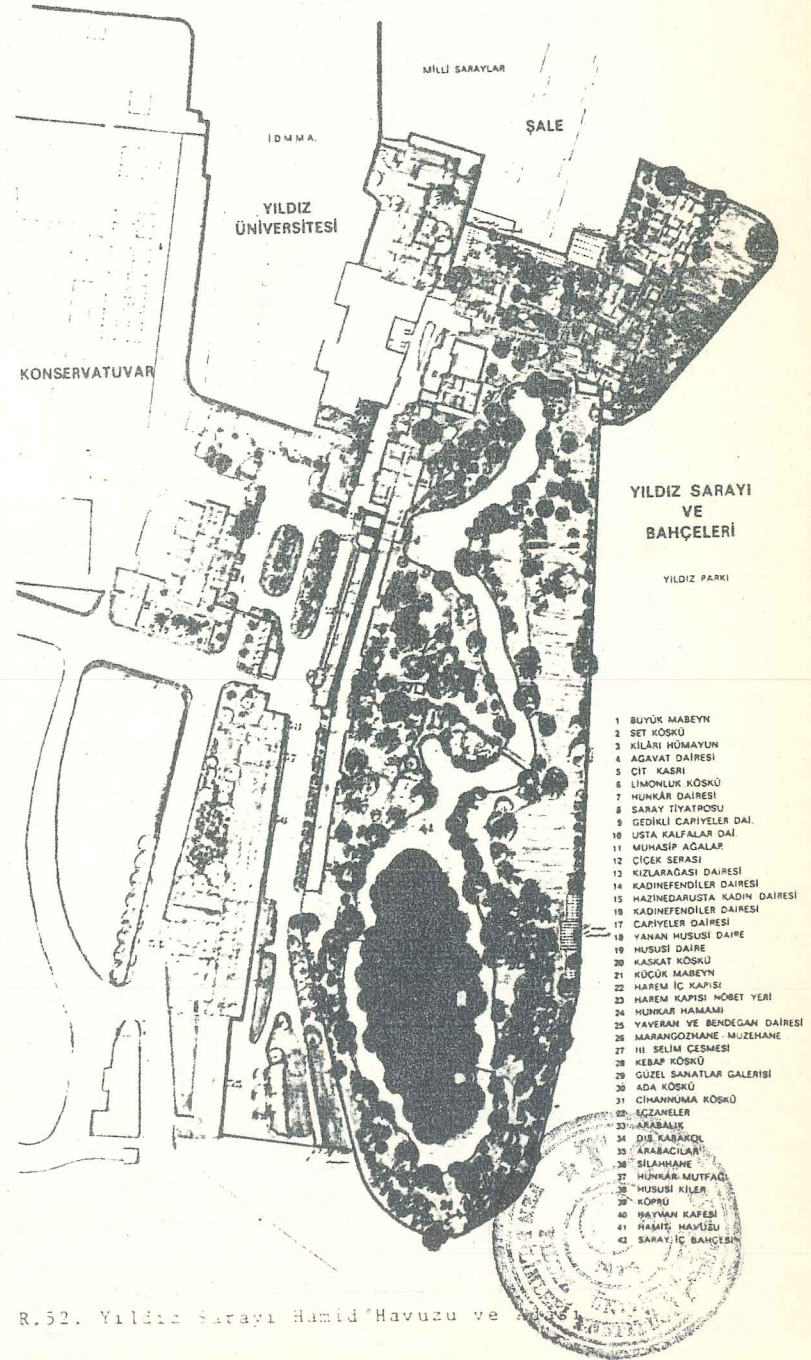
Sultan

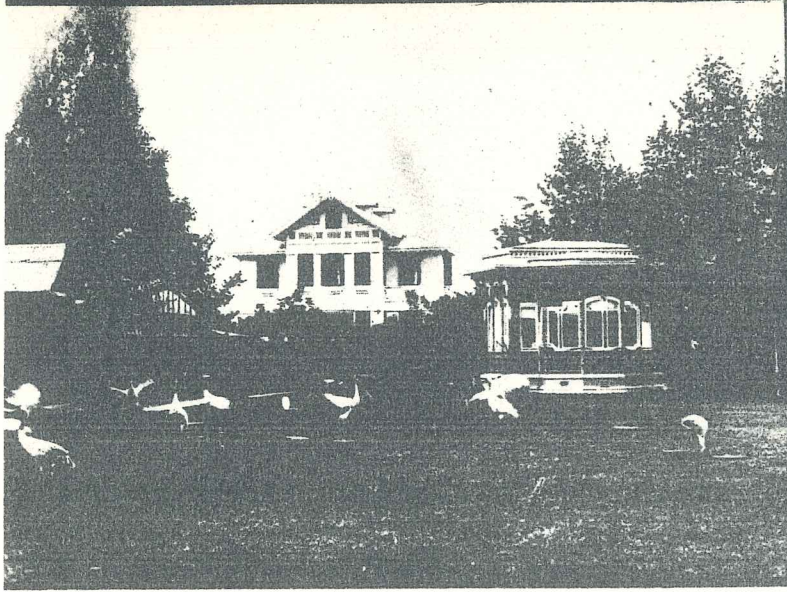
R.50. Atatürk'ün 15 Mayıs 1919'da K.Mabeyn Dairesinde Vahidettin ile Yaptığı Görüşmeyi General Sherill'e anlatırken Çizdiği Kroki (S:Sultan, Moi:M.Kemal)

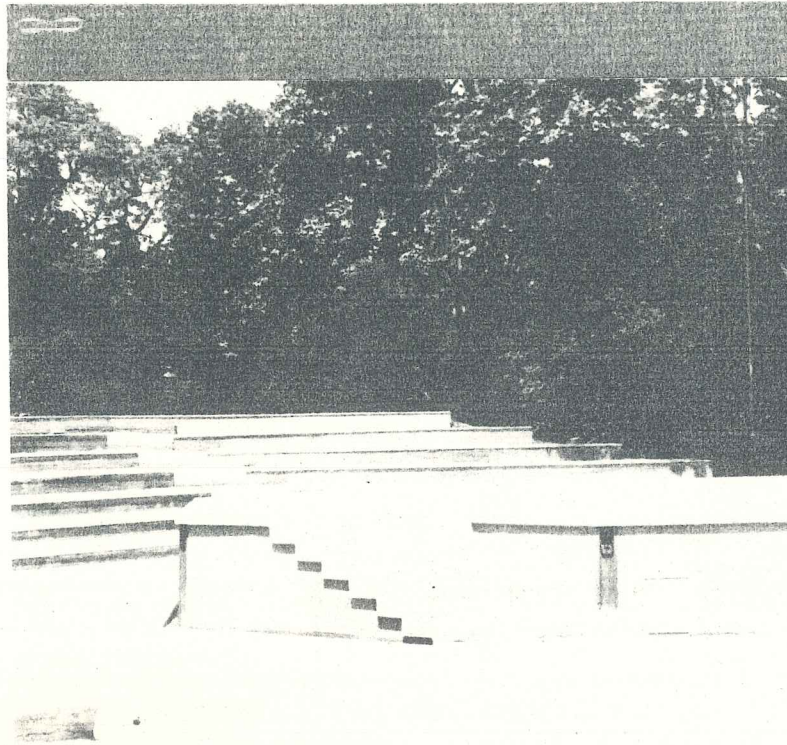
R.51. Yıldız Sarayı Harem Binası Bir Bölümü 1983

R.52. Yıldız Sarayı Hamid Havuzu ve

R.53. Hamid Adası, Ada Köşkü, Hayvanat Bahçesi ve Karşıda Cihannuma Köşkü

R.54. Hamid Adası Açık hava Tiyatrosu 1983

la, Japon İmparatoru Mikado Mutsu-Hito'nun armağanı süs balıkları bu adada ve yakın çevresinde yaşamaktaydılar (R.53).

Krizantemler, sakız sardunyalari, glayöl-ler, petunyalar, su üzerinde nilüferler de bu adanın bitki örtüsünü oluşturunyorlardı.

HAMİD ADASI, süs hayvanlarının serbest olarak dolaşabilecekleri BİR AÇIKHAVA HAYVANAT BAHÇESİ, üzerindeki ADA KÖŞKÜ de, bu bahçe içinde küçük bir KAHVEHANE olarak düzenlenebilir.

Bu özellikleriyle de her tür ziyaretçilere; özellikle geleceğimizin en büyük serveti gençlerimize ve öğrencilerimize DOĞA'yı ve DOĞA GÜZELLİKLERİ'ni biraz daha iyi tanıta-cak, biraz daha yakından sevdirecek bir köşe, kentimize kazandırılmış olacaktır (R.55).

Ayrıca yukarıda açıkladığımız nedenlerle çevredeki tarihsel olaylar yer yer monte edilmiş plaket ve panolarla çeşitli dillerde özetlenerek kültür varlıklarımız ve yakın tarihimizi tanıtmış olmak mümkündür. Böylece önerdiğimiz projenin hem eğitim hem de turizm ve tarih açılarından sağlayacağı yararlar sanırız yadsınamaz.

yerebatan sarayı

2.2.5. YEREBATAN SARAYI

. Yerebatan Sarayı'nın Bulunduğu Bölge:
SULTANAHMET

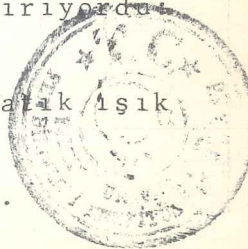
Yerebatan Sarayı yurdumuzun en önemli tarihi eserlerindendir. Ayrıca en önemli bir sit bölgesinde; SULTANAHMET'te bulunmaktadır. Burası, Topkapı Sarayı, Ayasofya Müzesi, Sultanahmet Camii gibi anıtsal yapıtların bulunduğu emsalsiz zenginlikte bir bölgedir (R.⁵⁶⁻⁵⁷₅₈₋₅₉). Söz konusu bölge; Roma, Bizans, Osmanlı ve günümüz Türkiye'sinin eserlerine sahiptir. Bu kadar uygarlık ürününün bir arada bulunduğu bölge eşine rastlanmaz bir özellik taşımaktadır (R.60).

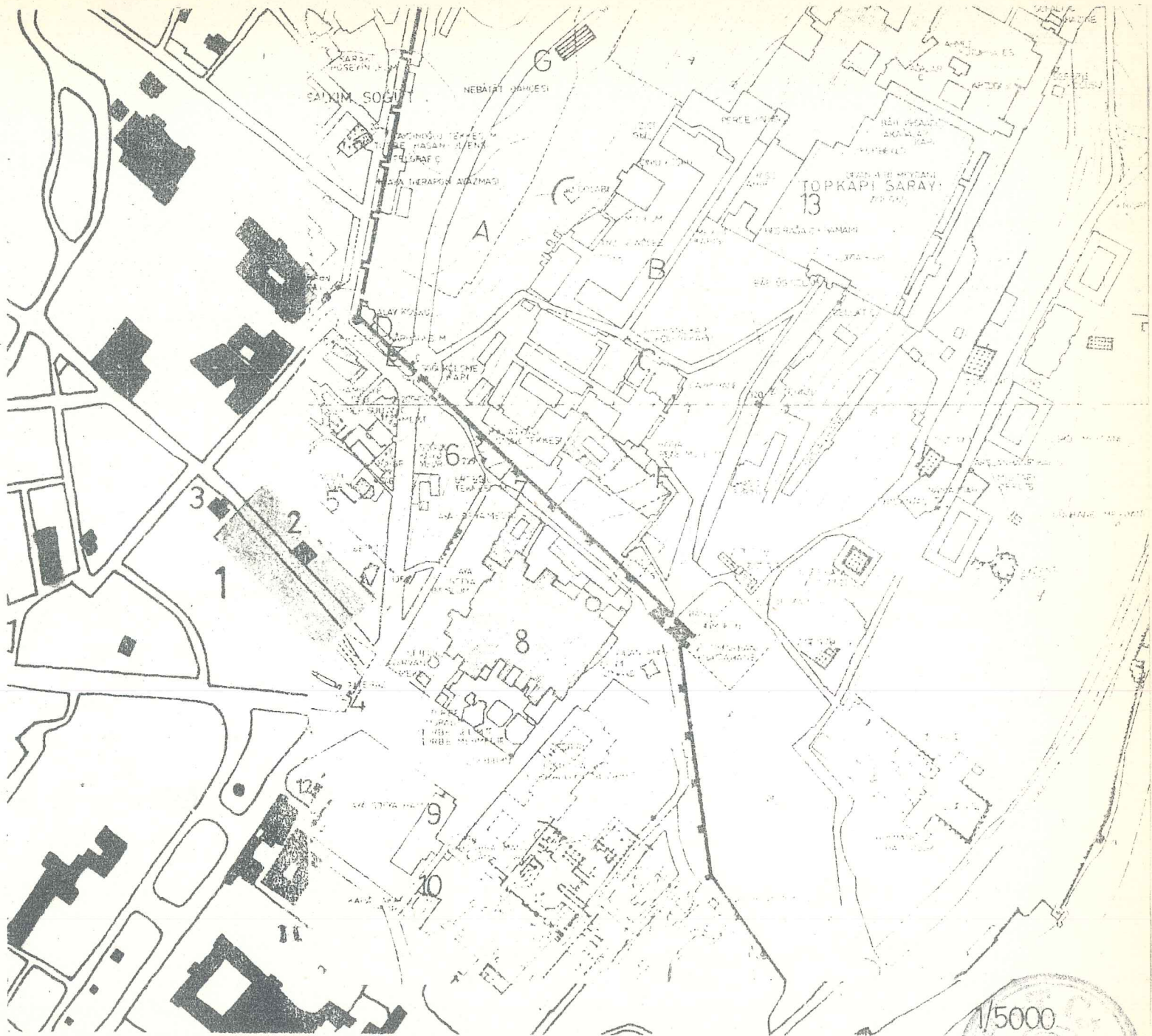
"Roma ve Bizans'ın görkemli bütün yapıları, senatosu, çarşıları bu yörede toplanmıştı. Osmanlının sarayı da 400 yıla yakın zaman boyunca bu tepede, çeşitli köşkler anıtsal kapılar ve bahçeler, göz okşayan bir tablo meydana getirmişti." (39).

"Yazar Haldun Taner; belleğimiz bizi yanıltmıyorsa olayı şöyle dile getiriyordu: Güneş aydınlatır karşıyı.

Topkapı, Ayasofya, Sultanahmet yavaş yavaş ışık almaya başlarlar...

Bu ışık, tüm ayrıntıları verir...

R.58. Topkapı Sarayı ve Yerebatan Sarayı Çevresi Bizans ve Osmanlı Dönemi Yapıtları Vaziyet Planı

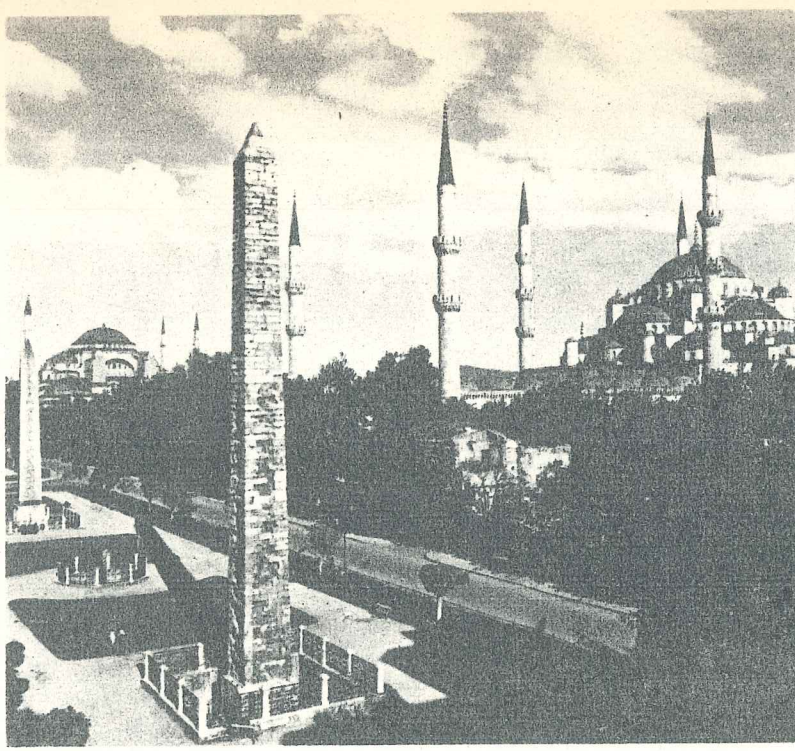
1. YEREBATAN SARAYI
2. Üskübiye Mescidi
3. Ezat Efendi Kütüphanesi
4. Su Terazisi
5. Acem Ağa Mescidi

6. Sogukkuyu Medresesi
7. Bozokçeşme Sokağı
8. Ayasofya
9. Ayasofya Hamamı
10. Cedit Mehmet Ef. Med., Konak

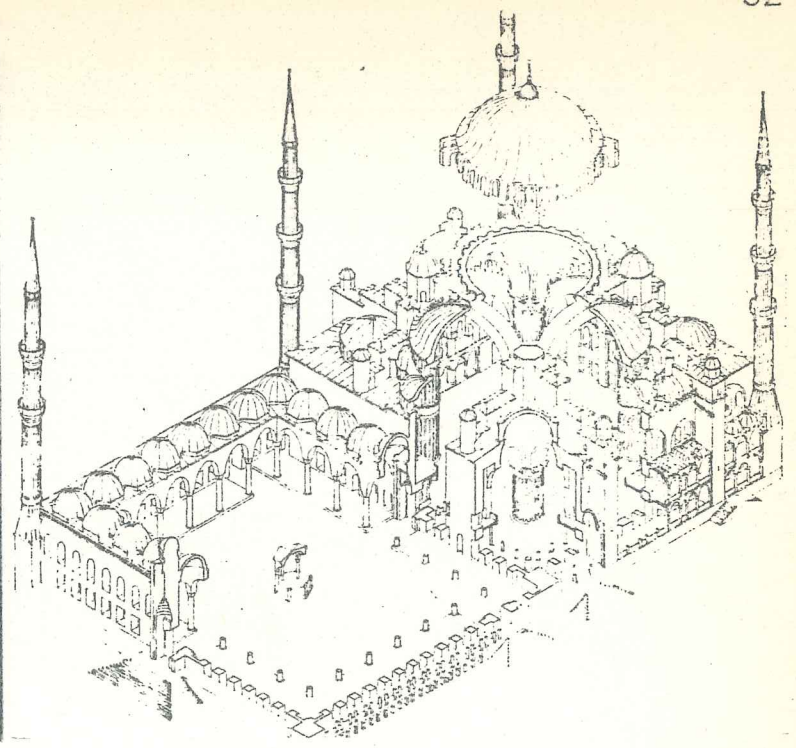
11. Sultanahmet Camii
12. Sultanahmet Türbesi
13. Topkapı Sarayı
 - A. Gülhane Parkı
 - B. Arkeoloji Müzesi
 - C. Darphane

- D. Alay Köşkü
- E. Fatih'in Yaptırdığı Surlar
- F. Ayairin
- G. Tanzimat Müzesi

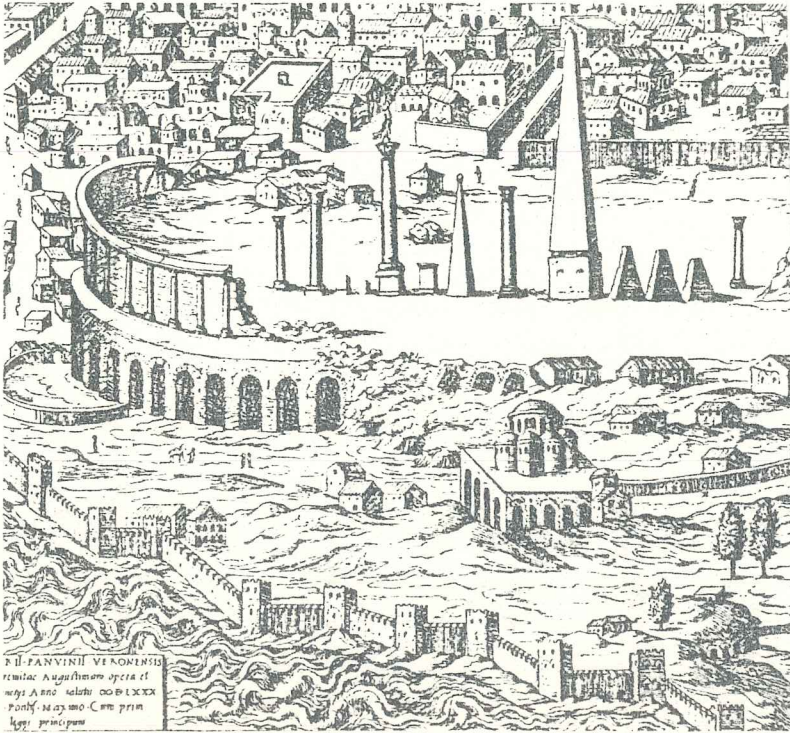
1/5000

R.61. Sultanahmet Meydanından Bir Bölüm

R.59. Sultanahmet Camii Kesit Perspektifi

R.57. 15.Yüzyılda Hipodrom Gravürü

Mimarlar, sanki bu ışık için yaratmış gibi-
dir onları...

Tralles'li Antemius,
Milet'li İzodur,

Koca Sinan,
Sedefkar Mehmet...

Cümlenizin toz olmuş, doğaya karışmış kafa-
taslarınızdan sevgi ile öperim...

Bu görüntüleri, yutarcasına teneffüs etmek
gerek...

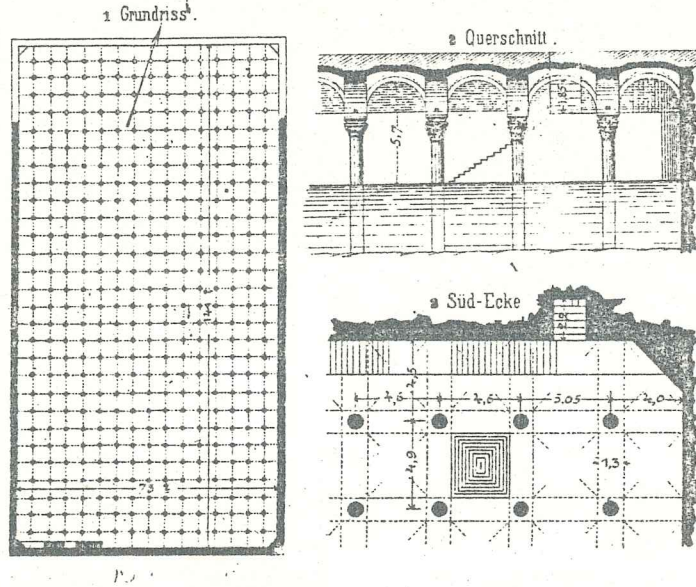
İçe sindirmek gerek... Soluk soluğa...

Çünkü bir gün, geç olacaktır.

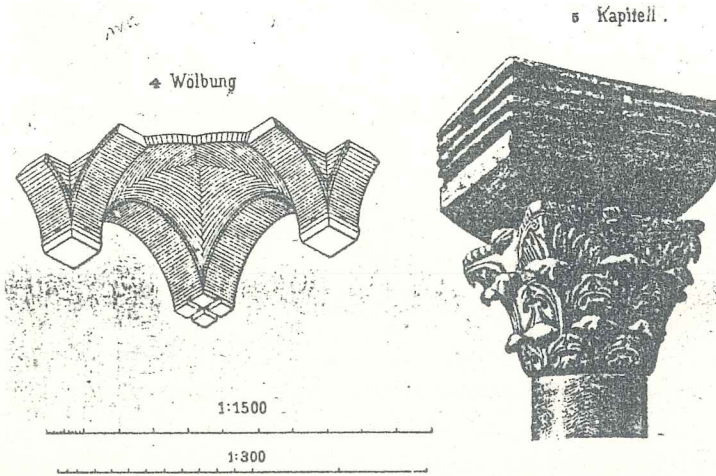
Bilirim, bu nimetler ilelebet verilmiřtir
insanoğluna..."(40) (R.61).

5. Jeré batán Serai.

R.62. Yerebatan Sarayı Plan ve Kesiti 1893

R.64. Yerebatan Sarayı Tonz Sistem ve Bir Korent Kolon Başlığı

Yerebatan Sarayı

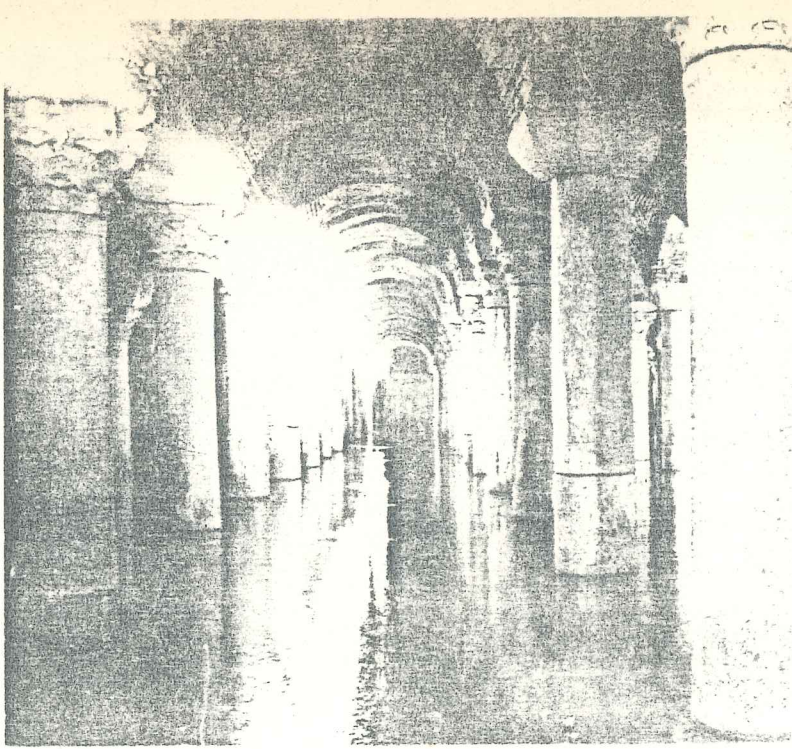
- . Latince: Basilica, Cisterna Basilica
- . İng. : The Cistern Basilica, The Underground Cistern
- . Alm. : Unterirdische Zisterne
- . Fran. : La Citerne Basilique

Bizans sur duvarları arasında kalan eski İstanbul; "zemini kayalık ve üç bir yanını çeviren denize oldukça dik yamaçlarla inen bir yarımada üzerinde yer alıyordu. Bu nedenle yağmur suları hızla akıp gitmekteydi."(41). Antik çağlardan bu yana süre gelen su sorunundan dolayı su yolları ve suyun toplanabileceği sarnıçlar yaptırılmıştır(42).

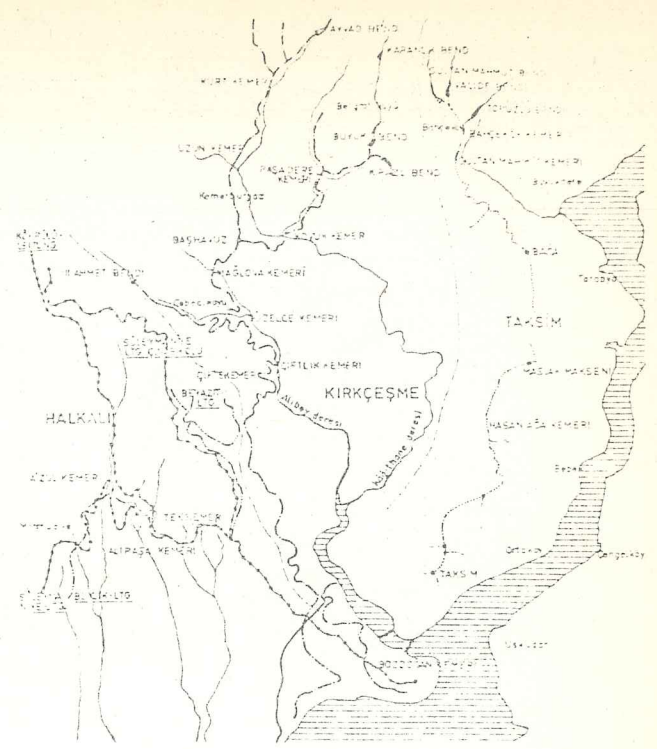
Yerebatan Sarayı İstanbul'daki en büyük kapalı sarnıçtır (R.62-63). "M.S. 532'de Bizans İmparatoru Justinien (527-565) tarafından savaş yıllarında şehrin su ihtiyacını karşılamak üzere yaptırılmıştır."(43).

70 M./140 M. boyutlarında, 9.40 M. yüksekliğinde 12 sıra ve her bir sırada 28 adet olmak üzere, 336 Granit kolondan oluşmuştur. Kolonlar composite'ye sahiptir. Kolon başlıkları, başta Korent olmak üzere değişik stillerdedir (R.64). Bazı İmparatorlara ait monogramları taşımaktadırlar.

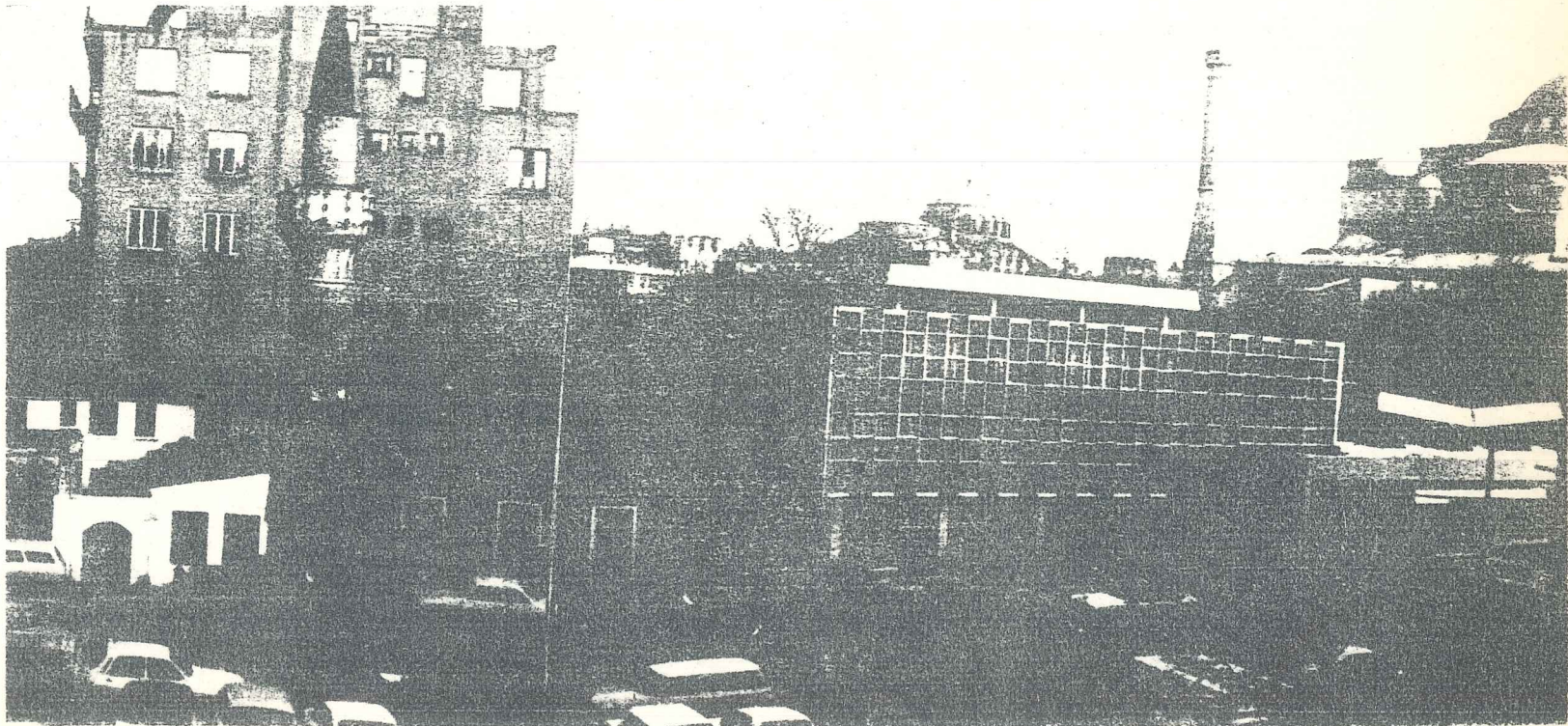
Sarnıcın üzeri tuğla tonoz örtü sistemiyle kapatılmıştır. "Şu anda toprağa gömülü olan sarnıç Bizans döneminde toprak üzerindeydi ve çevresinde bir portiko vardı. Daha son-

R.63. Yerebatan Sarayı

R.65. İstanbul'u Besleyen Su Yolları 1730

R.66. Yerebatan Sarayı Üzeri Yapılaşmaları 1973

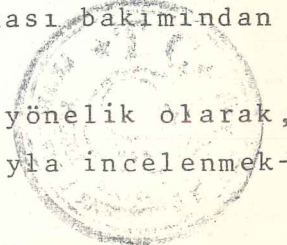
raki yangın ve depremlerle bu portiko yıkılmış ve sarnıcın toprağa gömülmüş olduğu sanılmaktadır."(44). Bu nedenden dolayı "Yerebatan Sarayı", yani toprağın altında, "Batan Saray" anlamına gelen ismi almış olabilir. "Yeraltı başkentinin yollarını oluşturan kolonlar dizisi, Konstantinopolis'te Roma (Bizans) zekasının en görkemli yapıtıdır."(45)

"Sarnıçta kullanılan yapı elemanlarının büyük bir bölümü Prokonnesos Köprüsünün artık parçalarıdır."(46)

Yerebatan Sarayının suyu, ilk yapıldığında; "Marmara'nın Batı tepelerinden Malova ve Valens su kemerleriyle, daha sonra şehrin 24 KM. uzağındaki Belgrat Ormanından sağlanmıştır."(47) (R.65). Çatalcanın Pınarca Köyünden başlayan su kanallarının bir çıkışı da Yerebatan Sarayına ulaşmaktadır. Fatih, İstanbul'u aldığında bu köye, Erzurum'u Pasinler yöresinden, şimdi yaşayanların atalarını yerleştirmiştir(48). Bu yerleşimdeki amaç ise, İstanbul'u besleyecek bu suyun zehirlenmesinin önlenmesi, korunmasıdır. Örneklemeye konusu olarak ele aldığımız Yerebatan Sarayı'nı ayrıntılarıyla inceleyerek, gezginlerin yazdıklarından da aleyhte ve leyhteki yaklaşımları ortaya koymak yararlı olabilir.

Bu bize, konuya girdileri zenginleştirerek, araç-amaç akışını hızlandırması bakımından da yardımcı olabilir.

Bu nedenle 3.Bölümde sonuca yönelik olarak, Yerebatan Sarayı ayrıntılarıyla incelenmektedir (R.66).

3. bölüm

3.1. YEREBATAN SARAYI VE BULUNDUĞU ALANIN "YAPIM AŞAMASINDA" TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ VE İŞLEVLERİ

M.S. 5. Yüzyıl

M.S. 5. Yüzyılda; BAZİLİKA, Güney yanında sekizgen bölüm ve yakınında biraz daha eski olan KÜTÜPHANE (M.S. 357) inşa edilmiştir. Bu yapı grubu M.S: 425 yılına kadar ÜNİVERSİTE'yi barındırmıştır. Bazilikada önceleri SATIŞ TEZGAHLARI sonradan da KİTAPÇI'lar bulunmaktaydı. M.S. 476'da Bazilika ve Kütüphane büyük bir yangında yıkılmış, muhtemelen Illus tarafından kısa bir süre sonra yeniden inşa ettirilmiştir.

M.S. 6. Yüzyıl

M.S. 532 Yılındaki "Nika" isyanından sonra yangından zarar gören Bazilika ve Oktogon, Longinus tarafından muhtemelen M.S. 542'de SALON (HALL) yapısı ve AVLU yenilenmiş aynı zamanda JUSTINIAN I avlunun altına SARNIÇ inşa ettirmiştir.

M.S. 7. Yüzyıl

Bazilikada İkonoklasms döneminde Üniversitenin işlevi sona ermiş sonradan el sanatları ustalarının kaldığı yer olarak hizmet görmüştür.

Geç Orta Çağ ve Yeni Çağ'daki birçok gezgin 16. Yüzyılda bile üstünde birçok KONUT'un bulunduğu SARNIÇ'ı tanımaktadırlar"(1).

3.2. YEREBATAN SARAYI'NIN GEÇMİŞTEKİ İŞLEVİ

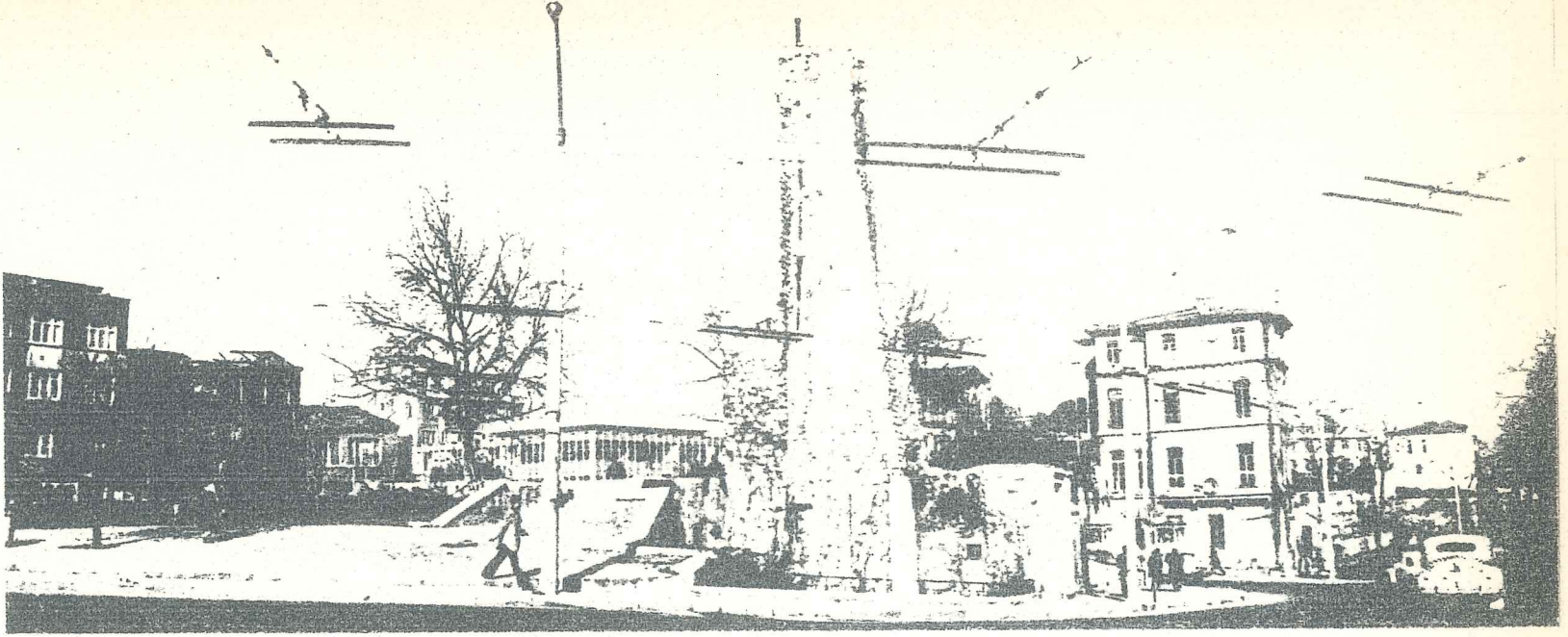
Fatih; 1453 Yılında İstanbul'u aldığı anda, Yerebatan Sarayına su sağlayan kaynağa ve su yollarına da gereken önemi vermiştir(2). Bu, Bizanstan sonra Osmanlı olan kentin su sarnıçlarından Yerebatan Sarayının; bu tarihlerde de özgün işlevini sürdürdüğünü göstermektedir.

Sarnıç son olarak 1930 Yılında Gülhane Parkı civarında çeşmeleri beslemiştir (R.1). Bulabildiğimiz kaynaklardan birinde, Prusya'lı bir Batı'lı gezgin olan M.von Tietz'in yazılarından, Yerebatan Sarayı'nın 1833 Yılında ziyarete açık olduğunu öğrenmekteyiz:

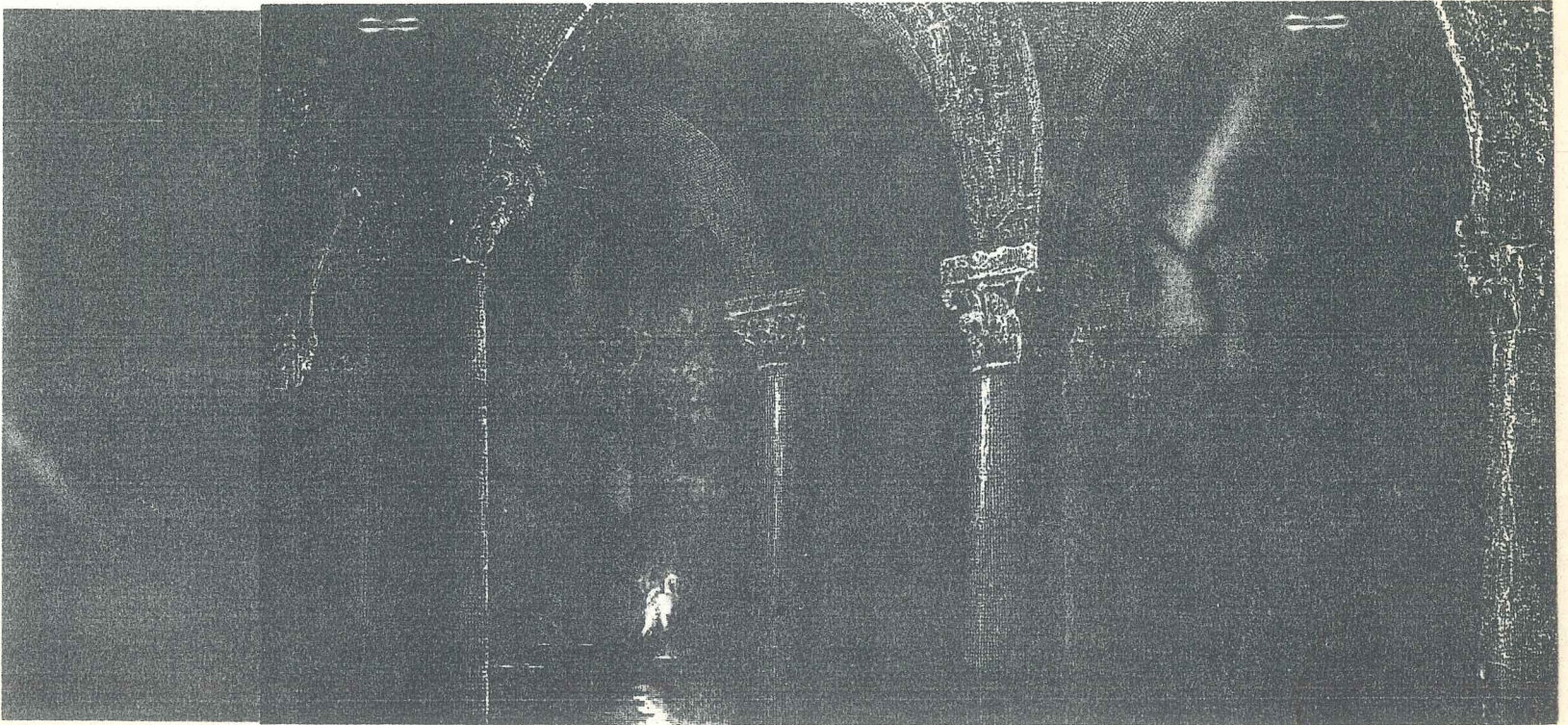
"...Otuz basamak kadar inilerek varılan bu yere girer girmez, bir sarnıçla karşılaştık. Sarnıç, yer altında büyük bir alan kaplamaktadır"(3).

"Günümüzde herhangi bir kayık, bu kolonların vahşi ormanına girmeye cesaret edememektedir. Sarnıcın boyutlarını saptamak isteyen heyecanlı yabancıların pek çoğu kazaya uğramışlardır.

Birkaç yıl önce de şöyle bir olay olmuş: Yaşlı bir efendiye ait evin bahçesinde çöken bir bölümden, Yerebatan Sarayı görölüyormuş. Genç bir İngiliz, sarnıcın vahşi büyüüne kapılıp boyutlarını merak etmiş. Sarnıca inmemesi yolunda rehberinin ve değerli yaşlı efendinin uyarıları boşa gitmiş. Katran ve diğer malzemeleri alarak küçük bir botla yo-

R.1. Y.S. üzerinde Su Terazisi ve Yakın Çevresi 1973

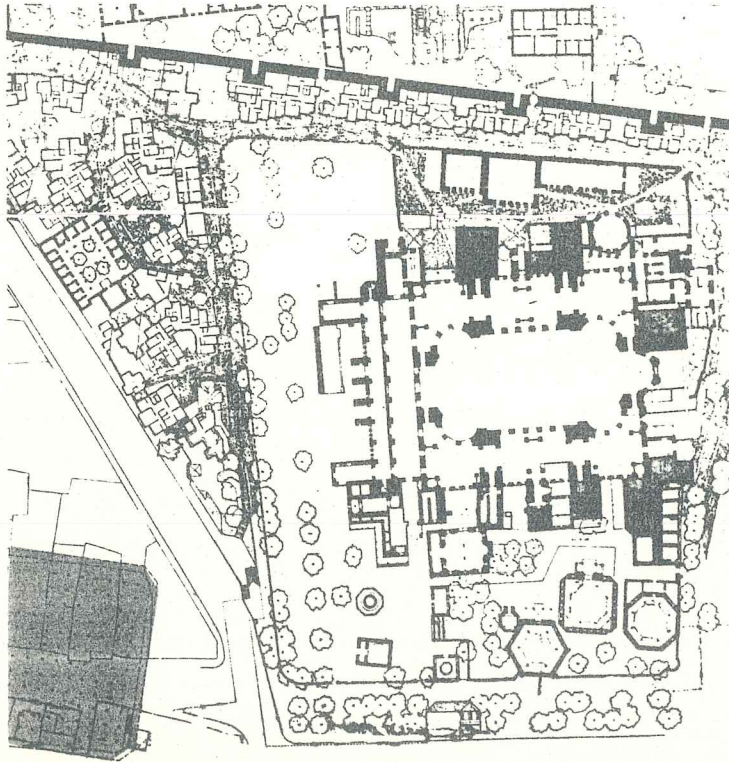
R.2. Yerebatan Sarayında Katranlı Aydınlatıcıyla Gezinti Yapan Yabancı, Bartlett Gravürü, 1838

la çıkmış (R.2). Bu gencin hevesini, sarnıca inişini bahçeye toplananlar seyretmişler. Tonozlarda toplanan damlalar, ses çıkararak suya düşüyorlarmış. Katranın ışığı parlayan kolonların arasında görülmüş. Korkusuz kahkahası boşlukta kaybolana kadar yankılanmış. Girmiş olduğu yolu hatırlayamayan genç, bir daha geri dönmemiş.

Seyredenler bu olayı haremlerine anlatmışlar. Müslüman kentinde o gece pekçok pembe yanak sararmış, parlak gözlerden yaşlar akmış."(4)

1851 yılında yurdumuza gelen Fransız diplomat, yazar ve gezgini T.Gautier de Yerebatan Sarayı'nı görmüş ve o tarihteki sarnıcın görünümünü, hissettiklerini yazılarında anlatmıştır:

"Bu sarnıcın az ötesinde, Ayasofya'nın arkasında Yerebatan Sarayı denilen başka bir sarnıç var (R.3). Bunda Binbirdirek Sarnıcındaki gibi ipek imalathanesi yok. İçeri girer girmez, insanın içine işleyen, ağrılar, göğüs hastalıkları, türlü dertlerle dolu bir buhar, ıslak mantosuyla sizi sarar; kimi pırıltılı akisler, soluk dalgacıkların hafifçe hareketlendirdiği kara bir su, ne gözün ne de meşalelerin ucunu göremediği bir derinliğe doğru karanlık kemerlerin altından uzayıp gider. Bu sarnıç kadar ölüm tehlikesi uyandıran ve korkutan başka bir yer düşünemiyorum.

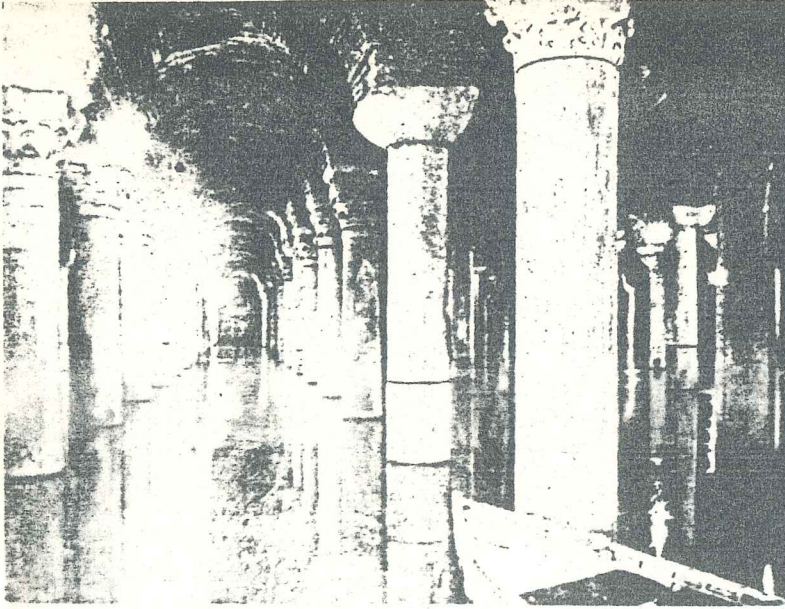

R.3. Ayasofya ve Yakınındaki Yerebatan Sarayı Planı

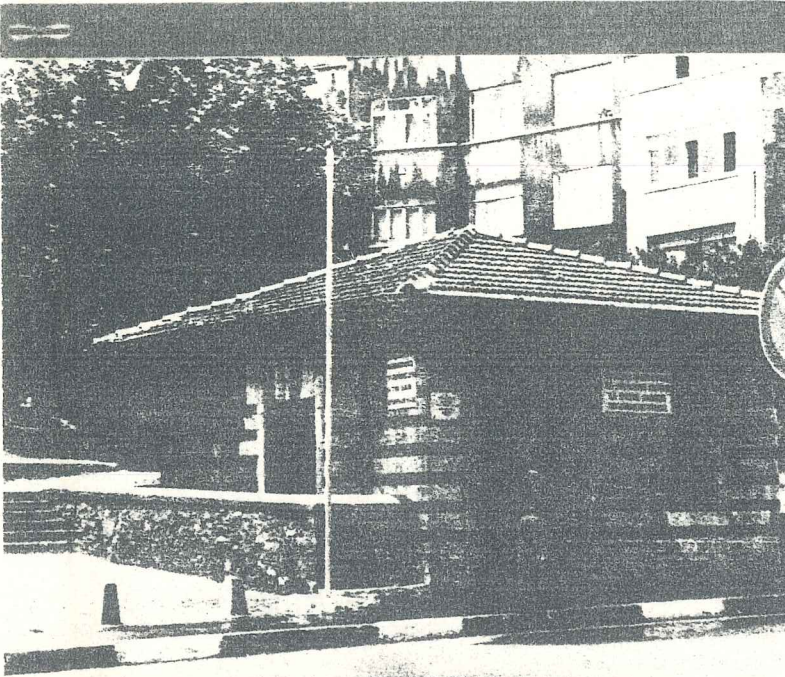
Türk'lerin söylediğine göre cin'ler, ifrit ve gülyabani'ler bu matem saçan sarayda toplanıp ayin yapar. Mermerlerden damlayan sularla ıslanmış yarasa kanatlarını çırparmış.

Eskiden bu yeraltı denizinde sandalla dolaşılırmış. Bu gezi, her halde, Caron Sandalında Cehennem Nehirlerinin geçişine benzerdi. İç akıntıların gizli kuyulara sürüklediği kimi sandallar bu kara denizden dönmemişler; bugün yasak edilen geziyi yapmak, serbest olsa da hiçbir zaman aklıma gelmezdi"(5).

Yerebatan Sarayı üzerinde ahşap evleri olan kişilerin anlattıklarına göre; bu evlerin zemininde sarnıca açılan kuyular bulunmaktaymış. Et saklanması, karpuz soğutulması için bu kuyulara ip sarkıtılırmış.

R.4. Yerebatan Sarayı'nın Kayıkla Gezilebildiği Yıllar 1954'ler

R.5. Y.S.Giriş Binası 1984

3.3. BUGÜNKÜ İŞLEVİ

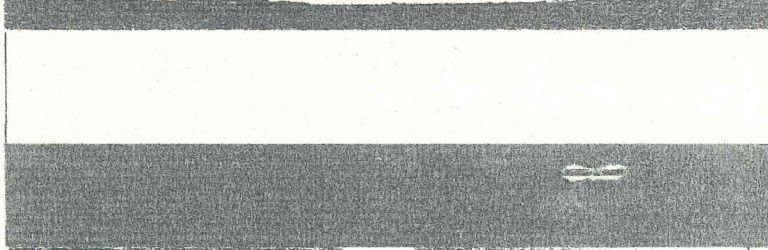
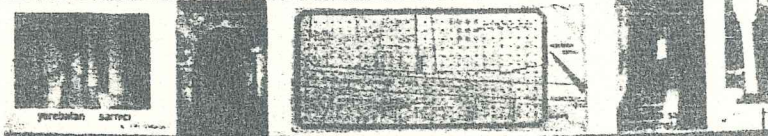
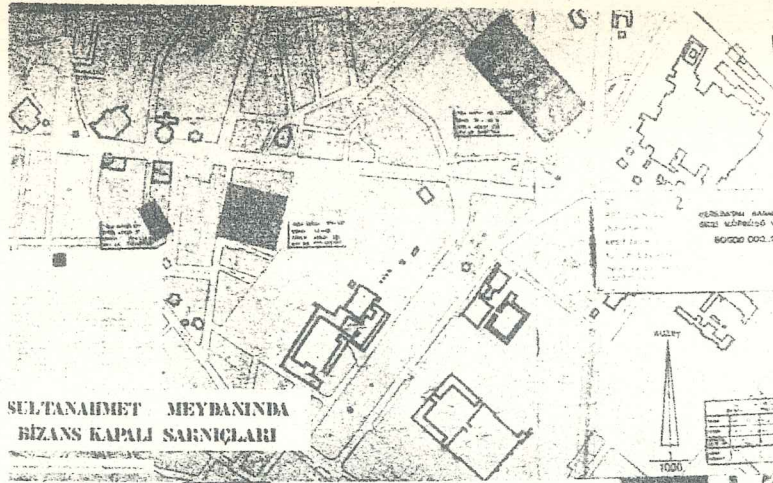
Yerebatan Sarayı Cumhuriyet'ten sonra, 1934 tarihinde yeniden ziyaretçiler için hazırlanmıştır. 1954 yılından önce çekilmiş eski bir resimde görülebileceği gibi (R.4) sarnıca gezinti amacıyla konulmuş bir sandal bulunmaktadır. Günümüzde sarnıç, İstanbul Belediyesi'nin kullanımında pek önemsiz bir giriş ücreti ile ziyarete açıktır (R.5). Bu amaçla sarnıç içerisine ahşap seyir terası yapılmıştır. Su yüksekliği değişken-

dir. 30-150 cm arasındadır. Sarnıç tabanı; zamanla, 170-200 cm yüksekliğinde balçıkla dolmuştur. Gezinti için kayık bulunmamaktadır.

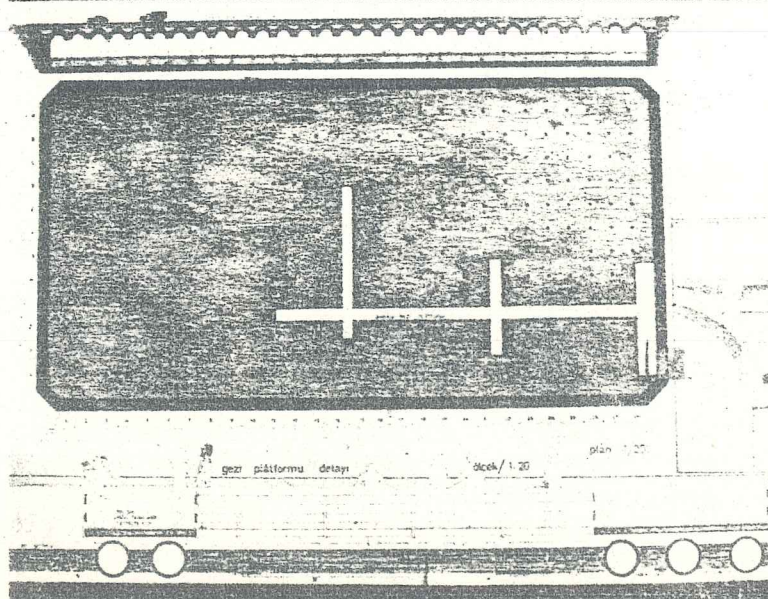
"Su düzeyi zaman zaman yükselerek 1.50 metreyi geçebilmektedir"(6).

Yerebatan Sarayının kullanımı, 1963'lü yıllarda eleştirilerek "hâlâ değerlendirilemediğinden" yakınılmaktadır:

"İçi toprak ve çöple doldurulan, özel yapı şekilleri kişi keyfine göre bozulan, gittikçe harabolup kaybolan böyle verimli bir tarih mirasını hâlâ değerlendirememiş olmamız çok acıdır. Diğer ülkelerde turizm gelirini etkileyen Taverna, Mahzen, Bodrum örneği müzikli gece lokallerinin ilk ilham kaynağı olan İstanbul'umuzun eşsiz zenginliğinden tezelden faydalanarak şaşaalı ve debdebeli eski yaşam düzeyine kavuşmalıyız"(7).

YEREBATAN SARAYINDA GEZİ KÖPRÜSÜ ETÜDÜ

İstanbul Belediyesi'nin Önerdiği Y.S.Çağdaş Kullanım Projesi, 1984

Yerebatan Sarayı'nın üzerinin bir kısmını yeşillendirmek bir kısmını da turistik amaçlarla değerlendirmek üzere, 1967 Yılında 17 adet bina istimlak edilerek yıkılmıştır(8).

Aynı yıl, Anıtlar Yüksek Kurulu; Yerebatan Sarayı'nın da değerlendirilmesi amacıyla İstanbul Belediyesi'ne bir öneride bulunmuştur(9):

"Bu çok değerli eserin hem turistler hem de mütehassıslar tarafından daha iyi incelenmesini sağlamak üzere eserin daha içerilerine uzanacak bir gezi köprüsünün yapılması hususunun belediyeye hatırlatılmasına oy birliği ile karar verildi".

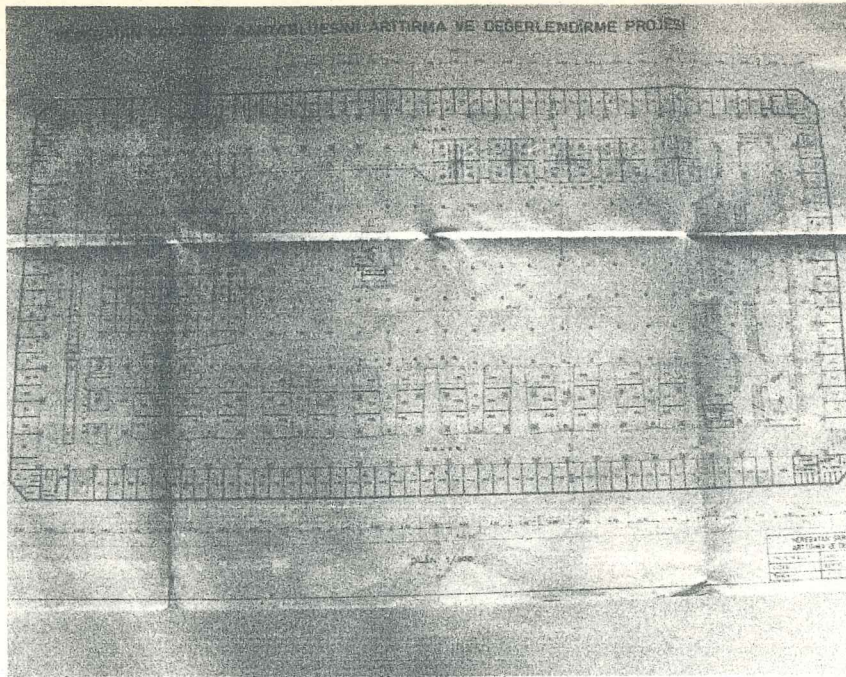
18 yıl sonra Belediye konuyu ele almıştır. Başkanlık proje kurulu biriminde Y.M. Ümit Yurtseven tarafından kurul kararı ilkeleri doğrultusunda bir proje hazırlanmıştır

(R.6). Proje, Yerebatan Sarayı Sarnığında beton dubalarla oluşturulan bir GEZİ KÖPRÜSÜ'nü kapsamaktadır(10).

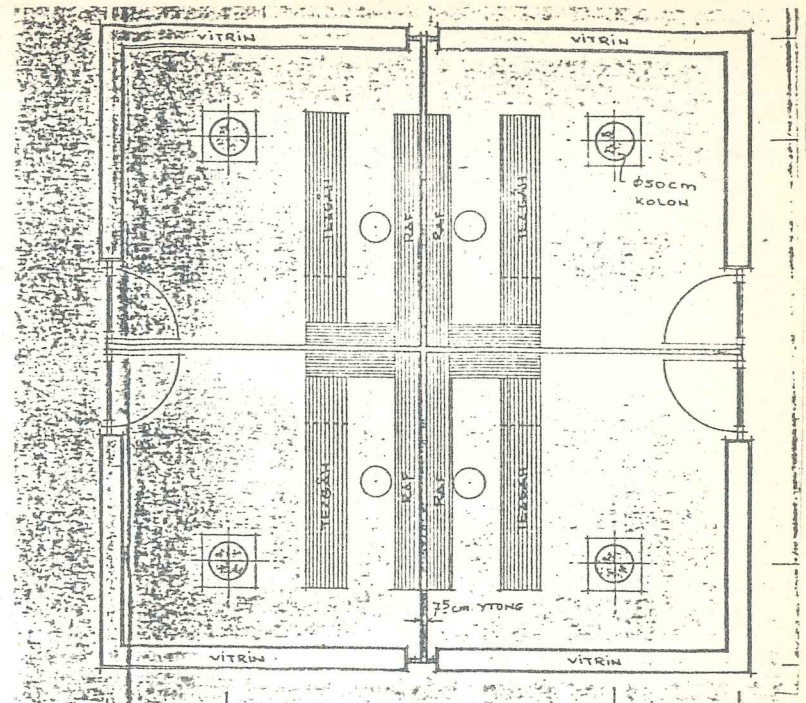
İstanbul Belediyesi'nin ekonomik kalkınması amacıyla; Başkanlık san'at müşaviri Y.M. Faruk Sırmalı, 1968'de Yerebatan Sarayı için çağdaş bir kullanım projesi hazırlamıştır (R.7). Bu projeye göre sarnıç, "oryantal bir çarşı" olarak değerlendirilmektedir.

Bir gazete beyanatında Sırmalı;

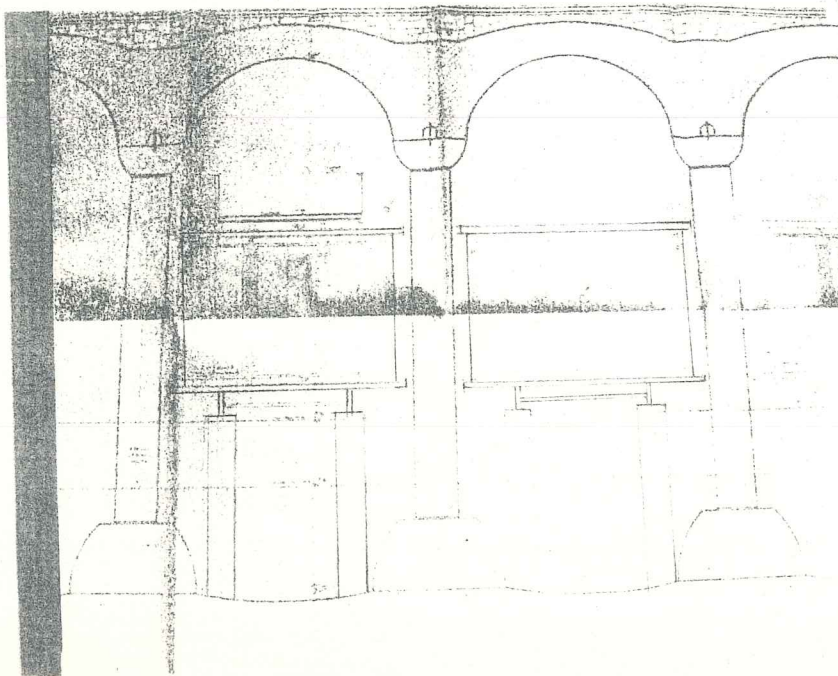
"Yerebatan Sarayında; dört yüzden fazla dükkan, bir gece kulübü ve bir de Türk Kahvehanesi yer alacaktır. Belediye şimdi Yerebatan Sarayından 52.000 lira kazanç sağlamaktadır. Bu tesisler yapıldıktan sonra ge-

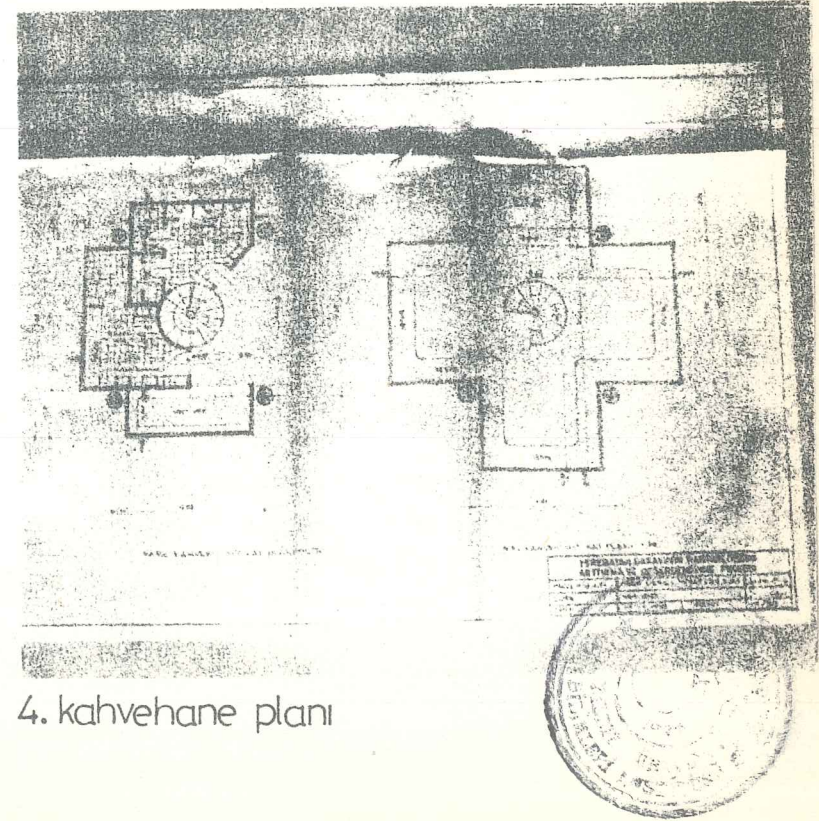
1. plan

2. dükkan planı

3. kesit

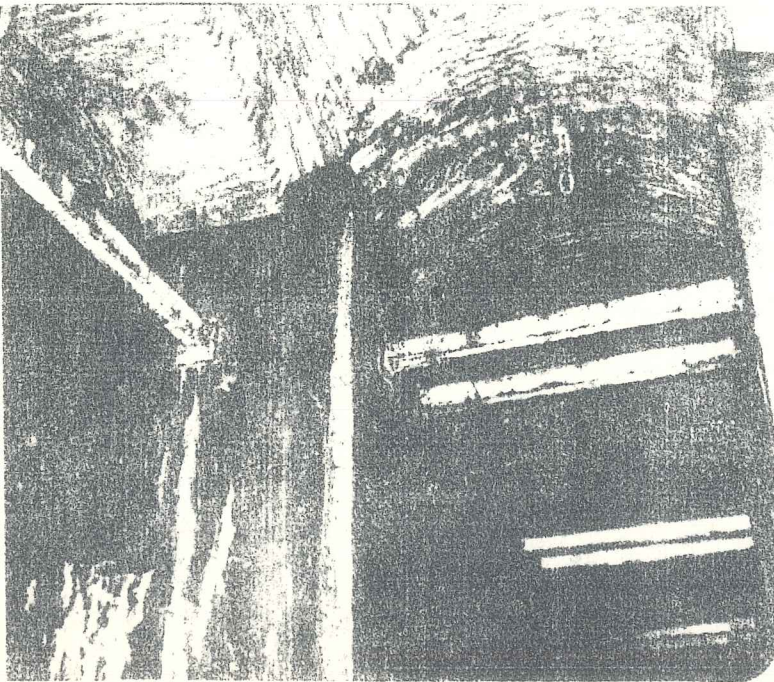
4. kahvehane planı

lir yılda 14 milyon liraya ulaşacaktır"(11) demektir. Adı geçen proje; sarnıcın kolonlarına zarar verebileceği gerekçesiyle 11.4.1969 tarihinde ekseriyetle kabul edilmemiştir. Buna karşılık Yerebatan Sarayı üzerindeki yapılanmalar ve trafik yükü sarnıca zararlar vermektedirler. 1969 ve 1970 yıllarında İl Genel Meclisi Binası yapımı sırasında gazetelerde bu konuda sık sık uyarı yazıları çıkmıştır(12) (R.8).

Bu yıllarda, Yerebatan Sarayının bu binaya tekabül eden sekiz adet kolonunun hasar görmesi nedeniyle betonarme mantolamayla kolonlar takviye edilmek zorunda kalınmıştır(13) (R.9-10-11).

Tonozlar delinerek cadde üzerinden beton dökülmüş, özgün kolonlar ve başlıkları bu betonun içerisinde kalmıştır. Eğer bu devlet yapısının yapımı esnasında Yerebatan Sarayı çökseydi, kuşkusuz ulusumuz Dünya kamuoyunca büyük bir darbe yiyebilirdi. Bizans uygarlığının mirasçısı olarak Türk Ulusu; evrensel boyutta, "Bizansı tahrip etmekle" suçlanabilirdi.

Anıtsal nitelikteki kültür varlıklarımızdan Yerebatan Sarayı, günümüzde, çağdaş niteliklerden yoksun bir gezi yeri olarak kullanılmaktadır. Hatta ziyan edilmektedir. Zira buna kullanmak bile denemez. Günümüzde; Yerebatan Sarayının aydınlatılmasının nitelik ve nicelik olarak yetersizliği yanı sıra, sandal olmadığından seyir terasından çok kısıtlı bir bölüm görülebilmektedir.

R.11. 1969 Onarımında Betonlanan Bir Kolon (A Kolonu)

Yerebatan Sarayının tavanı delindi

Sultanahmet'te yeni inşa edilen İl Genel Meclisi binasının altındaki tarihi "Yerebatan Sarayı" çökme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bizans'tan kalma su sarnıcı'nın üstüne kurulan yeni Yerebatan Sarayı'nın temelinin delinmesine yol açmıştır.

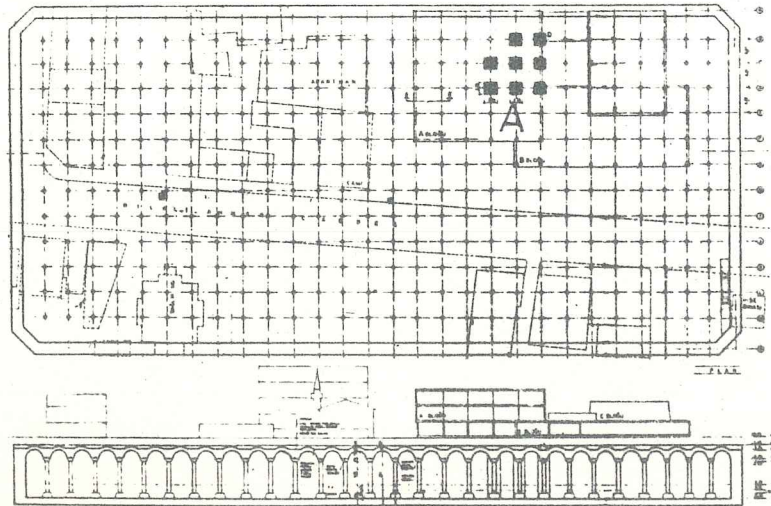
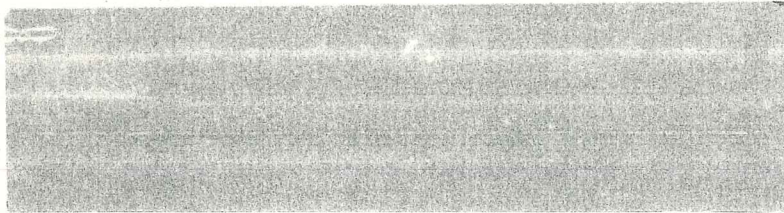
1700 yıllık olan ve eski zamanlarda şehrin su ihtiyacını karşılamak için yapılmış bulunan Yerebatan Sarayı'nın çökmekten korunması için muhtelif yerlerde tavan delinmiş, İl Meclisinin temel direlerinin isabet ettiği yerlere beton takviye dökümü yapılmaya başlanmıştır.

1700 yıllık Yerebatan Sarayı'nın tavanında delik

1

R.8. Konuyla ilgili Gazete Haberleri, 1969-70

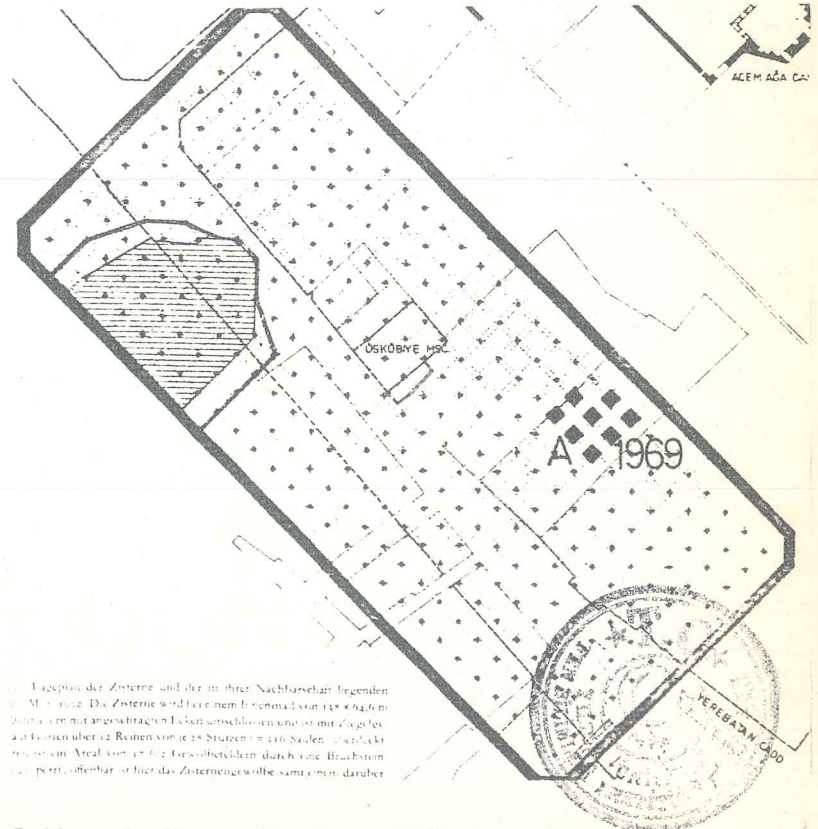
R.9. Betonarme Mantolamayla Sağlamlaştırılan Kolonlar

NEREDE YÜKSEK ANITLAR

Yerebatan Sarayı'nın delinerek sarnıcı içine atılan temellerden birini inşa

2

Exzeption der Zisterne und der in ihrer Nachbarschaft liegenden Gebäude. Die Zisterne wird von einem Bereich von 148 x 64 m mit einem mit angeschrägten Ecken umschlossenen und ist mit Ziegeln aus Gießen über 12 Reihen von 25 Stützen in 140 Stufen überdeckt. Das gesamte Areal von 1562 Quadratmetern durch eine Bruchsteinmauer perimetrisch abgegrenzt. Über das Zisternengebäude sind ein darüber

R.10. Y.S. II. Abdülhamid ve 1969 Onarımları

önerilen işlev

3.4. ÖNERİLEN İŞLEV

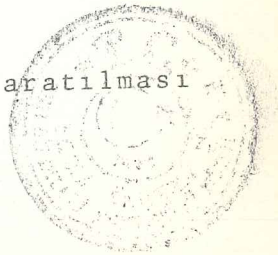
Yerebatan Sarayı ve yakın çevresi, oluşum aşamasında, bir kültür merkezi olma niteliğini taşımaktadır. Kütüphane, Kitapçılar, Üniversite, Bazilika, San'at Merkezi gibi yapıtlar bunu göstermektedir.

Zaman, isyan ve yangınlarla harab olan yapılardan, bugün burada sadece sarnıç varlığını sürdürmektedir. Bulabildiğimiz

kaynakların en eskisinden, sarnıcın 1833 yılında ziyarete açık olduğunu öğrenmekteyiz(14). Yerebatan Sarayını gezip inceleyen gezginler, sarnıcı, sınırları olmayan "vahşi bir ormana" benzetmektedirler. Yerebatan Sarayı gezginleri etkilemektedir. Sarnıç, 1830 yılına değin özgün işlevini sürdürmüş, bu arada gezilebilmiştir. 1934 yılında yeniden ziyaretçiler için hazırlanmıştır.

Günümüzde ahşap bir seyir terası bulunmaktadır. Farklı kaynaklardan saptadığımız bu girdilere öneri girdilerimiz şu şekilde sıralanabilir:

- . Yapıtın yaşatılarak korunması
- . Bugünün kültür birikimleri
- . Geleneksel girdiler
- . Kültür ve san'at ortamı yaratılması
- . İletişim merkezi
- . Yapıtın yıpranmaması
- . Kimliğinin gitmemesi
- . Teknoloji

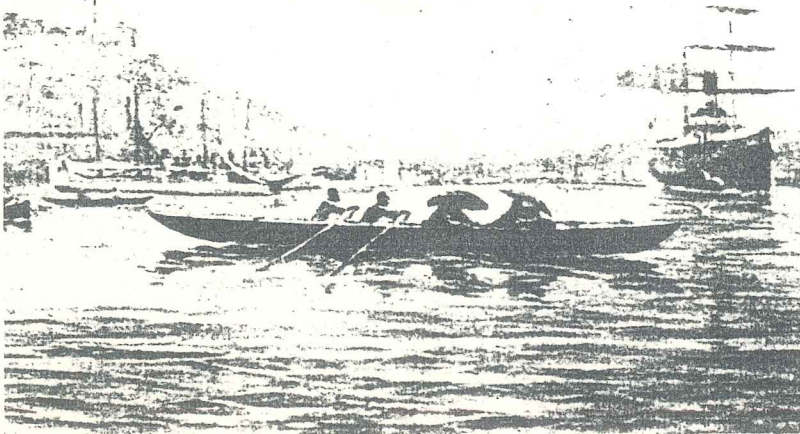
Restorasyon uzmanlarınca yapıtın onarılarak elden geçirilmesinden sonra; yukarıdaki girdilerle; Yerebatan Sarayına çağdaş bir işlev vererek, yapıtı kullanarak yaşatmak ve korumak gerekir düşüncesindeyiz. Yapıtın kimliğinin korunmasına gereken özenin gösterilerek yıpranmamasının sağlanması korkusu en önemli girdiyi oluşturmaktadır.

Konuya tüm girdiler ele alınarak bir bireşime varabilmek mümkün olabilir kanısındayız. Bizim önerimiz, Yerebatan Sarayı Sarnıcının; yüzer elemanlarla düzenlenmiş BİR YERALTI KAPALI ÇARŞISI olarak çağdaş bir kullanıma açılmasıdır.

Burada iletişim ağırlıklı bir kültür ve san'at ortamı yaratmak, çarşı işlevinden de önemli bir amaç olmalıdır. Su elemanının da kullanılmasıyla yapıtın ana kimliğinin korunabileceği kanısındayız.

Bu nedenle, parçalı dubalarla oluşturulmuş bir zemin üzerinde yapmayı tasarladığımız çarşının, bölgenin çok büyük bir gereksinimini de karşılayabileceğini düşünmekteyiz. Parçalı duba önermemizdeki neden; montaj kolaylığı ve sarnıcın özgün su elemanının oluşturacağı salınımların; suyun hissedilmesine bir katkıdır.

Osmanlı kültür birikimi olan, kayık sefası (R.12) için su alanıyla birlikte yapıt, bir bütün olarak ele alınmaktadır. Sarnıcın; kolon, kemer, tonoz gibi özgün elemanlarına kesinlikle temas ve müdahale edilmemelidir.

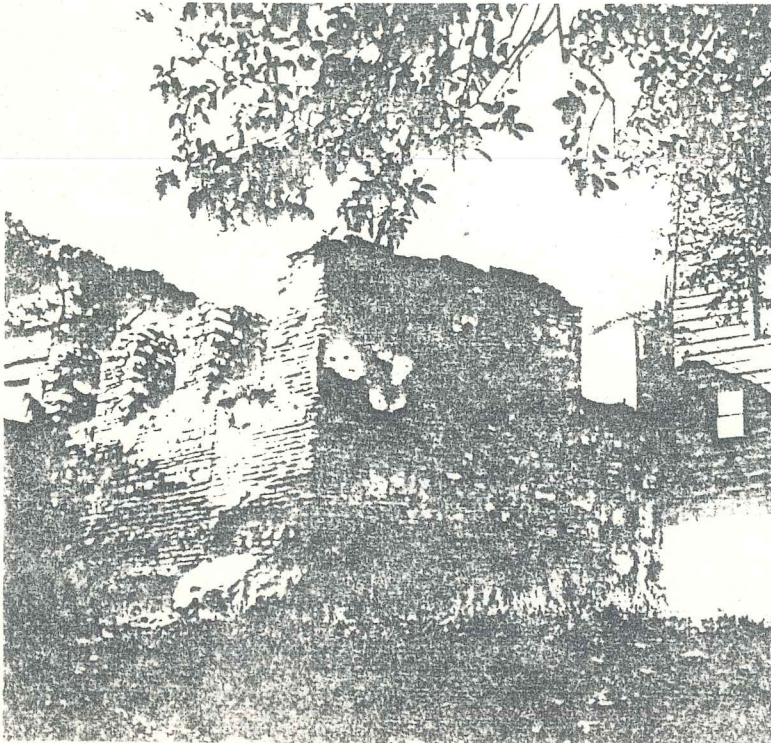

R.12. Tüfekçi-Birdin imzalı Yağlıboya Bir İstanbul Tablosunda Kayık

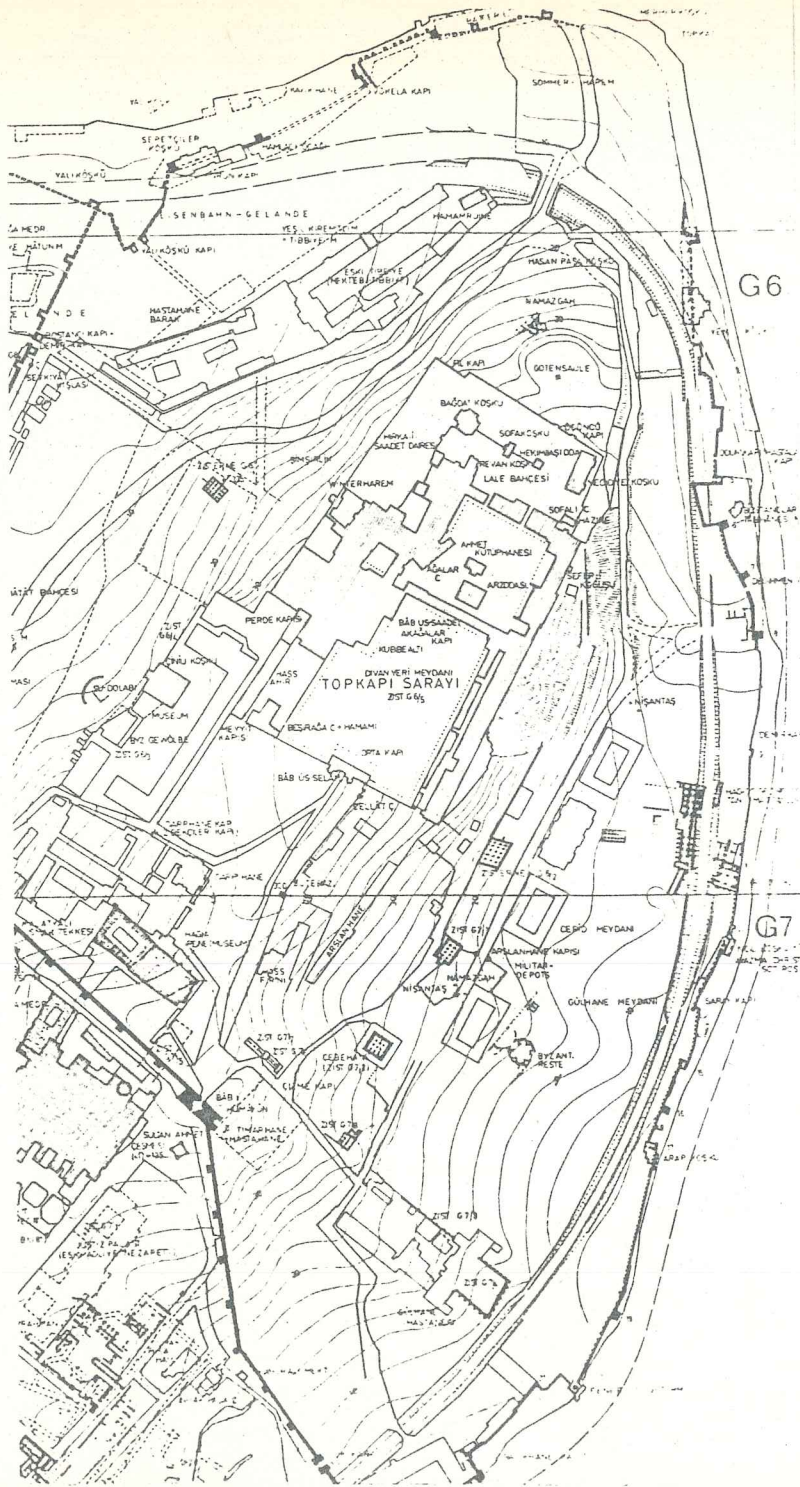
3.5. YEREBATAN SARAYI İLE; ÖNERİMİZİN, BÖLGE PLANLAMASI AÇISINDAN ETÜDÜ VE ÖNEMİ

Sultanahmet çevresinin 1000 yıldan fazla sürmüş ikbali II. Mahmud'un Topkapı Sarayındaki kanlı olaylardan tiksinererek Boğaziçi sahil saraylarında oturmaya başlamasıyla sönmeye yüz tutmuştur. Topkapı Sarayı, sahibi gitmiş, suyu kesilmiş koca bir hamam gibi kendi başına kalmış, dolaşısıyla çevresi de 100 yıllık bir zaman parçası içinde yavaş yavaş bozulmaya konulmuştur. 20. Yüzyıl girdiğinde Sultanahmet o kadar köhneleşmişti ki, şehre bir hapishane yapılması gerektiğinde akla ilk gelen yer burası olmuştur. Hapishaneyi, tapu, çeşitli okullar, hayvan hastanesi gibi şehrin herhangi bir yerinde olabilecek kuruluşlar izler. 1950'li yıllarda şehir nüfusu yüksek boyutlara ulaşırken, insan ve taşıt kalabalıkları üreten, mıkna-tıs gibi çekip yollayan bir mekanizma olan şehrin, Adliye Sarayı da buraya oturtulur(15).

Henüz işlev verilmemiş yapıların ve harab yapıların yanı sıra (R.13) hatalı; yapı, çevre ve bölge kullanımları Sultanahmet Yöresi'nin görkemini yitirmesine neden olmuştur. Bununla birlikte; Yerebatan Sarayı'nın içinde bulunduğu Sultanahmet Meydanı ve yakın çevresinde, Cumhuriyet'ten sonra onarım ve çağdaş kullanım çalışmaları yapılmış, günümüzde de devam etmektedir.

R.13. Acem Aga Mescidi 1973

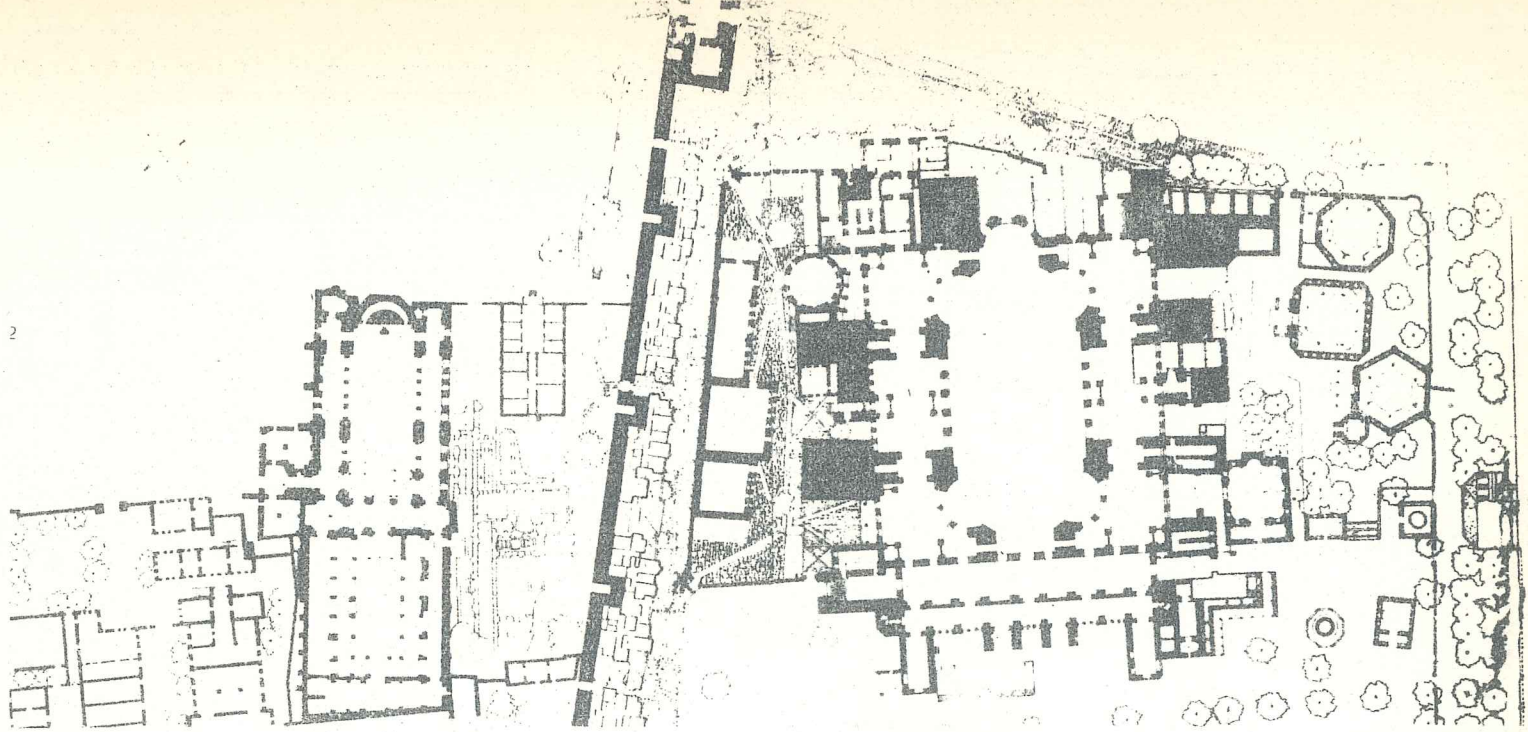
R.14. Topkapı Sarayı Vaziyet Planı

İlk olarak TOPKAPI SARAYI onarılarak (R.14) 1924 yılında MÜZE olarak ele alınmıştır.

Atatürk'ün emriyle, cami olarak kullanılan AYASOFYA KİLİSESİ (R.15), 1935 Yılında MÜZE haline getirilmiştir. 1839'da, Mustafa Reşit Paşa tarafından Tanzimat Fermanının okunduğu GÜLHANE PARKI'na, aradan geçen uzun yıllardan sonra, 1984'de projesi tarafımızdan hazırlanan TANZİMAT MÜZESİ düzenlenmiştir (R.17).

Kabaşakal Sokağındaki Şükrü Bey KONAK'ı; OTEL (R.18,19) yanındaki 17. Yüzyıl yapısı Cedid Mehmet Efendi MEDRESE'si (R.22,23) ESKİ İSTANBUL EL SAN'ATLARI ÇARŞISI (ebru boyamaları, hat, minyatür, bakırcılık vs.) olarak çağdaş kullanıma açılmıştır.

2

R.15. Aya İrini ve Aya Sofya Vaziyet Planı

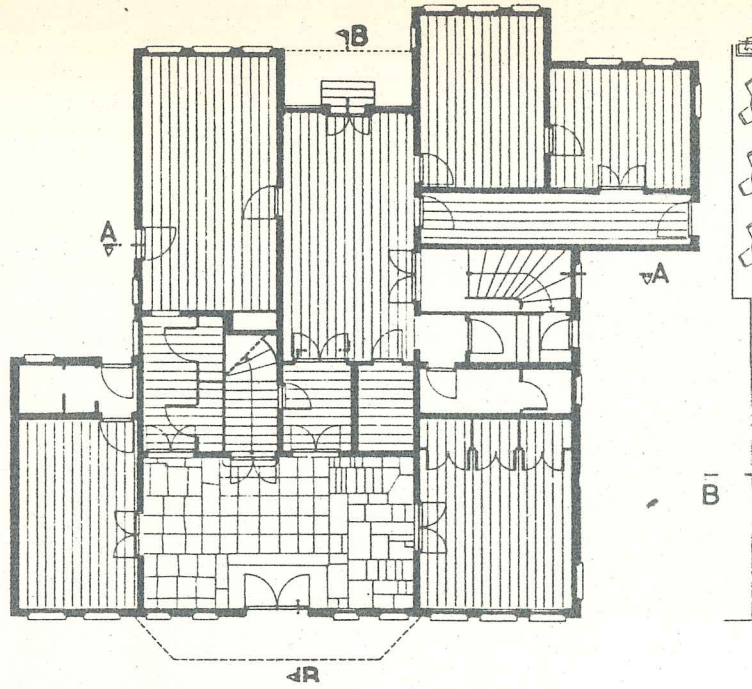

R.16. Aya Sofya

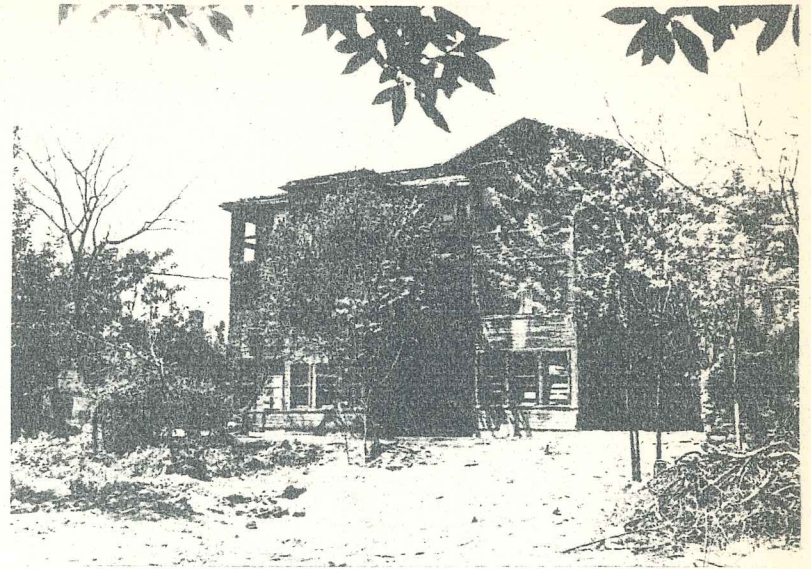

R.17. Tanzimat Müzesi Girişi 1984

R.18. Şükrü Bey Konağı Zemin Katı Rölöve Planı

1982'de Konak

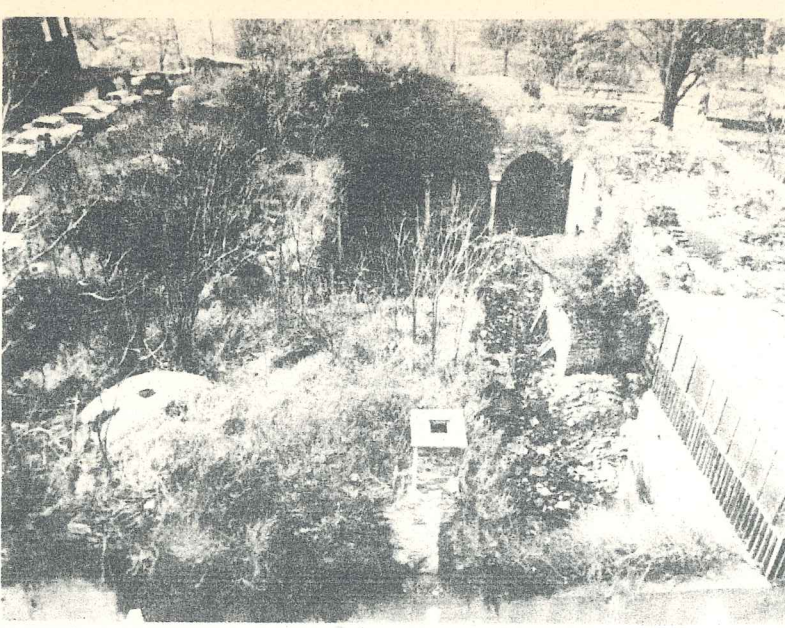
R.19. Şükrü Bey Konağı 1982

R.20. Şükrü Bey Konağı 1984 (Konak Oteli)

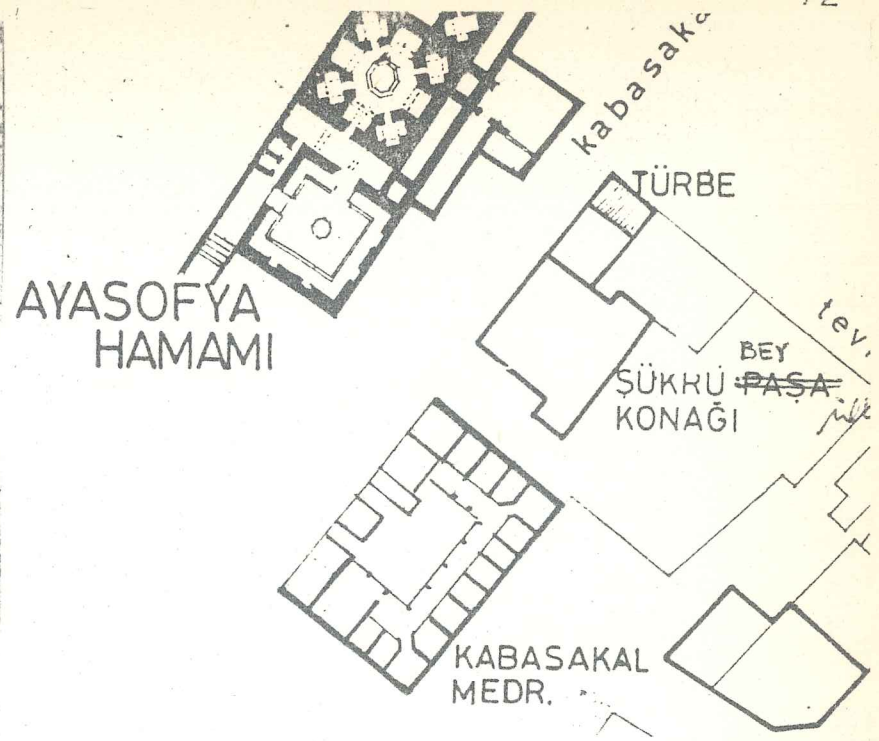

R.21. Şükrü Bey Konağında Bir Yatak Odası

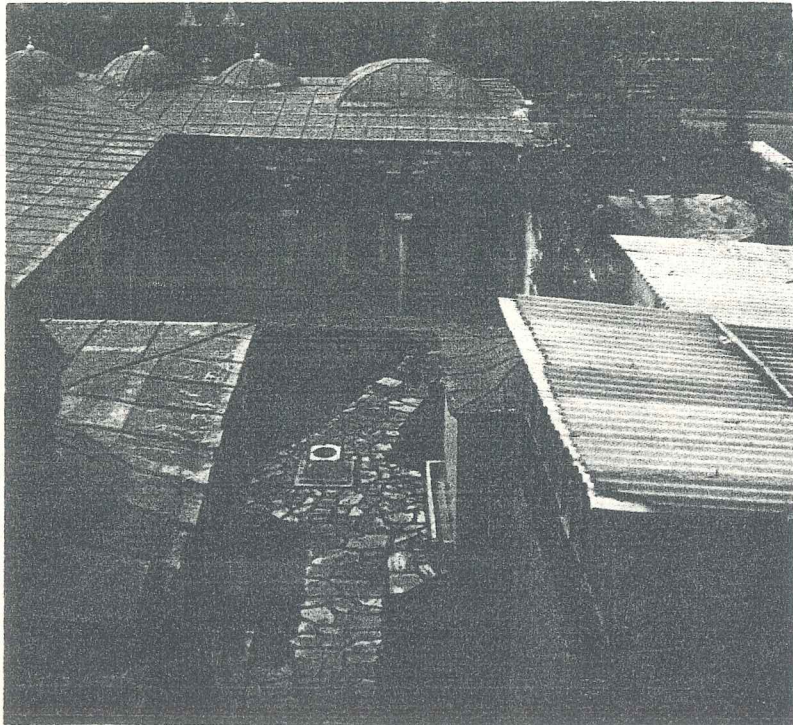

Medrese, 1983 başındaki durum...

R.22. Cedid Mehmet Efendi Medresesi 1983

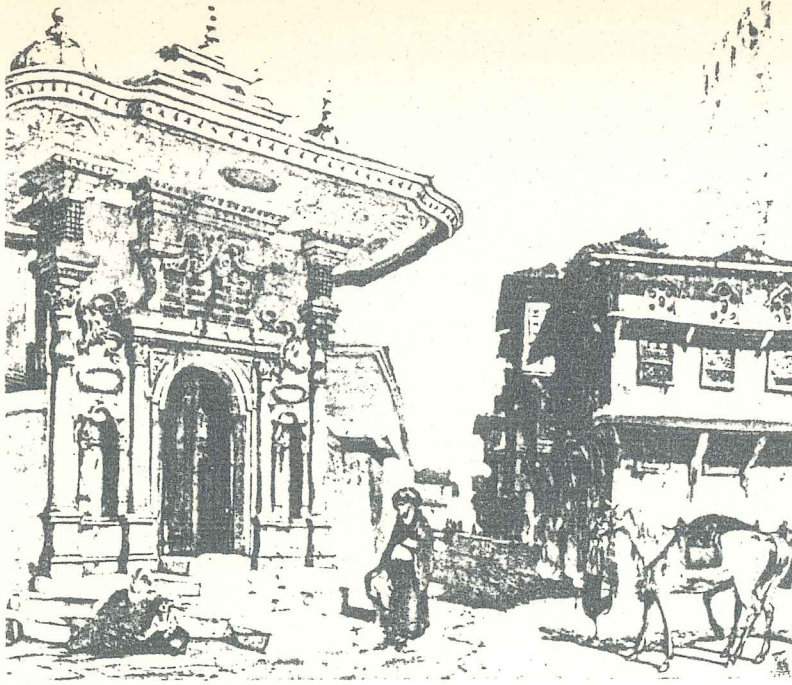

R.23. Sükrü Bey Konağı ve Cedid Mehmet Efendi Medresesi (Kabasakal Medresesi) Vaziyet Planı

R.24. Cedid Mehmet Efendi Medresesi 1984

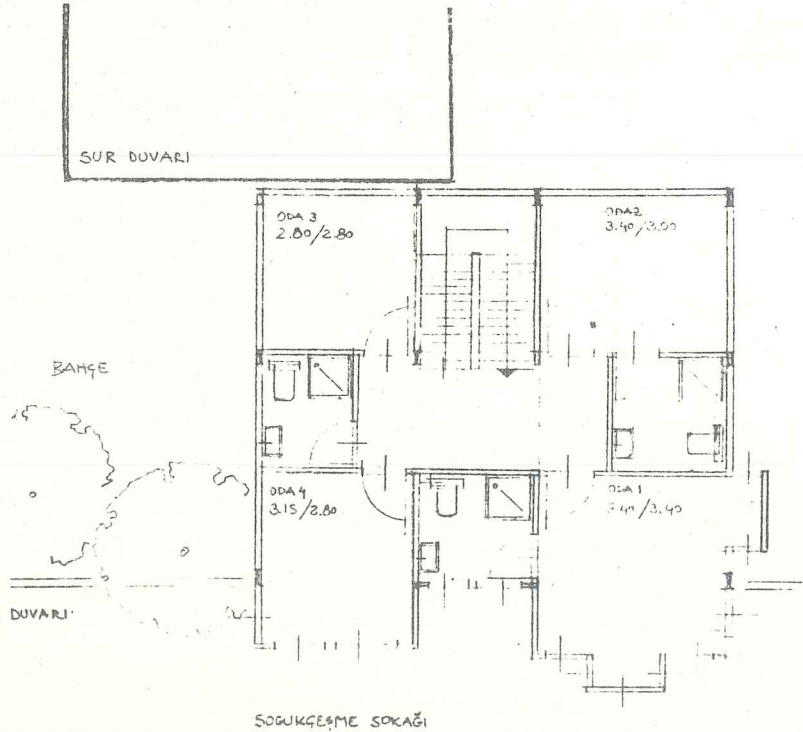
Sogukçeşme Sokağındaki ESKİ İSTANBUL EVLERİ'nin (R.^{25,26}/₂₇) bütün sokak boyunca PANSİYON - LOKANTA-ESKİ İSTANBUL DÜKKÂNLARI olarak kullanılmasını amaçlayan İSTANBUL SOKAĞI'nin bir dizi tıpkı çizim ve onarım çizimi çalışmalarına 1984 yılında başlanılmıştır. Önemi günden güne artan bu tarihsel bölgeyi; daha çok YAŞAYAN bir alan haline getirmek, çeşitli alış veriş gereksinimlerini karşılayabilmek 9.800 m²'lik kapalı bir alanı YERBATAN SARAYI'ni bir aktivite merkezi olarak değerlendirmek gerekir kanısındayız (R.28). Bu bölgeye yakın sayılabilecek bir çarşının Kapalı Çarşı'nın tek bir dükkanının hava parası bile milyonlarla ifade edilmektedir. Bu örnek, bölgenin çarşıya olan gereksinimini açıklayabilmektedir. Çarşının yeri de Ye-

R.25. Bab-ı Hümayun Kapısı Önünden Soğukçeşme Sokağı Girişi

R.26. Soğukçeşme Sokakı 1973

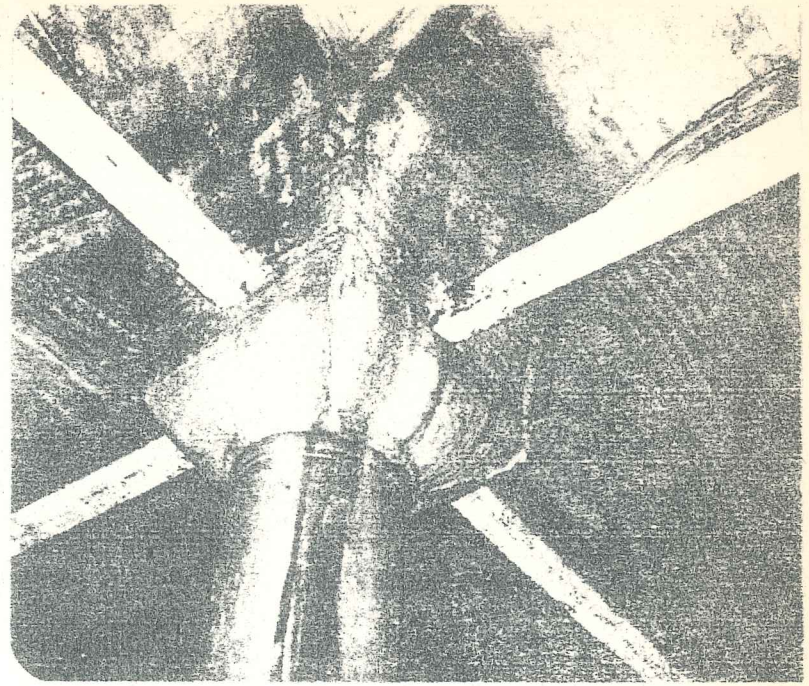

R.27. Soğukçeşme Sokakında 24 Nolu Evin Restorasyon Planı (P:Ü.A.)

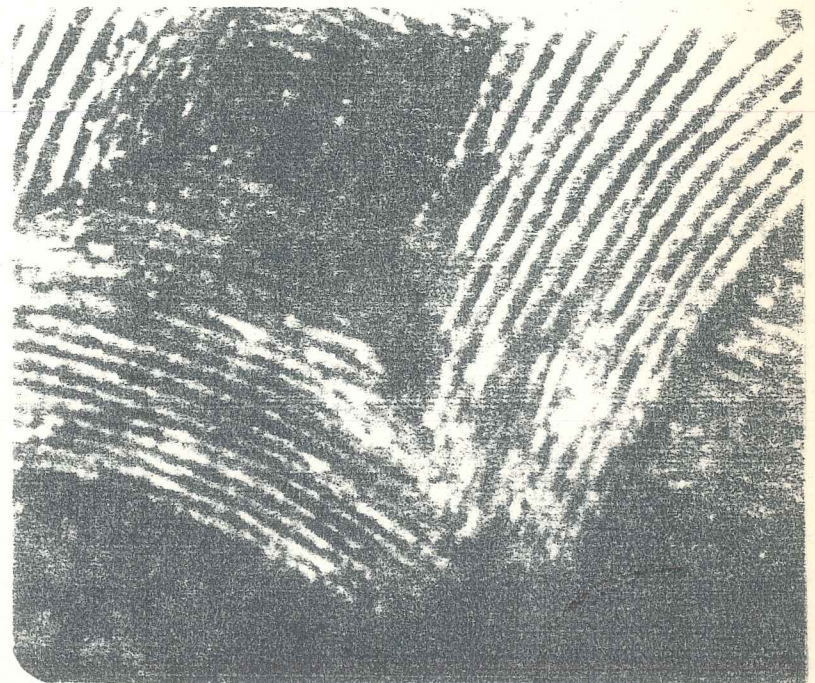
rebatan Sarayı'dır düşüncesindeyiz. Yapı, çevresi ile bir bütündür. Yapının yaşayabilmesi çevresi ile bütünleşebilmesi, yakın çevresi ile ele alındığında mümkün olabilmektedir. Bu nedenle Yerebatan Sarayı'nın üzerindeki ve yakın çevresindeki tarihsel nitelikli san'at yapıtları ve boş alanlar ele alınarak değerlendirilmelidir (R.29,R.30). Doku, gereç, renk, ışık ve ses öğeleriyle de ele alınacak bir proje SULTANAHMET bölgesini daha da zenginleştirecektir kanısındayız.

1./Yerebatan Sarayı Girişi,
R.28. Yerebatan Sarayı İçinden Görüntüler

2./Onarım görmüş bir kolon başlığı

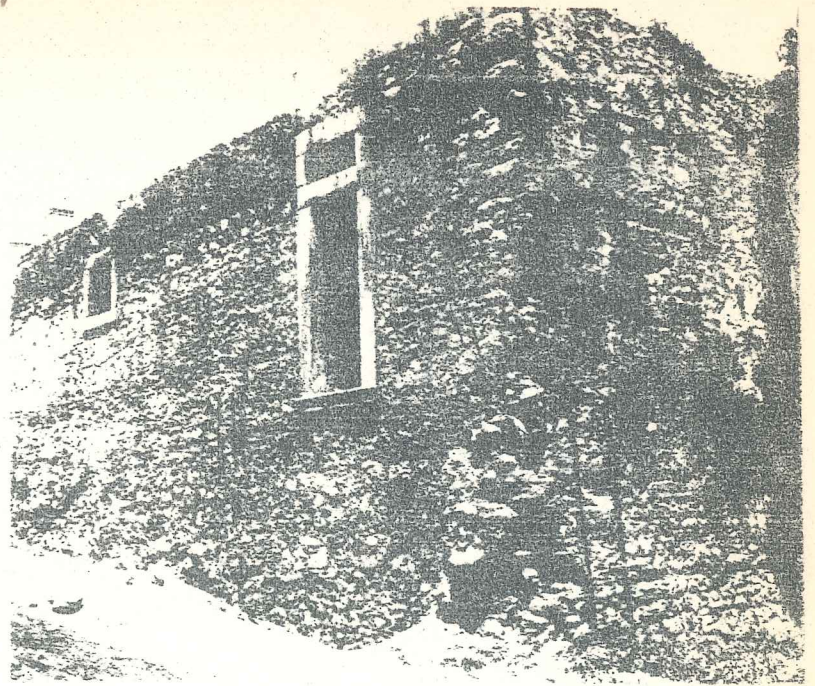

3./Tonoz görünüşü ve örgü sistemi

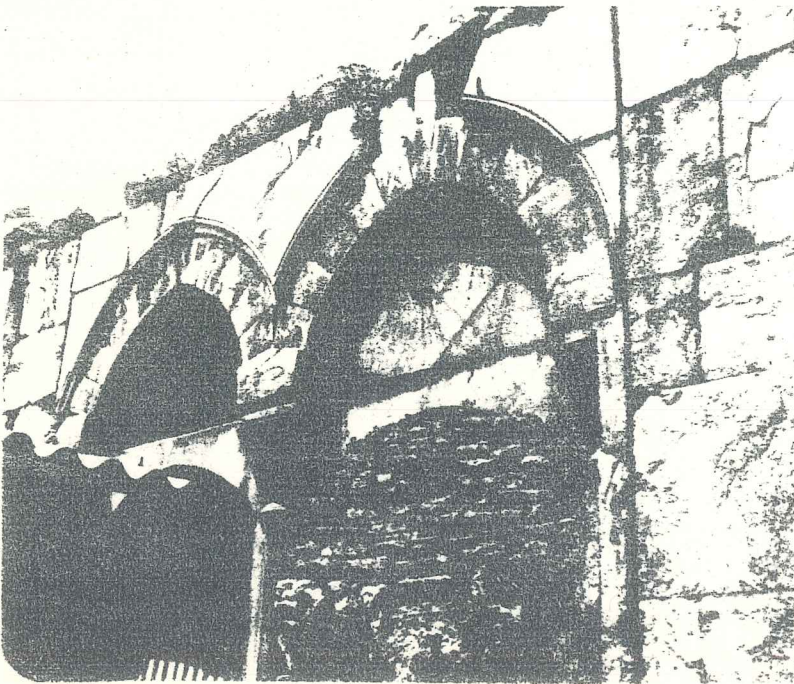

1./Kasım 1984'de yıkılan ahşap konak, Ekim 1984

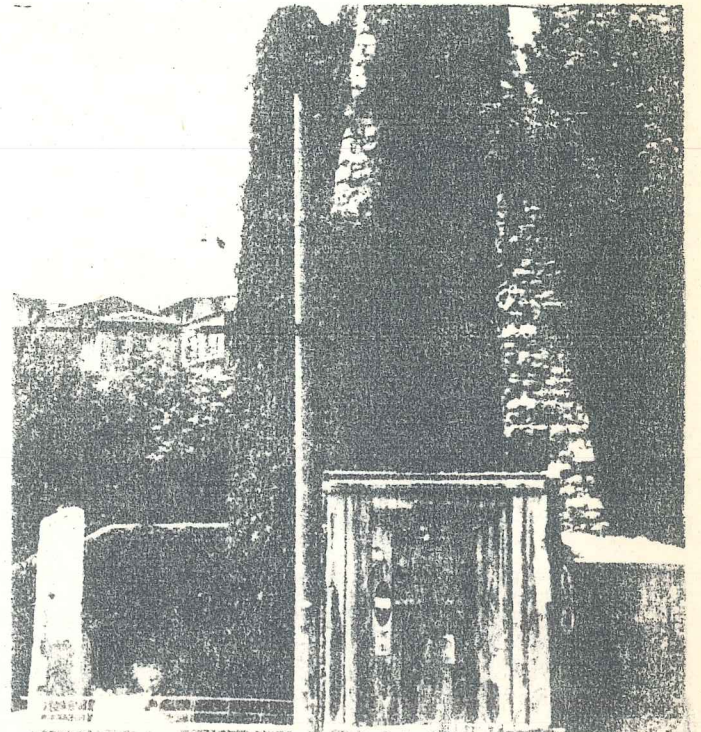

3./Vaziyet Planı 1'de 3A Nolu Yapıt

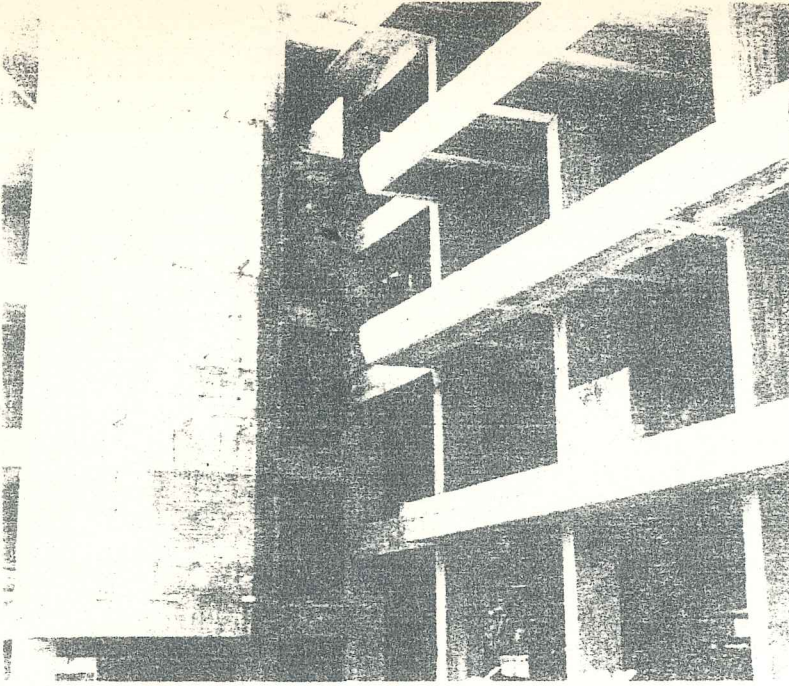

2./Üskibiye Mescidi Sebili

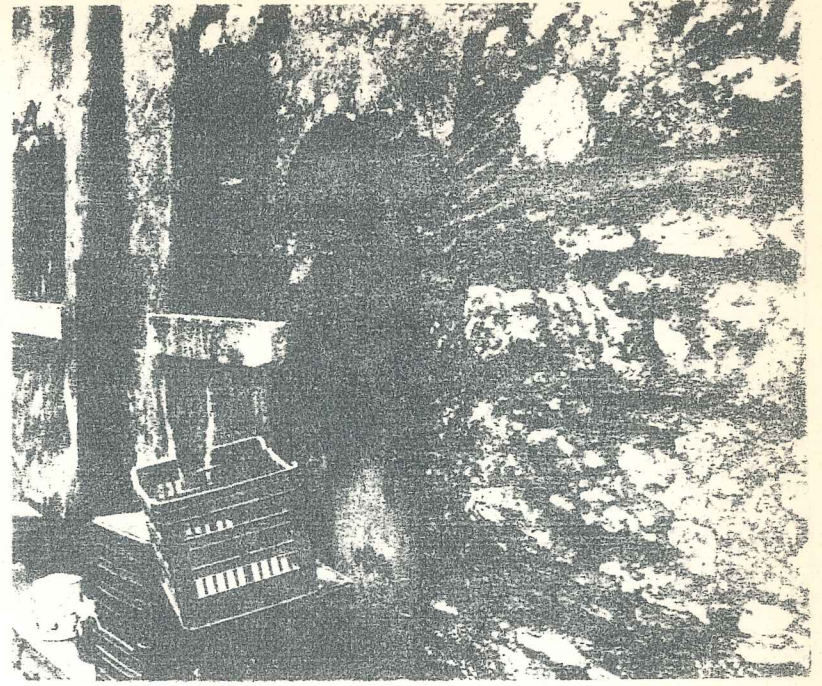
R.29. Yerebatan Sarayı üzerinde tarihsel ve kültürel varlıklarımız ! 1984

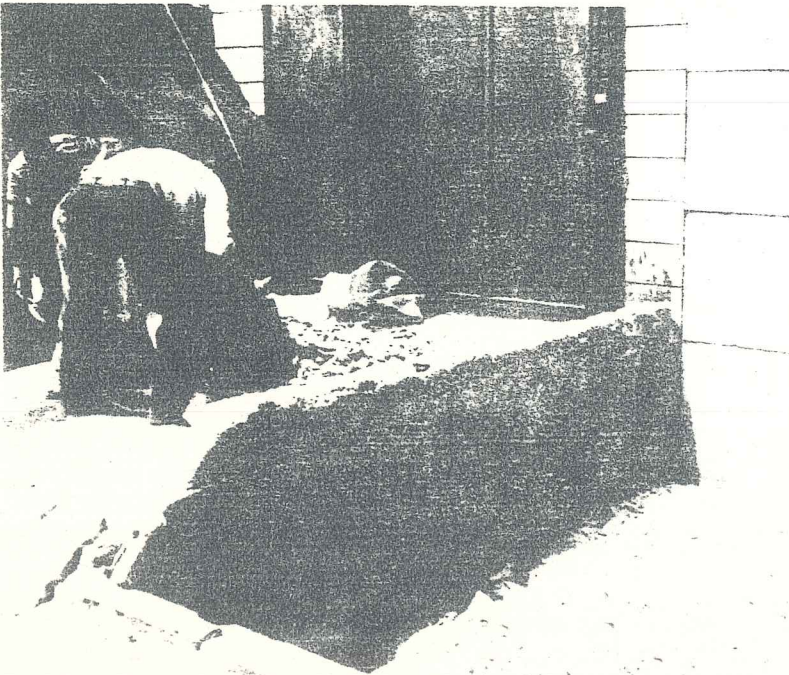
4./Su Terazisi, Çeşme ve Dikili Taş

1./İnşaata devam etmekte olan bir devlet yapısı
(Özel İdare Müdürlüğü)

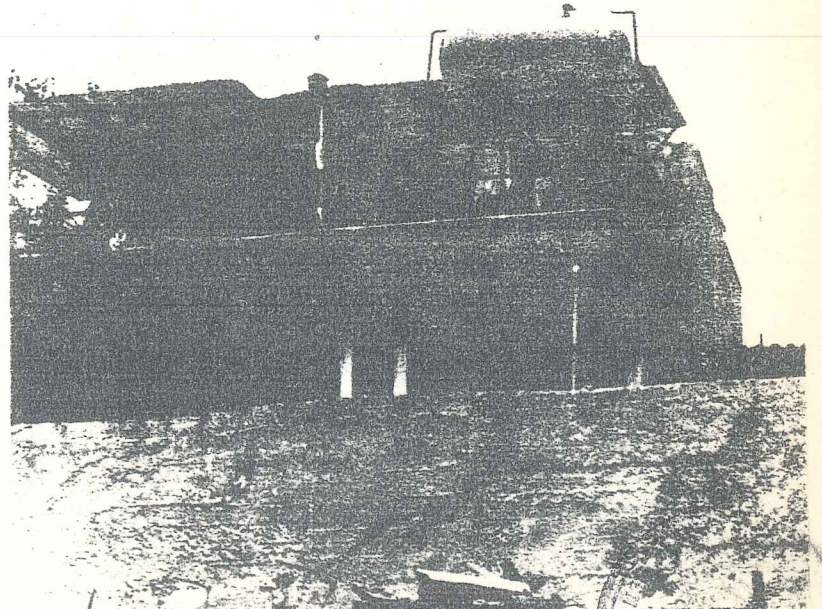

2./Cevri Kalfa Mektebi Arkası

3./İncili Çavuş Sokagında çorap imalathanesi

R.30. Yerebatan Sarayı Üzeri ve yakın çevresinden gör-
rüntüler ! 1984

4./Y.S.Üzerinde Bir Konut (Kazım İsmail Gürkan
C. Arkası)

3.6. YEREBATAN SARAYI İÇİN ÇAĞDAŞ BİR KULLANIM PROJESİ

Araştırmamızda örnekleme konusu olarak seçtiğimiz Yerebatan Sarayı'nın, çağdaş kullanımını amaçlayan projesi; Prof.Faruk SIRMALI'ya ait ADIM ADIM MİMARLIK tasar anlayışı ve yöntemi esas alınarak hazırlanmıştır(16) (C.1). Çağdaş işlevle ilgili tüm konstrüksiyon üzer elemanlar üzerine oturtulmak, yapının kolon, kemer, tonoz gibi özgün kısımlarına hiçbir surette temas ve müdahale edilmemek üzere hazırlanan proje şu bölümlerden oluşmaktadır:

ADIM 1)

- 1) ÇEVRE MAKETİ
- 2) ÇEVRE DEĞERLERİ YEŞİL+SU+KAYA GİBİ DOĞA VE PEYZAJ ÖGELERİNİN SAPTANMASI
- 3) FOTOĞRAF ÇALIŞMALARI

ADIM 2)

- 1) FÖY DOSYASI ÇALIŞMALARI
- a) ELEMAN ETÜDÜ FÖYLERİ
- b) ÖRNEKLEME FÖYLERİ

ADIM 3)

- 1) PROGRAM ŞEMASI

ADIM 4)

- 1) LEKE ETÜDÜ

ADIM 5)

- 1) KİTLE ETÜDÜ (YAPININ HEYKELİ)

ADIM 6)

- 1) VAZİYET PLANI ETÜDÜ
- 2) YAYA TRAFİĞİ + ARAÇ TRAFİĞİ DİYAGRAMLARI ETÜD EDİLEREK BİRBİRİNİ KESMİYECEK ŞEKİLDE KESİNLEŞMESİ

ADIM 7)

- 1) AVAN PROJE
- 2) KROKİLERLE PROJENİN ARAŞTIRILMASI
- 3) PLAN + KESİT + GÖRÜNÜŞ ÖNERİLERİ

ADIM 8)

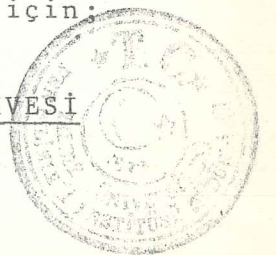
- 1) DETAYDA TASAR
- 2) SİSTEM DETAYLARI
- 3) NOKTA DETAYLARI
- 4) DONATIM TASARLARI (INDUSTRIAL DESIGN)

ADIM 9)

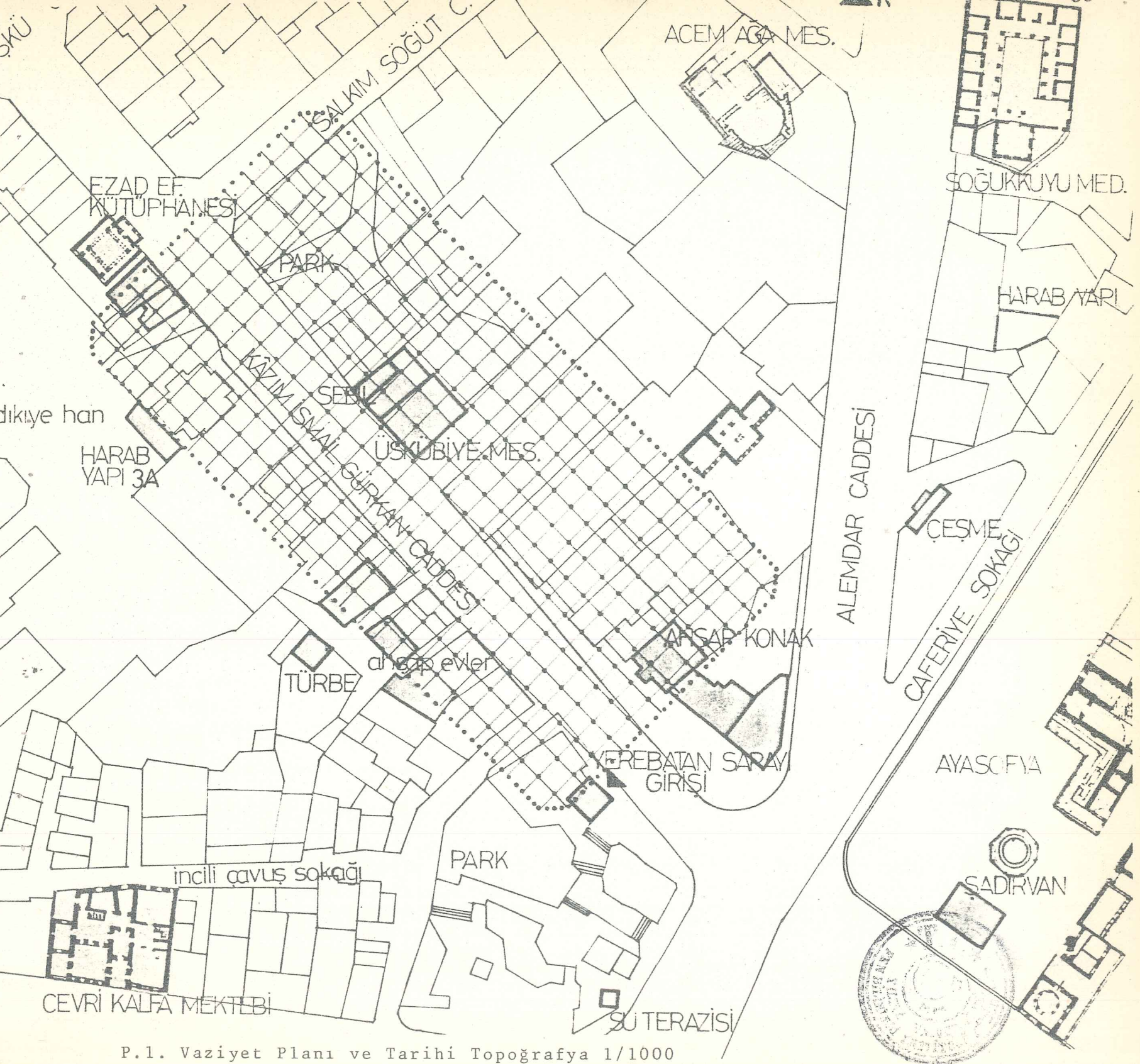
- 1) İFADE VE YORUM (SONUÇ)
- 2) ÇİZİM + YARI MAKET + MAKET ÇALIŞMALARI

YEREBATAN SARAYI'NA ÇAĞDAŞ İŞLEV KAZANDIRMA
PROGRAMI

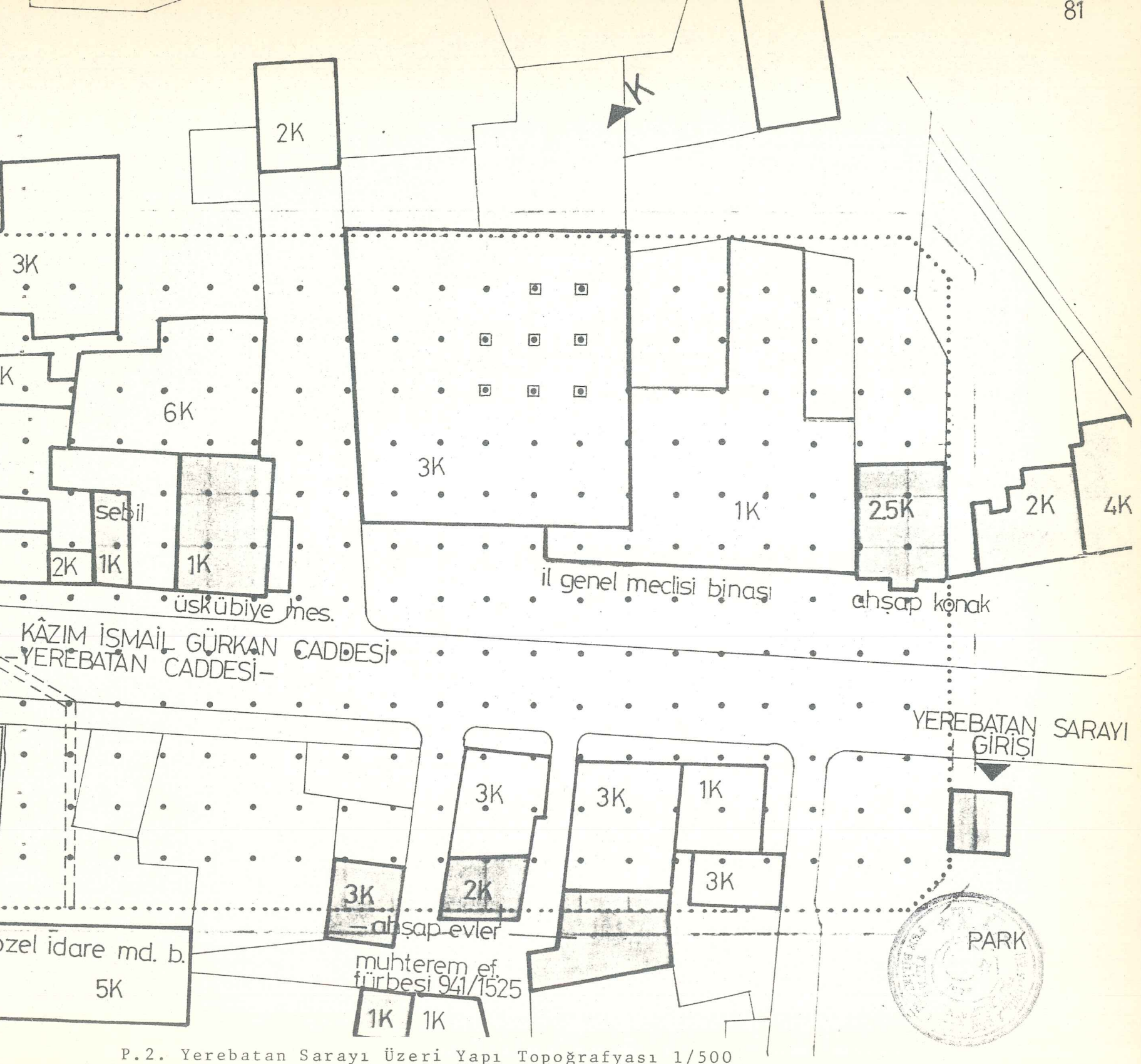
1. Yüzer elemanlarla düzenlenmiş;
BİR YERALTI KAPALI ÇARŞISI
o Dükkanlar + Mağazalar + Satış Tezgah-
ları (açık, kapalı)
2. HABERLEŞME NOKTASI
(Kültür, San'at, İletişim Merkezi, İn-
formasyon Alanı, Haberleşme, Kominikas-
yon, PTT, Basın-Yayın, Kart-Dia-Broşür
Yoluyla Tanıtım, Sergileme, Açık Oturum,
Sempozyum, Seminer)
3. Eski İstanbul yaşamını yansıtan kıyafet
ve kayıklarla canlandırılacak bir atmos-
fer için;
KAYIK SEFASI ALANI
4. Aktivite ve görsel çekim için;
ESİR PAZARI ALANI
5. SAHİLDE ESKİ İSTANBUL KAHVESİ
6. SAHİL LOKANTASI
7. GECE KLUBÜ
8. SERVİSLER

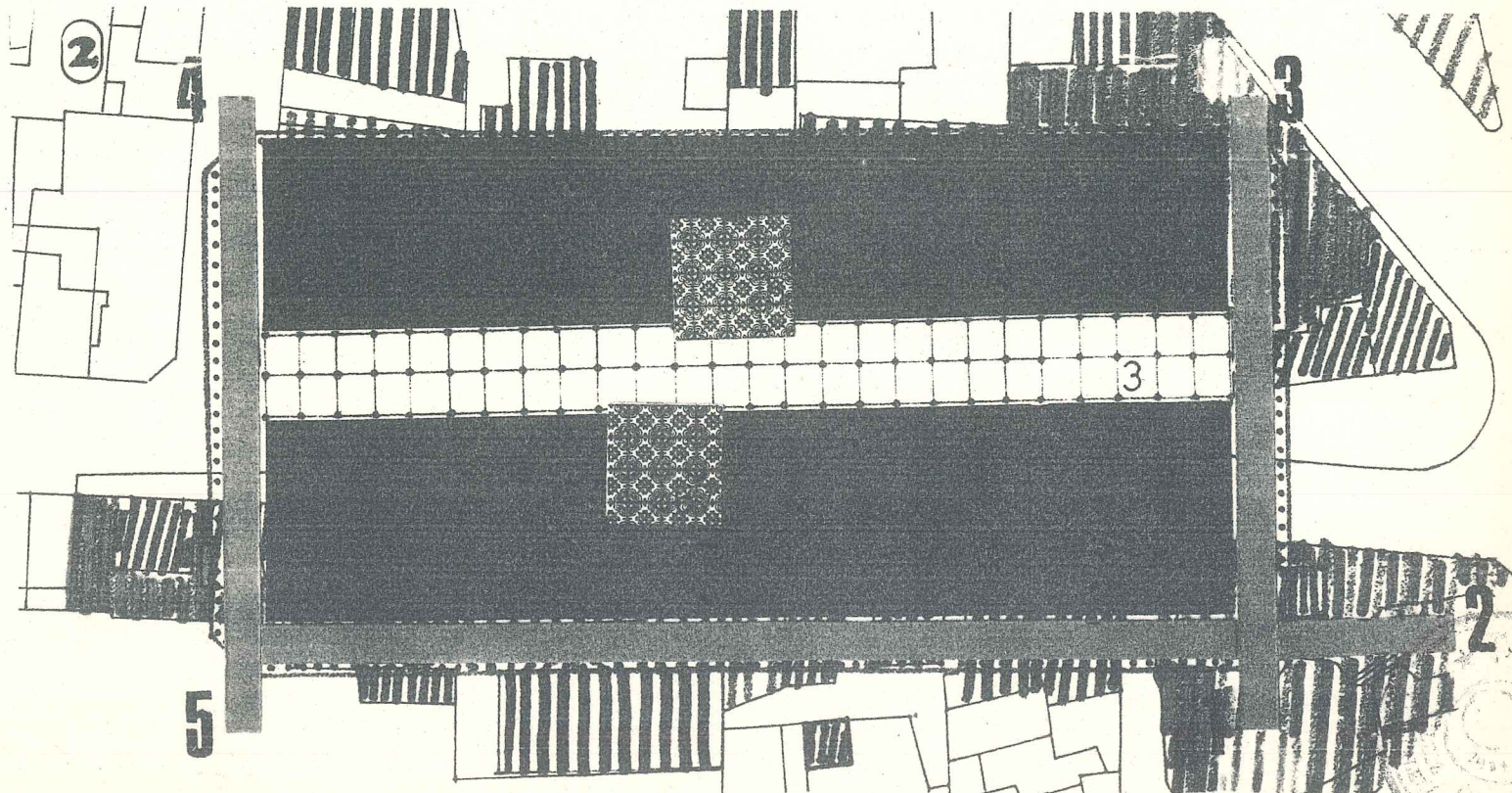
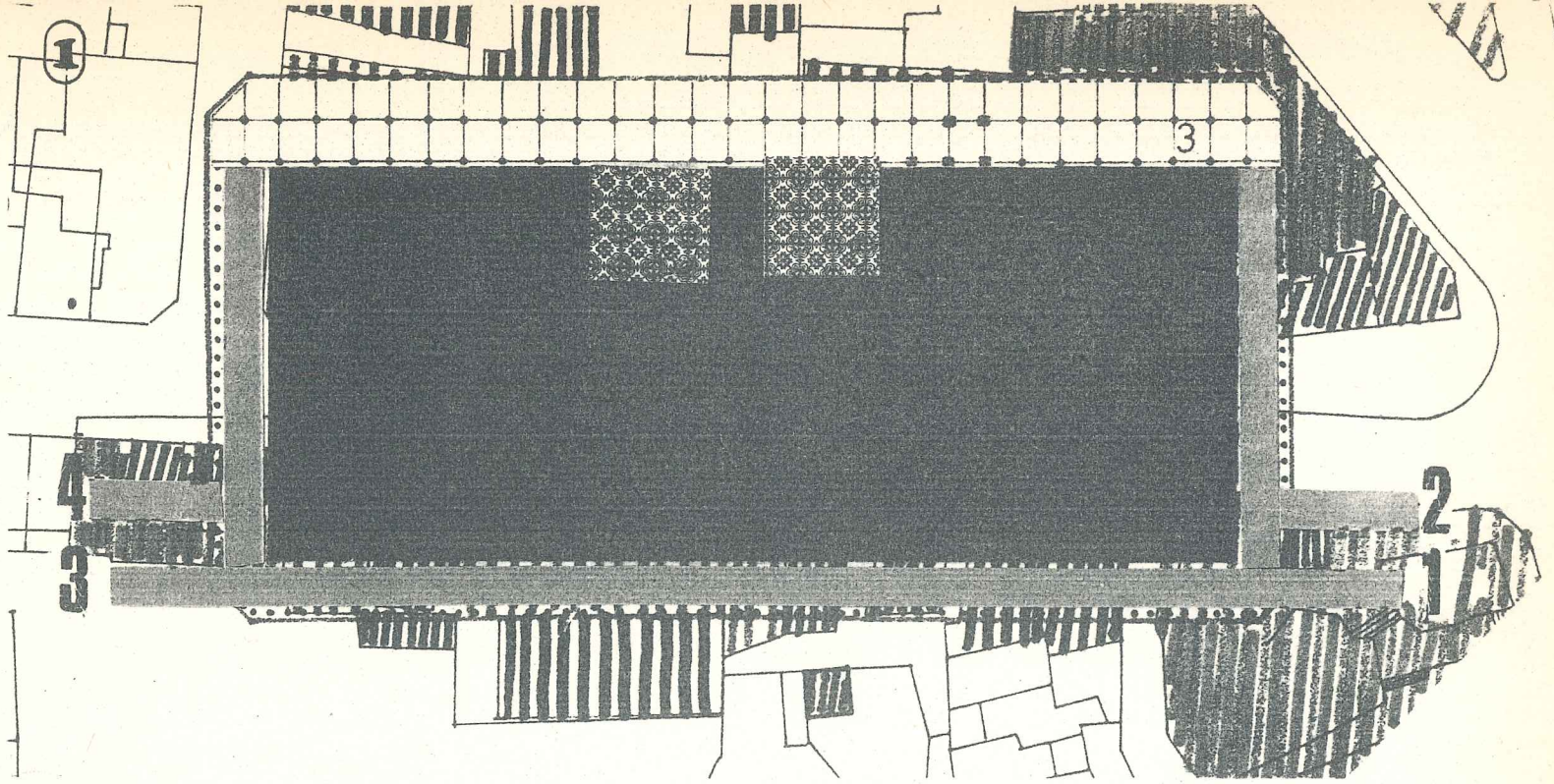
Yerebatan Sarayı'na uygulanacak çağdaş bir işlev programı; konuya bütün girdiler ele alınarak oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu programa göre başlayan tasarım araştırmalarından ilk etap tümüyle terkedilmiştir. Burada; yapıta zorlamalar, nitelik ve nicelik olarak yetersiz giriş çıkışlar, ana plan karakterine uyumsuz plan şemaları gibi nedenler önemli rol oynamışlardır. Bu tasarım deneylerinin sonucu da konuya diğer girdilerle birlikte ele alınarak bir tasarım sürecinin yaşatılmasına çalışılmıştır. Bu etapta, seçerek ele aldığımız dört örneğin çözümlemesi yapılarak; dezavantajlar liste halinde belirlenmiştir. Bu aşamaların terkedilmesine neden olan dezavantajlara çözümler bulunmaya çalışılmıştır. Konuya bütün girdilerle; yeniden ele alınan plan şeması, elde edilmiştir denilebilir.

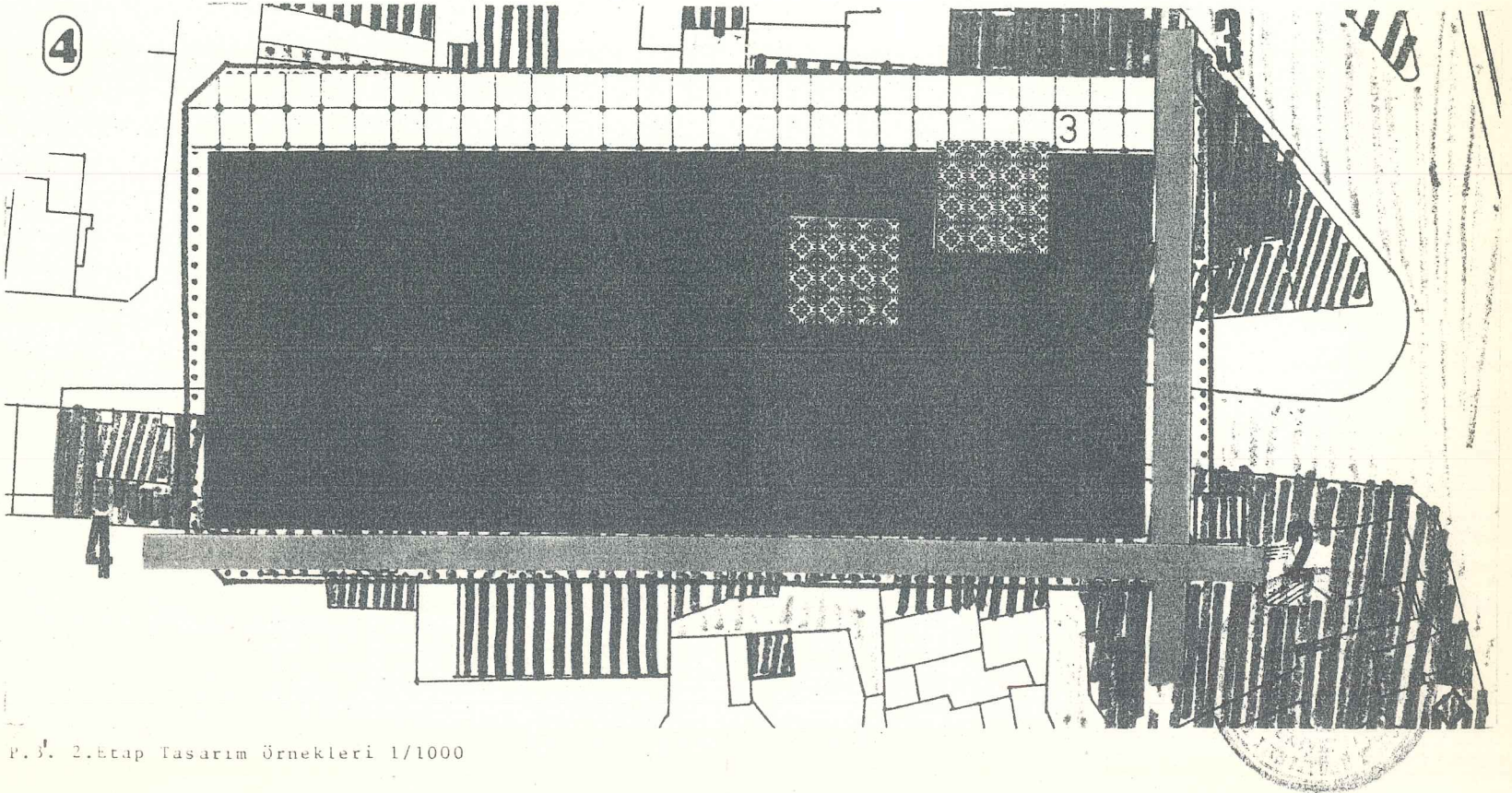
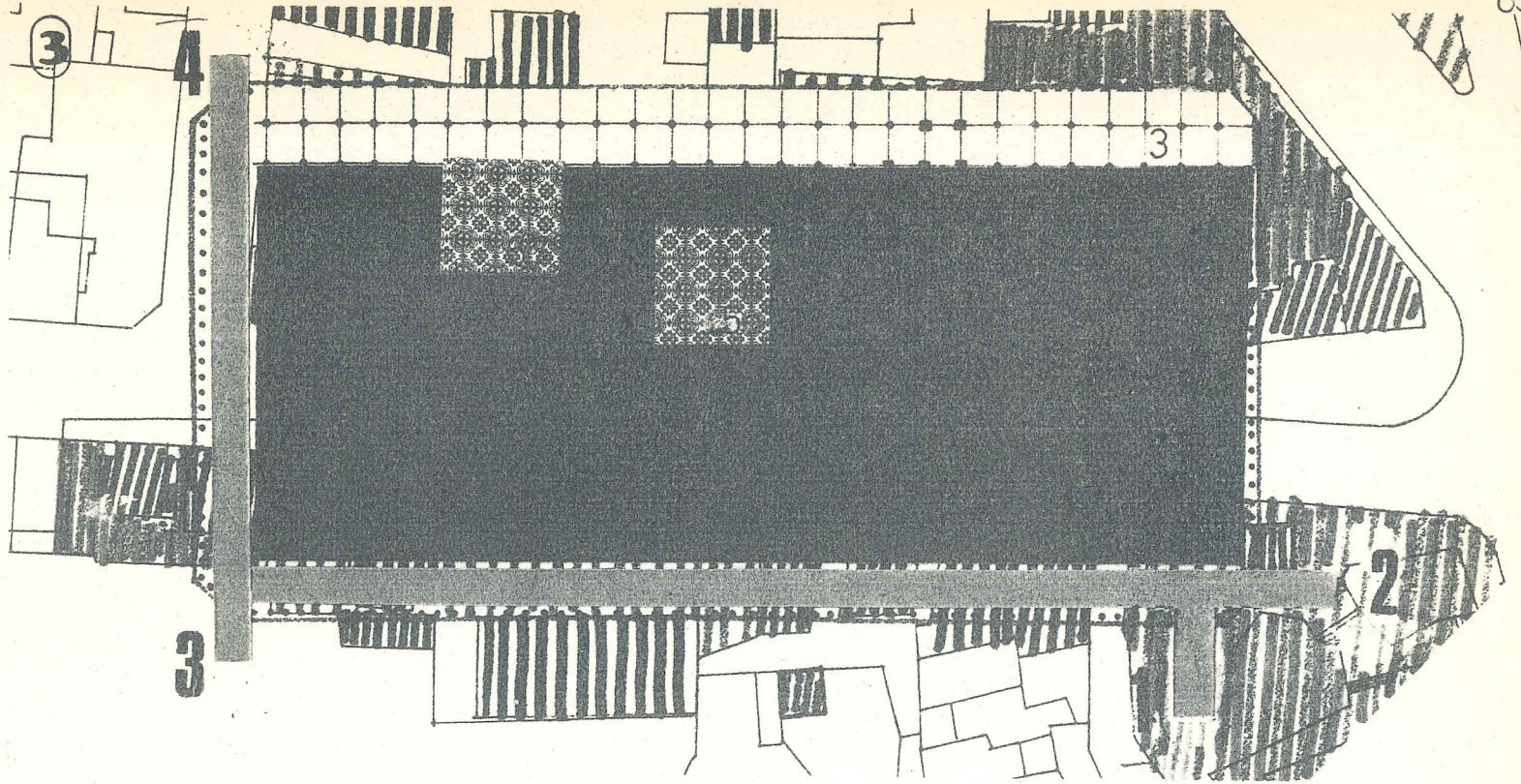

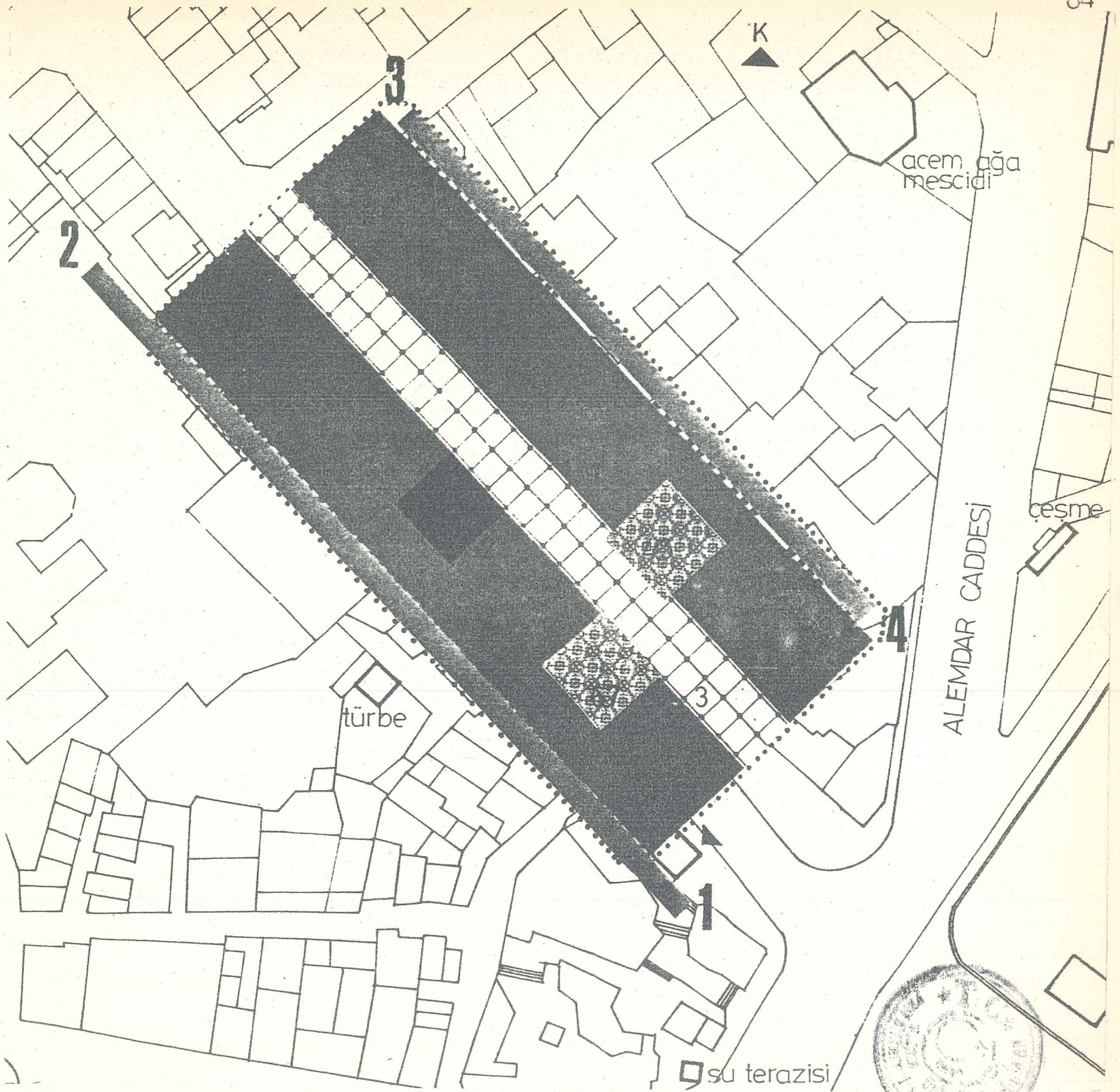
P.1. Vaziyet Planı ve Tarihi Topoğrafya 1/1000

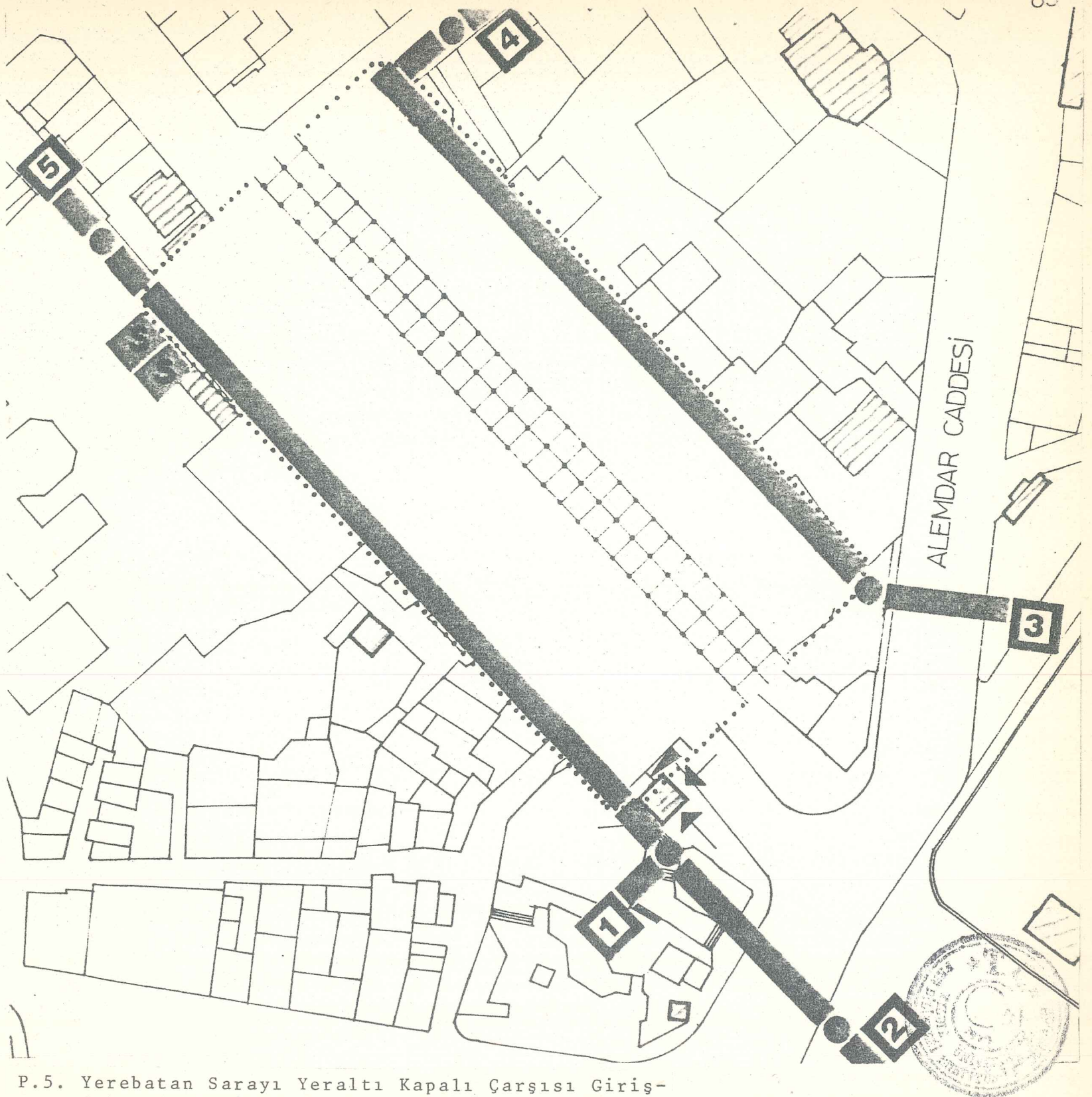
P.2. Yerebatan Sarayı Üzeri Yapı Topoğrafyası 1/500

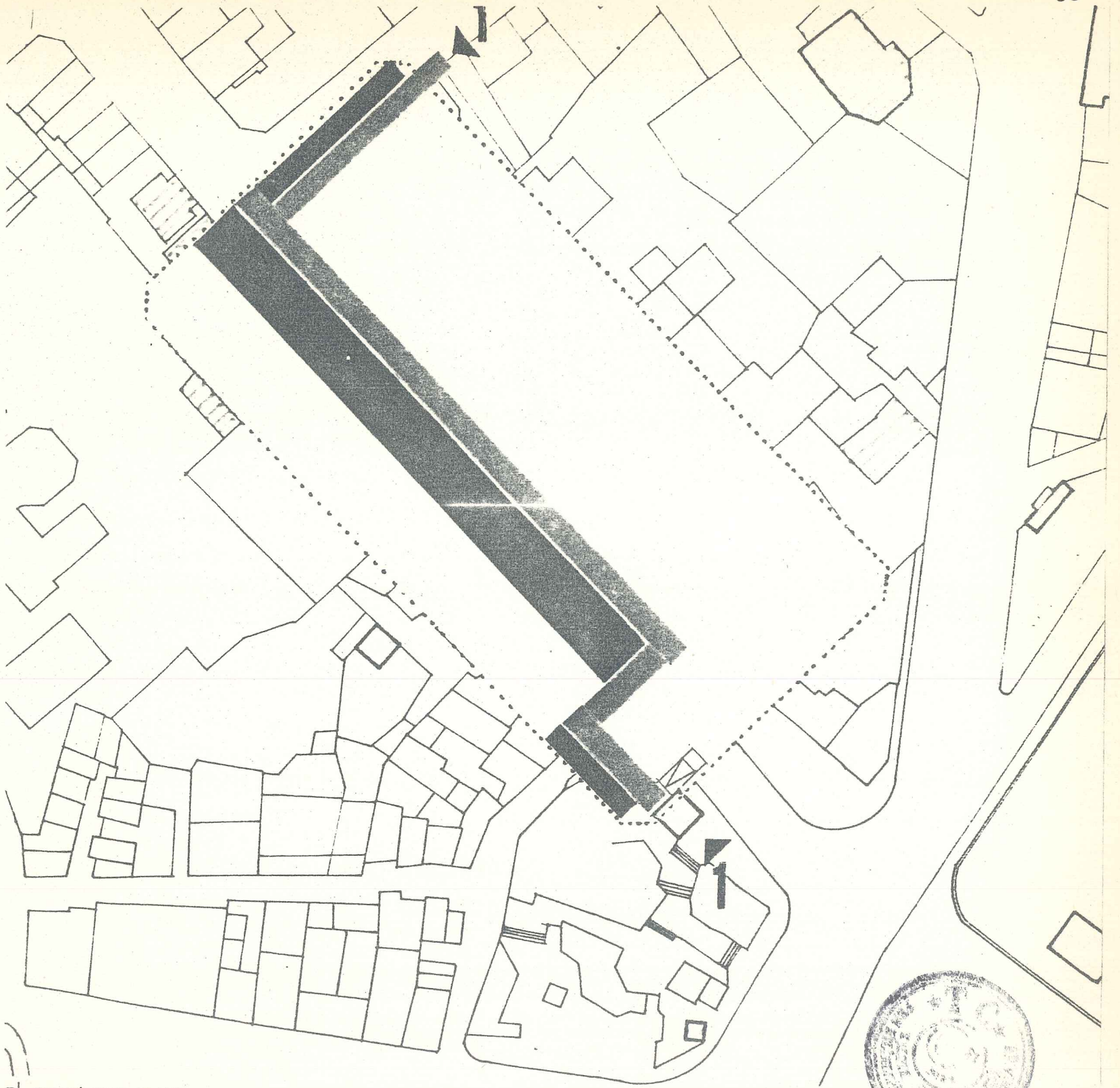

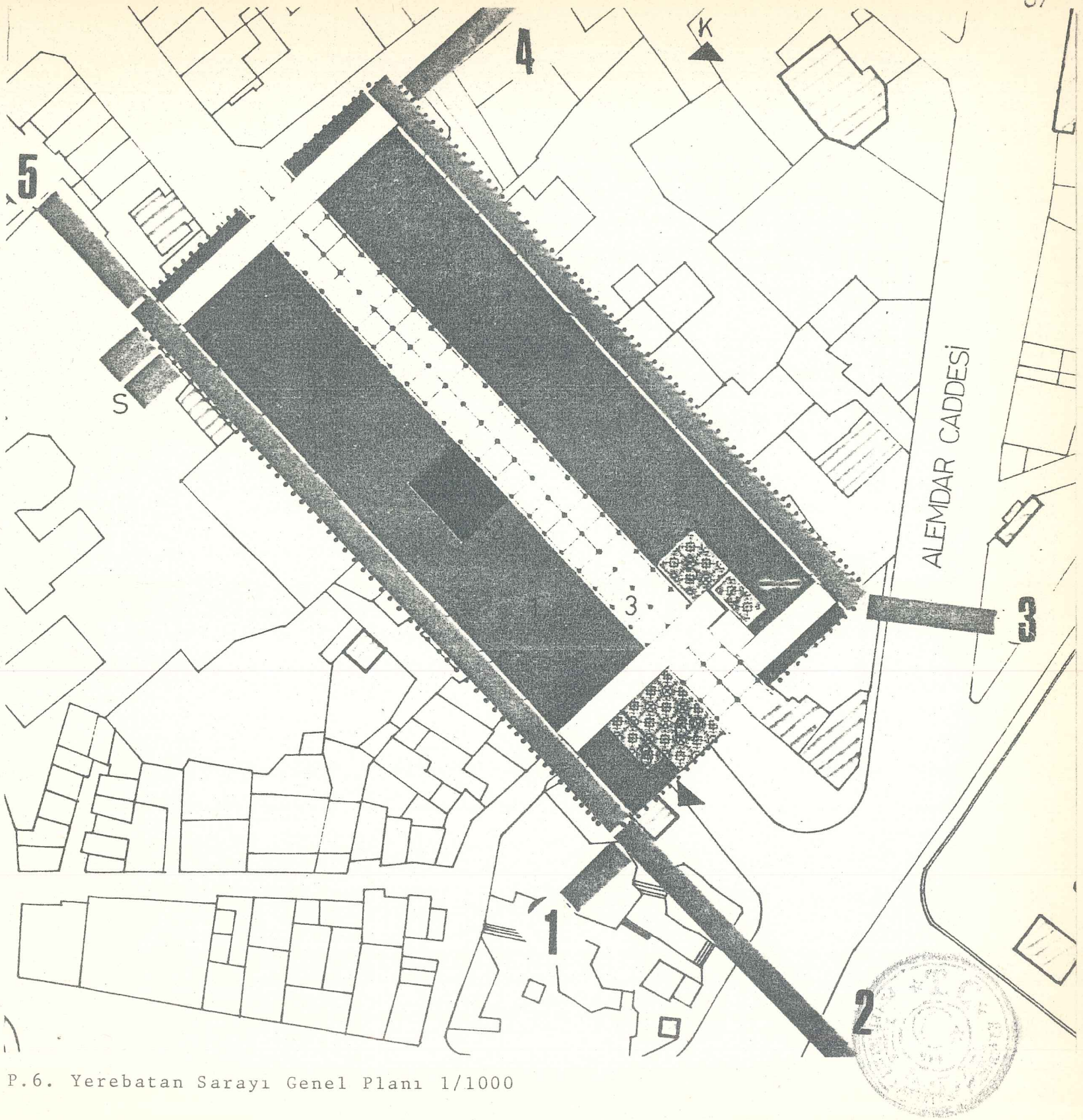
P.4. Yerebatan Sarayı Yeraltı Kapalı Çarşısı Planı
1/1000

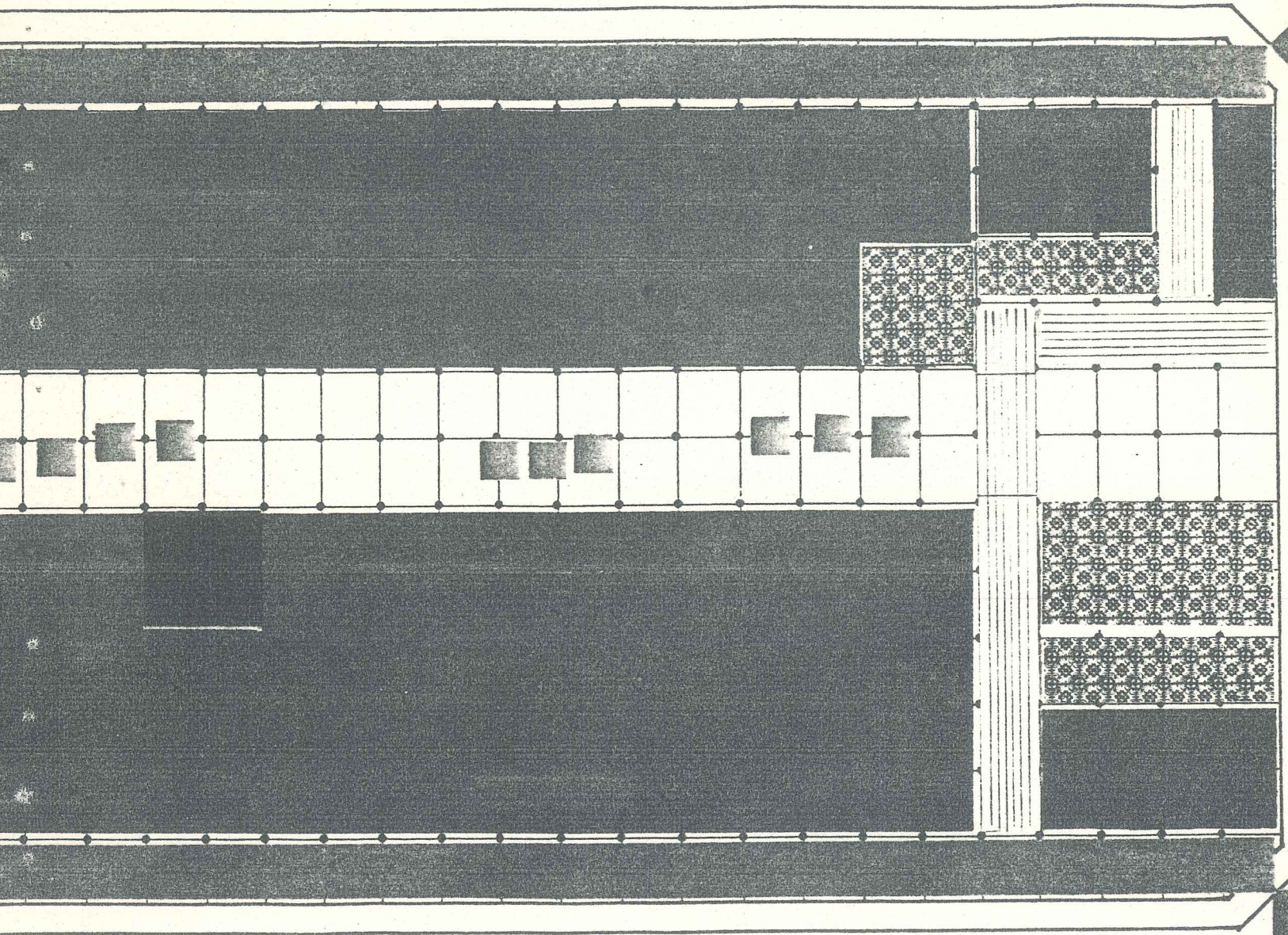
P.5. Yerebatan Sarayı Yeraltı Kapalı Çarşısı Giriş-Çıkış tüpleri ve patlama noktaları 1/1000

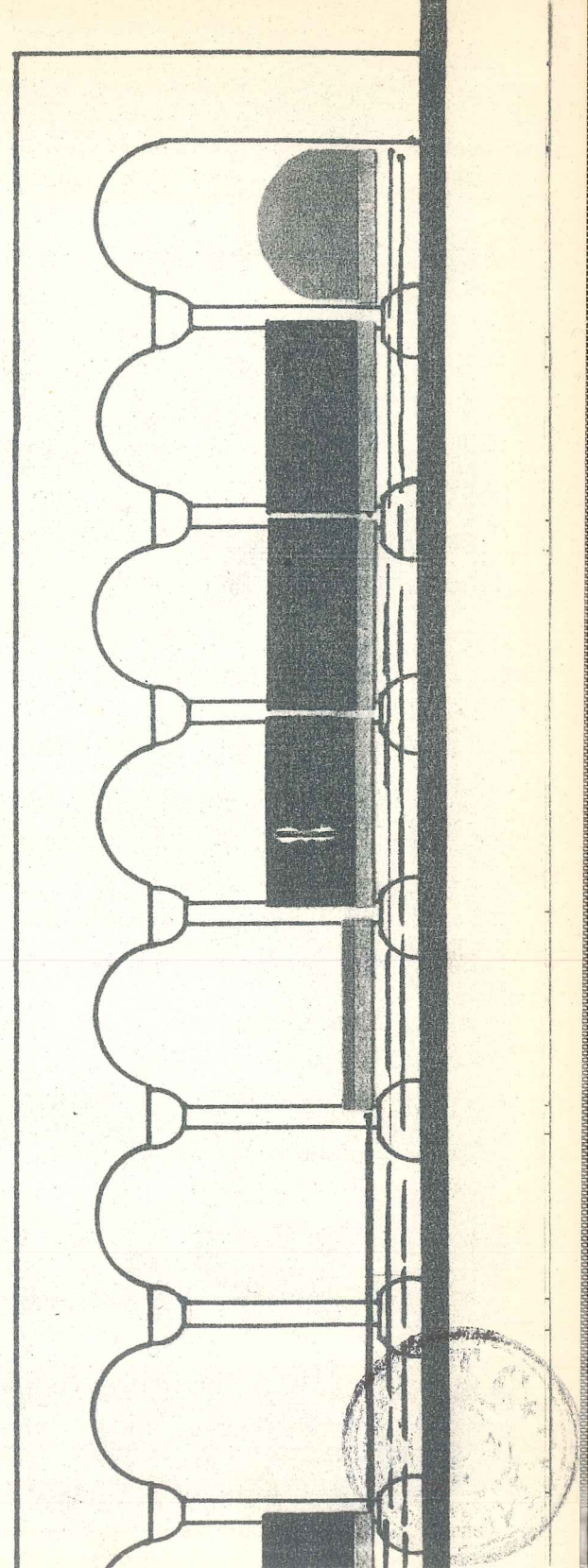
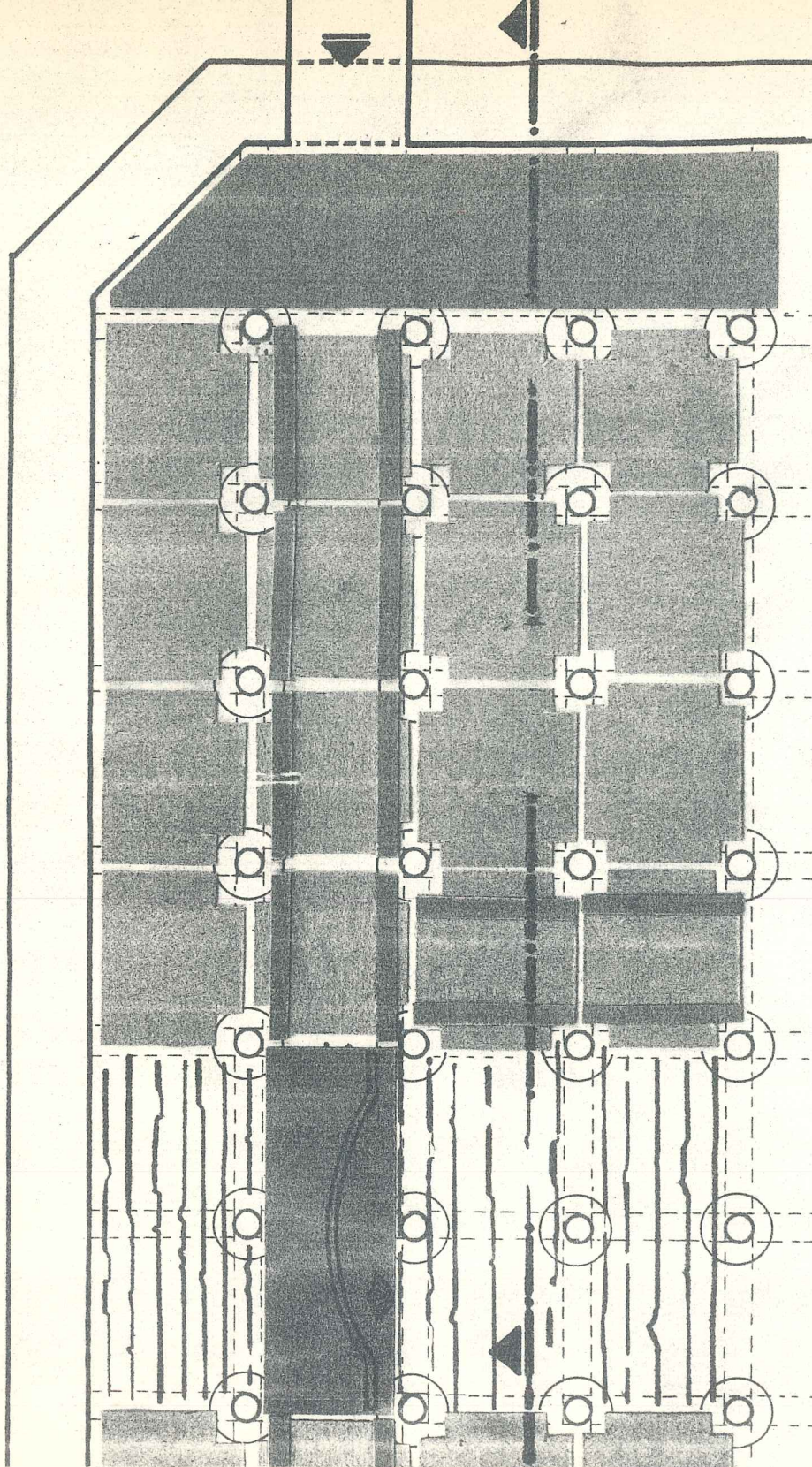
P. 5. GALERİ KATI PLANI

P.6. Yerebatan Sarayı Genel Planı 1/1000

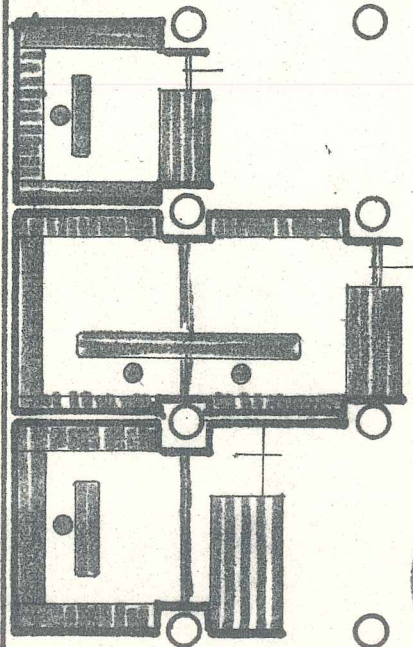

P.7. Yerebatan Sarayı Yeraltı Kapalı Çarşısı Planı 1/500

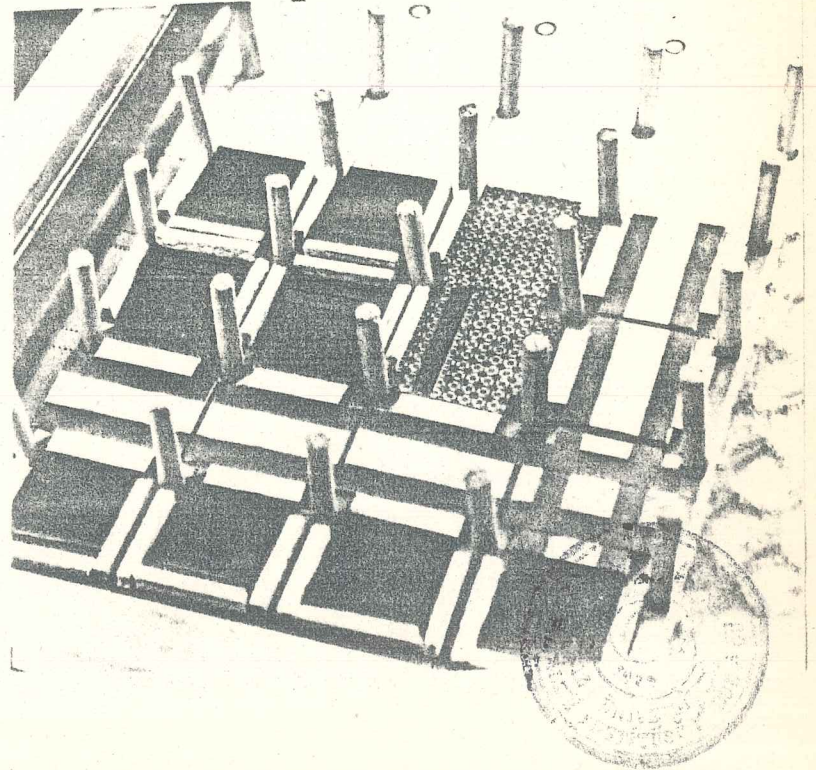
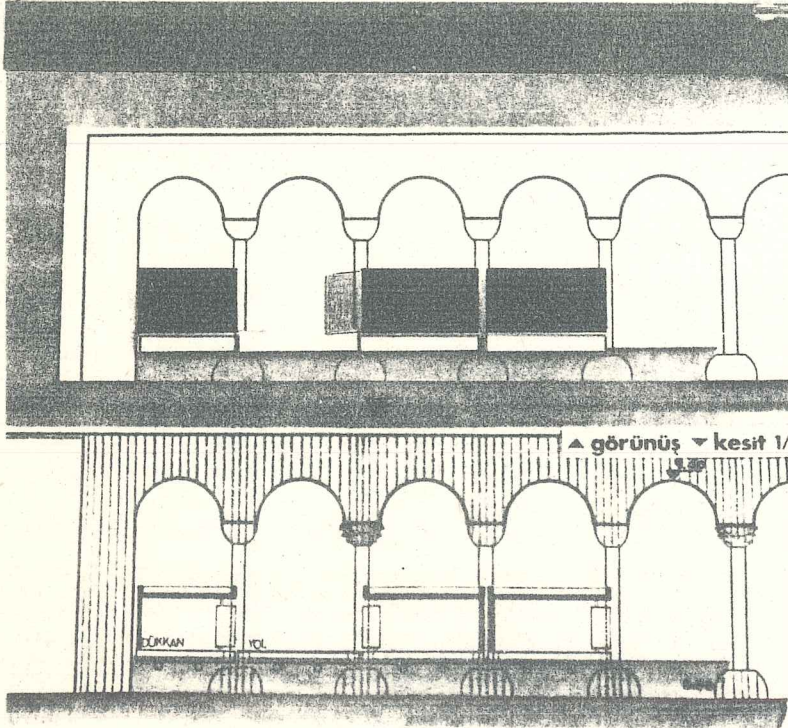
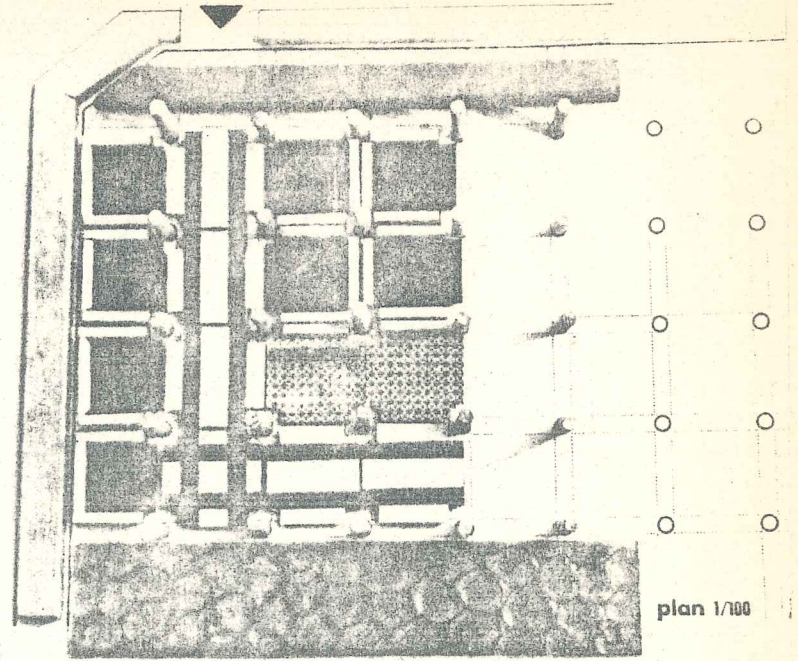

P.8. "A" Detayı (P.7) Plan-Kesit 1/200

duba

P.9. Dükkan Planı 1/200

P.10. Yerebatan Sarayı Çarşısı Bir Bölüm
Dükkan Birimleri 1/100

1-2-3-4 aşamalarının terkedilmesine neden olan sakıncalar (dezavantajlar) listesi:

- . Görüş ve yürüyüş uzaklığı bakımından, yapının iç kısımlarında bulunanların, yürüyen bantlara olan uzaklığı ve dolayısıyla yangın korunumu ve kaçışlarında sorunlar bulunması.
- . Kayık sefası alanının konumundan dolayı; görsel ve fiziksel çevrenin algılanabilme zayıflığı.
- . Net bir plan şemasının elde edilememesi.

Bu başlık altında aşağıdaki sakıncalar sıralanabilir:

- .. Yapının özgün simetrik plan karakterine, çağdaş işlev plan şemasının uyumsuzluğu, zorlamaların oluşması.
- .. Sorunlu alanlardan dolayı kullanıcıların tasarıma katılım paylarının düşmesi.
- .. Yapıta; program elemanları dağılımının ve yük dağılımının dengesizliği.
- .. Sosyal nitelikli bölümlerin, giriş çıkışlarla konum bakımından uyumun sağlanamaması.
- .. Yürüyen bantların simetrik olmamasından dolayı, ileride olabilecek değişimlerin sınırlandırılması.
- .. Yüzeydeki giriş çıkışların (patlama noktalarının) üst yapılaşmalar nedeniyle zorlamalar oluşturmaları gibi sakıncalar sıralanabilir.

ELDE EDİLEN ANA PLAN ŞEMASININ SAĞLADIĞI AVANTAJLAR

. Yangın korunumu ve kaçışların, yürüyen bantların konumları, nitelik ve nicelikleri bakımlarından çözülmüş bulunması. (Yürüyen bantların (tüpler), suda yüzecek biçimde ve ısıya karşı korunumlu olarak yapılması düşünülmektedir. Diğer yandan her noktadan en çabuk ulaşılabilir bir konumda tasarlanmışlardır. Suda yüzen ve çepeçevre yalıtılmış tüplerin içerisinde büyük renkli oklarla belirlenmiş çıkışa akan bantlar düşünülmektedir).

. Görsel ve fiziksel çevrenin kolaylıkla algılanabilmesi (program elemanlarının kolaylıkla algılanabilmesi, yorumlanabilmesi bakımlarından odak noktaları tesbit edilmiştir. Bu odak noktalarının yapıt içerisinde homojen bir dağılım göstermesine çalışılmıştır).

. Net bir plan şemasının elde edilebilmiş olması.

Bu başlık altında aşağıdaki avantajlar sıralanabilir:

.. Yapıtın özgün plan karakterine çağdaş işlev plan şemasının uyumu.

(Yapıt 70M./140M. boyutlarında dikdörtgen bir plan karakteri taşımaktadır. Kolon aralıkları kısmen dengelidir denilebilir. Yapıtın yeraltında olması da, buraya inen insanların psikolojileri ve korunumları bakımlarından bir düzenin aranmasını gerektirmiştir.

.. Netlikten dolayı kullanıcıların tasarıma katılım paylarının artması.

(Net bir plan şemasının; kullanım rahatlığı yanısıra, kullanıcıların kolayca algılayabilecekleri, öneriler getirebilecekleri bir esneklik sağlamaktadır).

.. Taşıma kapasitesi bakımından dengeli olarak düzenlenmiş yük dağılımı.

.. Sosyal nitelikli bölümlerin konumlarının yapıta giriş çıkışlarla uyumu ve dengeli dağılımı.

(Sahil kahvesi, sahil lokantası, gece kulübü, esir pazarı alanlarının konumları giriş çıkışlar göz önüne alınarak tasarlanmıştır. Birimler dengeli olarak, kişiyi yormayacak ve aynı zamanda çarşının tümünü gezmeden çıkmasını önlemek amacıyla düzenlenmeye çalışılmıştır).

.. İleride olabilecek değişimlerin, simetrik bir plan şemasından dolayı kolaylıkla uygulanabilmesi

.. Yüzeydeki giriş çıkış noktalarının net bir şekilde çözülebilmüş olması

(Yüzeydeki yapı topoğrafyası ve boş alanlar belirlenmiş, Yerebatan Sarayı'na giriş çıkış noktaları bu duruma göre saptanmıştır).

.. Ekonomik avantajlar.

.. Uygun boyutlar elde edilebilmesi.

.. Yerebatan Sarayı'nı gezenlerin; yapının şemasına hakim olabilmeleri ve dolayısıyla bölüm konumlarının kolaylıkla bulunabilmesi gibi avantajlar sayılabilir.

4.BÖLÜM - SONUÇ VE GENEL ÖNERİLER

4. bölüm

Kültürel etkileşim nedeniyle; birbirlerinin devamı olan kültürlerin ve ürünleri uygarlıkların kesin sınırlarını çizebilmek mümkün değildir kanısındayız.

Bu nedenle, çok farklı zemin ve zaman koşulları içerisinde üretilmiş yapıtlar araştırılarak; Yerebatan Sarayı çağdaş kullanım tasarımına yönelik ortak sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır.

Eski yapıtların YAŞATILARAK KORUNMASI'ndaki amaç; saptanmış bir zamana göre belirlenmelidir. Çünkü bir uygarlık ürününü yaratmış kültürler de değişebilir. Bu kültürel birikimlerin saptanması gerekmektedir. Bugünün kültür birikiminin, bu çağda geçerli olması söz konusudur.

Konuya tüm girdiler değerlendirilirken, "şu çağda" denilebilmeli ve o gözle bakılabilmelidir.

Revitalizasyonda; verilen kararlardaki gereksinimlerin nedeni önemlidir.

Araştırmamızda çözümlemesini yaptığımız dört örnekte ve Yerebatan Sarayı örneğinde görülebileceği gibi; bir KÜLTÜR VE SAN'AT ORTAMI yaratmak en önemli bir amaç, en önemli bir girdi olmaktadır.

Çağdaş uluslarda "ÇAĞDAŞ İŞLEV" konusunun gelişerek bir gereksinim haline gelmesi ve günümüzde çok önemli olması bu nedene dayanmaktadır kanısındayız.

Bu olgu, eski yapıta yaklaşım biçiminin ana girdisini belirlemektedir.

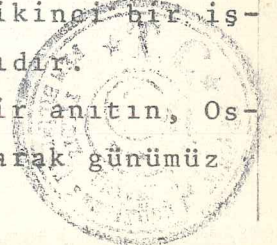
Çağdaş işlev vermenin esas amacı; KÜLTÜR ve SAN'AT ORTAMI ağırlıklı evrensel bir İLETİ-ŞİM MERKEZİ (kominikasyon, haberleşme, in-formasyon) oluşturmaktır.

Üç İmparatorluğa başkentlik yapmış İstanbul'un evrensel kültüre sahip olması, diğer ülkelerden farklı olarak; kültürlerin ürünleri olan uygarlık çeşitlilikleri göstermesi bu girdiyi kuvvetlendirmektedir.

Eski yapıta çağdaş işlev vermede; kültürel birikimler, -örneğin araştırmamızda; kayık sefası, sahil kahvesi bir kültürel birikimdir- teknoloji, yapıtın yıpranıp-yıpranmaması, kimliğinin gitmesi-gitmemesi girdiler önemle ele alınmalıdır.

Bizans anıtı, günümüze gelebildiği kadarıyla yaşatılmaktadır. Özgün yapısal biçimine kesinlikle dokunulmamaktadır. İki imparatorluğun kültür sentezi, araştırmamızda yüzer bir YERALTI KAPALI ÇARŞISI olarak ortaya çıkmıştır. Örnekleme konusu olarak aldığımız Yerebatan Sarayında; sarnıcın özgün bir elemanının; su'yun kullanılmasıyla yapıtın ana kimliğinin korunmasına çalışılmıştır. Burada su'ya verilen ikinci bir işlev; kayık sefası alanı olmasıdır.

Amaç; Bizans'tan devranılan bir anıtın, Osmanlı sürecinin de hatırlatılarak günümüz Türkiye'sine getirilmesidir.

57
Ulusal bir hazine değerindeki Yerebatan Sarayı ve içinde bulunduğu Sultanahmet çevresinde, kanımızca şu önlemler ivedilikle alınmalıdır:

- . Özellikle Yerebatan Sarayı üzerinde kesinlikle yeni yapılaşmaya izin verilmemelidir.
- . Çevre; imalathane, atelye, depo gibi kuruluşlardan arındırılmalıdır.
- . Sarnıçtaki iki metreyi bulan balçık tabakası ve bir metreye yakın kirli su temizlenerek yapıt, restoratörlerce elden geçirilmelidir.
- . Yerebatan Sarayı aracılığıyla, "çağdaş bir mesaj iletimi" için çalışmalara başlanılmalıdır.
- . Böylece hem peyzaj ile doğal ve tarihsel doku kurtarılacak, yaşatılarak korunacak; çevre kirlenmesi, trafik ve ulaşım sorununa da çözümler getirilebilecektir.

Esas amaç girdilerinin dışında, çağdaş işlev vermede konuya yan girdiler aşağıdaki başlıklarda toplanabilir:

- . Bir kültür ve san'at ortamı oluşturularak yeni gelişmeler zemin hazırlamak
- . Bu konuda örnek olmak
- . İstanbul'un gereksinimlerinden biri ya da birkaçı (dinlenme, eğlence, ikametgah, araştırmamızda; alış veriş mekanları gibi)
- . Turizm endüstrisine bir katkı
- . Psiko-sosyal etkileşim
- . Geçmişe özlem (nostalji)
- . Yaşadığımız zamana göre "klasik olmuş" bir ortamı günümüzde yaşatmak

- . Bir san'at akımını ya da san'atçıyı tanıtmak (Araştırmamızda Edebiyat-ı Cedide Müzesi gibi)
- . Bir yolgöstericiyi; lideri tanıtmak (Araştırmamızda Tevfik Fikret Müze Evinde olduğu gibi)

Günümüz tasarımcısının; çağdaşı çok iyi bilmesinin yanısıra, "bu çağda" ve çok zengin bir ortamda yaşadığının bilincinde olması gerekmektedir.

Tasarımcı; san'at ve mimarlık tarihçilerinden, arkeologlardan gelecek verileri, tarihsel mirası, dokümanları ve bütün bu kaynakları bilinçli olarak kullanmasını bilmek zorundadır.

I. BÖLÜM KAYNAKLARI

- (1) ÖZER, B., "Mimari Mirası Korumanın Anlamı, Kapsamı ve Sınırları Üzerine", Yapı Dergisi, Sayı 17, İstanbul, 1976, S.34.

Koruma konusundaki temel yaklaşımları şu şekilde sınıflandırabiliriz:

- . Müzeleştirme; tek yapıları restore ederek, eski yaşamı mumyalama,
- . Çevre ile koruma; yapıları grup halinde, çevre özellikleriyle koruma,
- . Kullanım getirerek koruma; alan veya yapıya yeni işlevler vererek koruma,
- . Alan veya yapıların esas işlevlerinin sürekliliğini sağlayıp, geliştirerek ve kentsel planlama çerçevesi içinde koruma,
- . İnsani değerleri koruma; eski durumun sağladığı insani değerleri koruyan, çağdaş ve sosyal yapıya uygun yeni tasarımlar yapma.

Duruma göre, doğal olarak, bu yaklaşımlar birbirlerini bütünleyecek biçimde birarada ele alınabilirler.

K: CANTACUZINO, S., "Architectural Conservation in Europe", The Architectural Review, Sayı 935, London, 1975, s.3-4.

- (2) SIRMALI, F., "İstanbul Kültür Varlıkları Merkezi", Yayınlanmamış Araştırma, Nisan 1984.
- (3) GEÇENER, B., "Taşınmaz Kültür Varlıkları Koruma Uygulaması Yapan Kuruluşlar", Mimarlık Dergisi, Sayı 3-4, Ankara, 1984, S.6.
- (4) ÜNSAL, B., "Türk Boğaziçinin Yayılararkası ve Yayıları" (Anadolu Yakası), IDMMA Dergisi, Sayı 3, İstanbul, 1978, S.10.
- (5) TANJU, S., "Sultan Aziz'den Günümüze İstanbul", Yazı Dizisi, Cumhuriyet Gazetesi, 23 Mart 1984.
- (6) Amerika Birleşik Devletlerinde, 1955'lerde, ütü üreten bir firma; ütü satışını arttırmak, daha doğrusu bir kârlılığı arttırma dürtüsü ile çok ünlü bir donatım tasarımı (industrial design) firması ile anlaşma yapar.

Ütö o kadar gelişmiş bir heykele dönüştürölür ki, sıradan vatandaşlar ürünün bir ütü olduğundan kuşkuva düşerler. Sonuçta satış eğrisi düşer ve işte o noktada M.A.Y.A. (Most Advanced Yet Acceptable "halâ kabul edilebilen en gelişmiş") noktası doğmaktadır. Ancak biz tasarımıvızı çağdaşlık doğrultusunda geliştirirken; vurgulanan M.A.Y.A. noktasına pek fazla uymamamız gerekir düşüncesindeyiz. Böylece bu tasarımı; toplumu eğiten araçlardan biri olarak kabullenmemiz gerekir.

- (6.1) SIRMALI,F., ALTINOLUK,Ü., Nisan 1984 tarihinde yapılan bir seminer çalışmasının özetı.
- (7) SIRMALI,F., ALTINOLUK,Ü., "Bir Sinan'a Sorsaydık", B.AR-PAT, 24.7.1984 Tarihli Cumhuriyet Gazetesindeki sütununda bu araştırmamızı ele alarak tanıtmıştır.
- (8) MILLER;J.N., "Bravo for Old Buildings", Reader's Digest, 1983, S.170-176.
- (9) ERİM;G., "Mimarlık Eğitimi ve Çağımız", UIA 2. Bölge Toplantısı, İstanbul, 1977.
- (10) GÜLERSOY,Ç., "Tanzimat Müzesi", Turing Dergisi, Sayı 71/350, İstanbul, 1984, S.45.
- (11) Projesi tarafımızdan yapılan bina, Tanzimat Devri Mimarisinin çizgilerini taşımaktadır.

2. BÖLÜM KAYNAKLARI

- (1) GÜLERSOY,Ç., Bir Röportaj, Güneş Gazetesi, 21.8.1982.
- (2) GÜLERSOY,Ç., "Aşıyan", TTOK tarafından bastırılan Broşür, İstanbul, 1982.
- (3) a.g.e.
- (4) ABASIYANIK,S.F., "Aşıyan Müzesi", S.F.A. Hayatı Sanatı Eserleri, 3. Baskı, İstanbul, 1980.
- (5) a.g.e. (I).
- (6) GÜLERSOY,Ç., Yıldız Parkı ve Malta Köşkü, İstanbul, 1979, S.9-10.
- (7) Serasker Rıza Paşa konağından kalan, Prieur Bardin imzalı bir İstanbul Limanı Tablosu, Art Nouveau stilinde Blüthner marka bir piyano, R.S. Atabinen Konağından Felix Ziem imzalı bir İstanbul Tablosu ... gibi.

- 101
- (8) TEZCAN,M., "Eski Kültür", Milliyet Gazetesi, Dnenlerin Düşüncesi sütunu, 23 Eylül 1984.
- (9) "Europa NOSTRA Malta Kkne ait haber ve resimleri Avrupa basınına ve televizyonlarına dağıttığı gibi, Avrupa'nın büyük şehirlerinde bir yıl süreyle gezdirilecek olan sergiler programına da koymuş bulunmaktadır" evre Dergisi, İstanbul, 1979, S.6.
- (10) GÜLERSOY,., "Beyaz Kk", TTOK tarafından bastırılan Bror, İstanbul, 1983.
- (11) GÜLERSOY,., "Beyaz Kk", Turing Dergisi, Sayı 70/349, İstanbul, 1983, S.2.
- (12) a.g.e. (I)
- (13) KASPER,H.E., "Aldığımız Mektuplar", Turing Dergisi, Sayı 70/34, İstanbul, 1983, S.54.
- (14) PETERSEN,E.L., H.C.Andersens Hus, Odense, Denmark, 1977, S.292.
- (15) a.g.e., S.294.
- (16) a.g.e., S.299.
- (17) Anonim, "Eski Sarnıçlar", TTOK Belleteni, Sayı 256-257, İstanbul, 1963, S.14.
- (18) KOU,R.E., İstanbul Ansiklopedisi, 5. Cilt, İstanbul, 1958-1971, S.2788.
- (19) a.g.e., S.404.
- (20) a.g.e., (I).
- (21) PARDOE,J., The Beauties of the Bosphorus, London 1838, S.101.
- (22) GAUTIER,T., Constantinople, Paris, 1854. Türkçe Basımı, İstanbul, İstanbul, 1972.
- (23) Anonim, Türk Ansiklopedisi, VI. Cilt, Ankara, 1953, S.404.
- (24) 8 Kasım 1984 Perşembe günü Prof.Behçet ÜNSAL ile Klodfarer Caddesinde Binbirdirek Sarnıcı zerindeki grmemizde; en son olarak otuz yıl önce gördüğü Sarnıcın; korunmakta olduğunu, üzerine yapı yapılmamasının da çok olumlu ve sevindirici bir karar olduğunu, bu ortamda buna bile k-

102
retmemiz gerektiğini belirtmiştir. Özellikle sivil mimarlık örneklerimizin günden güne ve gittikçe azalmasından duyduğu üzüntüyü belirterek; Yerebatan Sarnıcı üzerindeki yapılanmanın ve bilhassa bir devlet yapısının (İl Genel Meclisi Binası) buraya yapılmasını hiç tasvib etmediğini açıklamış, çağdaş işlev konusunu ise "orijinal" olarak nitelemiştir.

- (25) Y.M.Bora YILMAZYİĞİT ve TTOK Arşivi, İstanbul, 1984.
- (26) İstanbul Belediyesi, Başkanlık Proje Bürosu Arşivi, 1984.
- (26.1) Teodosyos (Şerefiye) Sarnıcı:
Binbirdirek Sarnıcı yakınında, Piyer Loti Caddesinde bir Bizans sarnıcıdır. Eni 25 M, boyu 42.50 M ve yüksekliği 12.60 Metredir. Çapı 80 cm olan 32 adet kolona sahiptir. Diğerleri gibi bu sarnıç da toprakla doludur ve kullanılmamaktadır. Kademeli karakteristik Korent sütun başlıklarına sahiptir. Bu süslemelere diğer büyük sarnıçlarda rastlanmaz. İstanbul Belediyesi bu sarnıcı Bizans Meyhanesi olarak değerlendirmeyi amaçlayan bir proje hazırlamıştır.
- (27) GÜLEN,N., Heybeliada, İstanbul, 1982, S.181-182.
- (28) Kilisenin içinde duvar üzerindeki metinde yazılı bulunmaktadır.
- (29) a.g.e., S.181-182.
- (30) DERLEN,Z., "Bozdoğan Kemer", İstanbuldan Göremeye Kültür Mirasımız, İstanbul, 1984, S.98.
- (31) ALUS,S.M., "Bozdoğan Üzerine Tanıklıklar", İ.G. Kültür Mirasımız, İstanbul, 1984, S.99.
- (32) a.g.e., S.99.-182.
- (33) BOYSAN,A., SÖZEN,M., TANER,H. ve diğerleri, "Anılarda İstanbul", Mimarlık Dergisi, Sayı I, Ankara, 1984, S.
- (34) SÖZEN,M., a.g.e., S.9.
- (35) TANER,H., a.g.e., S.12.
- (36) Anonim, Boğaziçi Koruları, İstanbul, 1970, S.7-8.
- (37) GÜLERSOY,Ç., "Yıldız Sarayı", İstanbuldan Göremeye Kültür Mirasımız, İstanbul, 1984, S.50.
- (38) SÖZEN,M., Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, 1923-1983, Ankara, 1984, S.1.

- (39) GÜLERSOY,Ç., "Eski İstanbul Yöresi: Sultanahmet", San'at Çevresi Dergisi, Sayı 69, İstanbul, 198 , S.51.
- (40) SIRMALI,F., ALTINOLUK,Ü., "Bir Sinan'a Sorsaydık", Cumhuriyet Gazetesi, 24.7.1984.
- (41) TİĞREL,G., ERGİL,T., "Atpazarı Sarnıcı", Arkeoloji ve San'at Dergisi, Sayı 6-7, İstanbul, 1979, S.28.
- (42) Sarnıçlar iki şekilde yapılmışlardır:
. Günümüzde "çukurbostan" ismiyle anılan açık sarnıçlar
. Kapalı sarnıçlar
- (43) Yerebatan Sarayı Sarnıcı Tanıtım Panosundan, Mart 1984.
- (44) MAMBOURY,E., Constantinople, İstanbul, 1924, S.477.
STRZYGOWSKI,J., FORCHHEIMER,P., Byzantinischen Wasser-
behälter von Konstantinopel, Wien, 1893, S.54-55.
- (45) PARDOE,J., The Beauties of the Bosphorus, London, 1838, S.104.
- (46) MÜLLER,W.G., WIENER, Bildlexikon zur Topographie Istanbul, Alman Arkeoloji Enstitüsü, 1977, S.283.
- (47) ANONİM, "Byzantine Cisterns of Istanbul", TTOK Belleteni Sayı 34/313, İstanbul, 1972, S.35.
- (48) Adı geçen köyden Kamil ÖKTEM isimli şahıstan alınmıştır.

3. BÖLÜM KAYNAKLARI

- (1) MÜLLER,W.G., WIENBR, Bildlexikon zur Topographie Istanbul, Alman Arkeoloji Enstitüsü, 1977, S.283-284.
- (2) Sırası gelmişken şu noktayı önemle vurgulamak isteriz. Fatih, Dünyamıza gelmiş geçmiş en başarılı hükümdarlarıdandır. Tüm eserleri bir tarafa İstanbul'u zaptetmesi ve bir çağ kapayıp çağ açması bunun en kesin kanıtıdır. Kanımızca, başarısının en önemli iki sırrı vardır:

- . Ketuniyet (sır saklayabilme)
- . Müdebbir olmak (güvenlik önlemlerine dikkat etmek)
İstanbul'u almak hazırlığındaki Fatih'in; tedbirli dehasına bir örnek de Pınarca köyünde ve su yollarında aldığı tedbirdir.

Düşünmüştür ki bir beldede; hayatın sürdürülebilmesi için su kaynağının ve sağlanmasının güvenceye alınması şarttır.

- (3) TIETZ, M. von, Türkiye 1833, İstanbul, 1970-1974, S.48.
- (4) PARDOE, J., The Beauties of the Bosphorus, London, 1838, S.102-103.
- (5) GAUTIER, T., Constantinople, Paris, 1854.
Türkçe Basımı, İstanbul, İstanbul, 1972, S.278.
- (6) "Yerebatan Sarayını Su Bastı", Haber Metni, Güneş Gazetesi, 16", 1984.
- (7) ÖZBAY, E.M., "Eski Sarnıçlar", TTOK Belleteni, İstanbul, 196, S.14.
- (8) Anonim, "Yerebatan Düzenleniyor", Dünya Gazetesi, İstanbul, 27.2.1967.
- (9) 22.09.1967 Tarih ve 3670 Numaralı karar. Adı geçen öneri, başkan Tahsin ÖZ ve 17 Üyenin imzasını taşımaktadır.
K.Anıtlar Yüksek Kurulu Arşivi.
- (10) İstanbul Belediyesi Başkanlık Proje Bürosu Arşivi, 1984.
- (11) Anonim, "Yerebatan Sarayı'nda Oryantal Çarşı Olacak", İşçi Postası Gazetesi, İstanbul, 15.2.1969.
- (12) TÜRKER, M., "Nerede Anıtlar Yüksek Kurulu? Yerebatan Sarayı'na Temel Atıldı", Yeni İstanbul Gazetesi, İstanbul, 29.4.1969.
- Anonim, "Yerebatan Çökme Tehlikesi İçinde", Dünya Gazetesi, İstanbul, 22.1.1970.
- Anonim, "Yerebatan Sarayı'nın Tavanı Delindi", Günaydın Gazetesi, İstanbul, 21.5.1970.
- (13) ANADOL, K., ARIOĞLU, E., "Yerebatan Sarayı Kısmi Onarım Projesi", Mimarlık Dergisi, Sayı 1, Ankara, 1979.
- (14) TIETZ, M. von, Türkiye 1833, İstanbul, 1970-1974, S.48.
- (15) GÜLERSOY, Ç., "Eski İstanbul Yöresi: Sultanahmet", San'at Çevresi Dergisi, Sayı 69, İstanbul, 1984, S.51.
- (16) SIRMALI, F., Adım Adım Mimarlık, İstanbul, 1975.

GÖRSEL KAYNAKLAR LİSTESİ

GİRİŞ BÖLÜMÜ

R.1. ALTINOLUK,Ü. Arşivi

R.2. ALTINOLUK,Ü. Arşivi

1.BÖLÜM

R.1. ALTINOLUK,Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.

R.2. ALTINOLUK,Ü. Arşivi,

R.3. PARDOE,J., The Beauties of The Bosphorus, London, 1838, Bartlett Gravürü

R.4. GÜLERSOY,Ç., İstanbul Estetiği, İstanbul, 1983, s.69

R.5. ÜNVER,S.- ELDEM,S.H., Amucazade Hüseyin Paşa Yalısı, İstanbul, 1970

R.6. Turing Belleteni, Sayı 70/349, İstanbul, 1983, Kapak Resmi

R.7. And Yayınları, Kartpostal

R.8. ALTINOLUK,Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.

R.9. TTOK. Arşivi, Fot.Ç.G.

R.10. ANONİM, Austria Conservation Preservation, Broşür, Viyana, Tarihsiz

R.11. TTOK. Arşivi, Çadır Köşkü, Broşür

R.12. ALTINOLUK,Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.

R.13. ALTINOLUK,Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.

R.13.I. Keskin Color Kartpostal.

R.14. ALTINOLUK,Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.

R.15. ALTINOLUK,Ü. Arşivi, Pro.Ü.A.

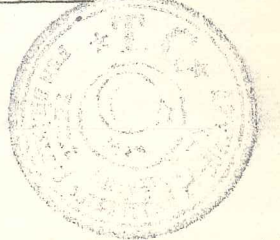

2.BÖLÜM

- R.1. T.Fikret Evi Aşıyan, Broşür, İstanbul, 1982
- R.2. T.Fikret Evi Aşıyan, Broşür, İstanbul, 1982
- R.3. T.Fikret Evi Aşıyan, Broşür, İstanbul, 1982
- R.4. BORAK,S., Ata ve İstanbul, İstanbul, 1983, S.177
- R.5. T.Fikret Evi Aşıyan, Broşür, İstanbul, 1982
- R.6. Güneş Gazetesi, 21.8.1982, Fot.M.AKÖZ
- R.7. Malta Köşkü, Kartpostal
- R.8. TTOK. Arşivi
- R.9. TTOK. Arşivi
- R.10. TTOK. Arşivi
- R.11. ALTINOLUK,Ü. Arşivi
- R.12. ALTINOLUK,Ü. Arşivi
- R.13. GÖÇER,O., "Mimarlık ve Şehircilikte Vitalizasyon ve Revitalizasyon", İlgi Dergisi, S.38, İstanbul, 1984, S.10.
- R.14. TTOK. Arşivi
- R.15. Beyaz Köşk, Broşür, İstanbul, 1983
- R.16. TTOK. Arşivi
- R.17. TTOK Arşivi
- R.18. TTOK. Arşivi
- R.19. TTOK. Arşivi
- R.20. "Beyaz Köşk", Turing Belleteni, S.70/349, İstanbul,
- R.21. PETERSEN,E.L., H.C.Andersens Hus, Odense, Denmark, 1977
- R.22. PETERSEN,E.L., H.C.Andersens Hus, Odense, Denmark, 1977.
- R.23. PETERSEN,E.L., H.C.Andersens Hus, Odense, Denmark, 1977, S.290

- R.24. PETERSEN,E.L. H.C.Andersens Hus, Odense, Denmark, 1977, s.290.
- R.25. PETERSEN,E.L., H.C.Andersens Hus, Odense, Denmark, 1977, s.290.
- R.26. PETERSEN,E.L., H.C.Andersens Hus, Odense, Denmark, 1977, s.290.
- R.27. ALTINOLUK,Ü. Arşivi
- R.28. ALTINOLUK,Ü. Fot. Ü.A.
- R.29. STRZYGOWSKI,J.-FÖRCHHEIMER,P., Byzantinischen Wasserbehälter von Konstantinopel, Wien, 1893.
- R.30. ANONİM, "Binbirdirek Sarnıcı", Türk Ansiklopedisi, Cilt.VI, F.47, Ankara, 1953, s.141.
- . İstanbul Belediyesi Arşivi, No:40,53.
- R.30.I. ALTINOLUK,Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.
- R.31. (I.B1.R.3)
- R.32. YILMAZYİÇİT,B. Arşivi
- R.33. İstanbul Belediyesi Yatırım ve Planlama Bürosu Arşivi
- R.34. İstanbul Belediyesi Yatırım ve Planlama Bürosu Arşivi
- R.35. İstanbul Belediyesi Yatırım ve Planlama Bürosu Arşivi
No:52, Fot:Ü.A.
- R.36. ALTINOLUK,Ü. Arşivi.
- R.37. YENER,S., Arşivi, Fot.S.Y.
- R.38. YENER,S., Arşivi, Fot.S.Y.
- R.38.I. YENER,S., Tatil Köyü Projesi Maketi, 1984.
- R.39./I-3. ANONİM, "Değişen İstanbul İçin Albümler XIII", İstanbul'dan Göremeye Kültür Mirasımız, İstanbul, 1984, s.104.
2. PARDOE,J./BARTLETT Gravürü, London, 1838.
4. ALTINOLUK,Ü. Arşivi.
- R.40. ALTINOLUK,Ü. Arşivi.

- R.41. (39/I-3)
- R.42. (39/I-3)
- R.43. PARDOE, J./BARTLETT Gravürü, London, 1838.
- R.44. EZGÜ, F., Yıldız Sarayı, İstanbul, 1972.
. Yıldız Üniversitesi Mimarlık Tarihi Bilim Dalı Arşivi
- R.45. ALTINOLUK, Ü., "Yıldız Sarayı Harem Bahçesi", Turing Dergisi, s.70/349, İstanbul, 1983, s.24.
- R.46. ALTINOLUK, Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.
- R.47. Milli Saraylar Sempozyumu, Yıldız Sarayı Fotoğraf Albümünden Örnekler Sergisi, Broşür, İstanbul, 1984
- R.48. ALTINOLUK, Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.
- R.49. ALTINOLUK, Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.
- R.50. BORAK, S., Ata ve İstanbul, İstanbul, 1983, s.187.
- R.51. ALTINOLUK, Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.
- R.52. ANONİM, Yıldız Sarayı Vakfı, İstanbul, Tarihsiz.
- R.53. (47)
- R.54. ALTINOLUK, Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.
- R.55. İstanbul Resim ve Heykel Müzesinde Ahmet Ziya SAM Yağlıboya Tablosu.
- R.56. MÜLLER, W.G.-WIENBR, Bildlexikon zur Topographie Istanbul, 1977.
- R.57. MÜLLER, W.G.-WIENBR, Bildlexikon zur Topographie Istanbul, 1977, s.70.
- R.58. MÜLLER, W.G.-WIENBR, Bildlexikon zur Topographie Istanbul, 1977, s.70.
- R.59. SÖZEN, M., Türk Mimarisinin Tarihsel Gelişimi, İstanbul, 1980, Kapak Resmi.
- R.60. Efes Color, Kartpostal.
- R.61. And Kartpostal.
- R.62. (2.B1.29)

R.63. (56)

R.64. (62)

R.65. (56)

R.66. ALTINOLUK,Ü. Arşivi

3. BÖLÜM

R.1. ALTINOLUK,Ü. Arşivi

R.2. PARDOE,J./BARTLETT Gravürü 1838

R.3. ELDEM,N. ve diğerleri, "Sultanahmet Meydanı Çevresi...",
Çevre Dergisi, Sayı 3, İstanbul, 1979, s.19.

R.4. ALTINOLUK,Ü. Arşivi

R.5. ALTINOLUK,Ü. Arşivi. Fot.Ü.A.

R.6. İstanbul Belediyesi Arşivi, Fot:Ü.A.

R.7. . Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu,
İstanbul Bürosu Arşivi

. İstanbul Belediyesi Arşivi

R.8. . TÜRKER,M. "Nerede Anıtlar Yüksek Kurulu?
Yerebatan Sarayı'na Temel Atıldı". Yeni İstanbul Ga-
zetesi, İstanbul, 29.4.1969.

. ANONİM, "Yerebatan Sarayının Tavanı Delindi", Günaydın
Gazetesi, İstanbul, 21.5.1970.

R.9. ANADOL,K.-ARIOĞLU,E. "Y.S. Kısmi Onarım Projesi",
Mimarlık Dergisi, Sayı I, Ankara, 1979, s.56.

R.10. (2.B1.56)

R.11. ALTINOLUK,Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.

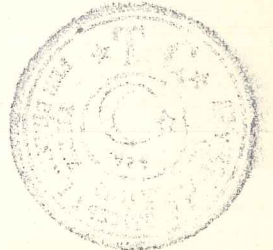
R.12. GÜLERSOY,Ç., Kayıklar, İstanbul, 1983, Kapak Resmi.

R.13. ALTINOLUK,Ü. Arşivi.

R.14. (2.B1.56)

R.15. (3)

R.16. And Kartpostal

- R.17. Türkiye'nin Turing Otomobil Kurumu 60. Yıl, İstanbul, 1984, s.78.
- R.18. PEHLİVANOĞLU,M.-BİROL,C., "Şükrü Bey Konağı", Çevre Dergisi, Sayı 3, İstanbul, 1979, s.49.
- R.19. TTOK Arşivi
- R.20. TTOK Arşivi
- R.21. TTOK Arşivi
- R.22. TTOK Arşivi
- R.23. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu
İstanbul Bürosu Arşivi
- R.24. TTOK Arşivi
- R.25. BEYATLI,Y.K., Aziz İstanbul, İstanbul, 1974.
- R.26. ALTINOLUK,Ü. Arşivi
- R.27. ALTINOLUK,Ü. Arşivi
- C.I. SIRMALI,F., Adım Adım Mimarlık, İstanbul, 1975, Ek.
- R. ^{28.29}₃₀. ALTINOLUK,Ü. Arşivi, Fot.Ü.A.

BİBLİYOGRAFYA

- ABASIYANIK, S.F., "Aşıyan Müzesi", S.F.Abasıyanık Hayatı San'atı Eserleri, 3. Baskı, İstanbul, 1980.
- AKÇURA, N., Çevre Ölçeğinde Koruma Konusunda Öneriler, Ankara, 197 .
- AKUS, S.M., "Bozdoğan Üzerine Tanıklıklar", İstanbul'dan Göremeye Kültür Mirasımız, İstanbul, 1984.
- ALTINOLUK, Ü., "Topkapı Sarayı Müzesi", Turing Dergisi, Sayı 69/348, İstanbul, 1982.
- ALTINOLUK, Ü., "Yıldız Sarayı Harem Bahçesi", Turing Dergisi Sayı 70/359, İstanbul, 1983.
- AMICIS, E.de., Constantinople, Paris, 1885.
- ANADOL, K., E.ARIOĞLU, "Yerebatan Sarayı Kısmi Onarım Projesi", Mimarlık Dergisi, Sayı I, Ankara, 1979.
- ANONİM, "Binbirdirek Sarnıcı", Türk Ansiklopedisi, Cilt VI, Fasikül 47, Ankara, 1953.
- ANONİM, Boğaziçi Koruları, İstanbul, 1970.
- ANONİM, "Byzantine Cisterns of Istanbul", TTOK Belleten, Sayı 34/313, İstanbul, 1972.
- ANONİM, "Chester" A Study in Conservation, London her Majesty's Stationery Officel, 1968.
- ANONİM, Conversions of Buildings for Science and Technology, Paper No 5, London, 1971.

ANONİM, Denkmalspflege in der Bundesrepublik Deutschland,
München, 1974-1982.

ANONİM, "Eski Sarnıçlar", TTOK Belleteni, Sayı 256-257, Mayıs-Haziran 1953.

ANONİM, "Estates and Manor Houses in Denmark", Danish Journal,
Copenhagen, 1982.

ANONİM, İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız, İstanbul,
1984.

ANONİM, More About Belgium, No 2, Brüksel, 1978.

ANONİM, New Life for Old Churches, (Aspects of Conservation
3) London, 1977.

ANONİM, New Towns and Old, Stockholm, 1975.

ANONİM, Österreichische Zeitschrift für Kunst u. Denkmalpflege
Wien, 1982.

ANONİM, Rayh Meclisi, Stuttgart, 1982. İng. basımı, The
Reichstag, Stuttgart, 1982.

ANONİM, The Architectural Review, No 945, London, 1975.

ANONİM, The Conversion of Buildings for Science/Technology,
Paper No 8, London, 1977. York a Study in Conservation,
London, 1968.

AREL, A., "Onsekizinci Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Batılılaşma
Süreci", İstanbul, 1975.

ARSEVEN, C.E., Türk San'atı Tarihi, İstanbul, 1955-1959.

MOELAN, R., İstanbul Kentleşme Sürecinde Yapısal Değişme, Sos-
yoloji Konferansları 12. Kitap, İstanbul, 1974.

BERK, N., Türk ve Yabancı Resminde İstanbul, İstanbul, 1977.

BEEDELL, S., Converting a Cottage, London, 1968.

BEYATLI, Y.K., Aziz İstanbul, İstanbul, 1974.

BOYSAN, A., M.SÖZEN, H.TANER ve diğerleri, "Anılarda İstanbul",
Mimarlık Dergisi, Sayı I, Ankara, 1984.

CANTACUZINO, S., New Uses for Old Buildings, London, 1977.

CANTACUZINO, M.REID, "Architectural Conservation in Europe",
The Architectural Review, No 935, London, 1975.

CEZAR, M., San'atta Batıya Açılış ve Osman Hamdi, İstanbul,
1971.

ÇEÇENER, B., "Çevre ve Yapı Korumasının Gereği", Yapı Dergisi,
Sayı 17, İstanbul, 1976.

ÇEÇENER, B., "Taşınmaz Kültür Varlıkları Koruma Uygulaması Ya-
pan Kuruluşlar", Mimarlık Dergisi, Sayı 3-4, Ankara,
1984.

ÇEÇENER, B., "Kültür Değeri Olan Yapılarda Koruma ve Mimar",
Mimarlık Dergisi, Sayı 6, Ankara, 1972.

ÇEÇENER, B., G.DANIŞMAN, "Kültür Değeri Olan Yapı Koruma ve
İngiltere Mevzuatı", Mimarlık Dergisi, Sayı 18, Ankara,
1973.

ÇUBUK, M., "Mimari Miras Yılı Eylemleri İçinde 1975 Amsterdam
Kongresi ve Bütünleşmiş Koruma", Yapı Dergisi, Sayı
17, İstanbul, 1976.

- DERLEN,Z., "Bozdoğan Kemeri", İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız, İstanbul, 1984.
- ELDEM,S.H., İstanbul Anıları, İstanbul, 1979.
- ERDER,C., Tarihi Çevre Bilinci, Ankara, 1975.
- ERDER,C., "Venedik Tüzüğü Tarihi Bir Anıt Gibi Korunmalıdır", ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, Sayı 2, Cilt 3, Ankara, 1977.
- ERİM;G., "Mimarlık Eğitimi ve Çağımız", UİA 2. Bölge Toplantısı, İstanbul, 1977.
- EYİCE,S., "İstanbul", İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1967.
- EYİCE,S., "Tarih İçinde İstanbul ve Şehrin Gelişmesi", Atatürk Konferansları VII, Ankara, 1980.
- EZGÜ,F., Yıldız Sarayı, İstanbul, 1972.
- FIELD,J., Cottages/Conversions at Home and Abroad, London, 1973.
- GAUTIER,T., Constantinople, Paris, 1854. Türkçe Basımı, İstanbul, İstanbul, 1972.
- GÖÇER,O., "Mimarlık ve Şehircilikte Vitalizasyon ve Revitalizasyon", İlgi Dergisi, Sayı 38, İstanbul, 1984.
- GÜLEN,N., Heybeliada, İstanbul, 1982.
- GÜLERSOY,Ç., "Eski İstanbul Yöresi: Sultanahmet", San'at Çevresi Dergisi, Sayı 69, İstanbul, 1984.

GÜLERSOY,Ç., Çağlar Boyunca İstanbul Görünümleri I, Köprü ve Galata, İstanbul, 1971.

GÜLERSOY,Ç., İstanbul Estetiği, İstanbul, 1983.

GÜLERSOY,Ç., İstanbul'un Anıtsal Ağaçları, İstanbul, 1984.

GÜLERSOY,Ç., Kayıklar, İstanbul, 1983.

GÜLERSOY,Ç., "Tanzimat Müzesi", Turing Dergisi, Sayı 71/350, İstanbul, 1984.

GÜLERSOY,Ç., Yıldız Parkı ve Malta Köşkü, İstanbul, 1979.

GÜLERSOY,Ç., "Yıldız Sarayı", Kültür Mirasımız, İstanbul, 1984.

HARVEY,J., BAKER,J., Conservation of Buildings, London, 1972.

İNCİCİYAN,P.G., 18. Asırda İstanbul, İstanbul, 1976.

KAZMAOĞLU,M., "Mimari Mirasın Korunması ve Yaşatılmasına Yaklaşımlar", The Architectural Review, Ocak 1975 sayısından derleme. Yapı Dergisi, Sayı 17, İstanbul, 1976.

KESİLİ,S., "Yıldız Sarayı", Turing Dergisi, Sayı 68/347, İstanbul, 1982.

KIRAY,M., "Toplum Yapısındaki Temel Değişimlerin Bugünkü ve Yarınki Türk Toplum Yapısı Tarihsel Perspektifi", Mimarlar Odası, Mimarlık Semineri, Bildiri 4, Ankara, 1969.

KOÇU,R.E., İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, 1958-1971.

KONYALI,İ.H., İstanbul Sarayları, İstanbul, 1943.

KUBAN,D., İstanbul'un Tarihi Yapısı, Tarihi Gelişme, Şehrin Tarihi Yapısının Özellikleri, Koruma Yöntemleri, İstanbul, 1969.

KUBAN,D., Mimarlık Kavramları, İstanbul, 1980.

KUBAN,D., Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar, Ankara, 1970.

KUBAN,D., Türkiye San'atı Tarihi, İstanbul, 1970.

KÜÇÜKERMEN,Ö., Anadoludaki Türk Evinde Mekan Organizasyonu Açısından Odalar, İstanbul, 1973.

LAMARTINE,A.de., A.de L. ve İstanbul Yazıları, İstanbul, 1971.

MAMBOURY,E., Constantinople, İstanbul, 1924.

MARKUS,T., Building Conversion and Rehabilitation: designing for Change in Building Use, London, 1979.

MEHMET ZİYA, İstanbul ve Boğaziçi, İstanbul, 1928.

MELLING,A.T., Voyage Sur les Rives de Constantinople et du Bosphore, Paris 1819, Tıpkı Basımı İstanbul, 1969.

MÜLLER,W.G., WIENER, Bildlexikon zur Topographie Istanbuls, 1977.

NAUMANN,J., "Haus 'In der Grieb' Regensburg", Baumeister, Sayı 5, München, 1974.

NERVAL,G.de., Doğuya Yolculuk, İstanbul, 1974.

ÖVÜNÇ,T., Çağdaş Mimarlık, İDMMA Ders Notları, İstanbul, 1978.

ÖZ,İ., "Topkapı Sarayı", Turing Dergisi, Sayı 70/349, İstanbul, 1983.

ÖZBAY,E.M., "Eski Sarnıçlar", TTOK Belleteni, İstanbul, 1963.

ÖZER,B., Bakışlar, İstanbul, 1969.

ÖZER,B., "Mimari Mirası Korumanın Anlamı, Kapsamı ve Sınırları Üzerine", Yapı Dergisi, Sayı 17, İstanbul, 1976.

ÖZER,F., Çağdaş Mimari Dizaynlamada Tarihsel Sürekliliğin Değerlendirilmesi, İstanbul, 1982.

ÖZDEŞ,O., "Yerebatan Sarayı", Havacılık ve Turizm, Sayı I/I, 1958.

PARDOE,J., The Beauties of the Bosphorus, London, 1838.

PETERSEN;E.L., H.C.Andersen Hus, Odense, Denmark, 1977.

SEZGİN,H., "ICOMOS 75", Yapı Dergisi, Sayı 17, İstanbul, 1976.

SIRMALI,F., Adım Adım Mimarlık, İstanbul, 1975.

SIRMALI,F., Mimarlıkta Bir Tasar Anlayışı, İstanbul, 1970.

SIRMALI,F., Ü.ALTINOLUK, "Bir Sinan'a Sorsaydık", Mart 1984 (Burhan ARPAT 24.7.1984 Tarihli Cumhuriyet Gazetesin-deki sütununda bu araştırmamızı ele alarak tanıtmıştır).

SÖZEN,M., Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı 1923-1983, Ankara, 1984.

SÖZEN,M., Tarihsel Gelişimi İçinde Türk Sanatı, İstanbul, 1983.

SÖZEN,M., Türk Mimarisinin Tarihsel Gelişimi, İstanbul, 1980.

SÖZEN,M., M.TAPAN, 50 Yılın Türk Mimarisi, İstanbul, 1973.

SÖZEN,M. ve diğerleri, Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan, İstanbul, 1975.

SÖZEN,M., İ.AKTUĞ, U.TANYELİ, Türkiyenin Kentsel Tarihi Bibliyografyası, İstanbul, 1983.

STRZYGOWSKI,J., P.FORCHHEIMER, Byzantinischen Wasserbehälter von Konstantinopel, Wien, 1893.

SUBAŞI,E., Kent Yenilemesinde Yeniden Geliştirme veya Sıhhileştirme Metodlarının Seçiminde Kriterler, Ankara, 1971.

ŞAHİNLER,O., Merkezi İtalya'da Ortaçağ Şehirlerinin Meydanlarına ve Çevre Mahallelerine Ait Etüd, İstanbul, 1964.

ŞEHSUVAROĞLU,H.Y., Tarihi Odalar, İstanbul, 1954.

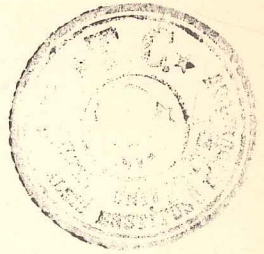
TANJU,S., "Sultan Aziz'den Günümüze İstanbul", Cumhuriyet Gazetesi, 23.3.1984.

TARIM,B., Cumhuriyet Dönemi Mimarlığına Genel Bakış ve Öneriler, Y.Ü. Doktora Tezi, İstanbul, 1984.

TIETZ,M. von., Türkiye 1833, İstanbul, 1970-1974.

TİĞREL,G., T.ERGİL, "Atpazarı Sarnıcı", Arkeoloji ve Sanat Dergisi, Sayı 6-7, İstanbul, 1979.

ÜNSAL,B., "Türk Boğaziçinin Yalılararkası ve Yalıları", (Anadolü Yakası) İDMMA Dergisi, Sayı 3, İstanbul, 1978.

ÜNVER, S., S.H.ELDEM, Amucazade Hüseyin Paşa Yalısı, İstanbul, 1970.

WIDDUP, M., As Good As New, A Guide to the Conversion of Old Property, London, 1971.

WORKSKETT, R., "Great Britain: 'Progress in Conservation'", The Architectural Review, London, 1975.

YAYLA, Y., "Tarihi Çevre Korunmasında İdarenin Genel Görev, Yetki ve Sorumlulukları", İTÜ MTRE Bülteni, Sayı 4, İstanbul, 1975.

YÜCEL, A., "Binaların Kullanış Amaçlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi", Mimarlık Dergisi, Sayı 6, Ankara, 1968.

YÜCEL, E., "İstanbul'da Bizans Sarnıçları", Arkitekt, Sayı 325-326, İstanbul, 1967.

ÖZGEÇMİŞ

Kasım 1953 Yılında Ödemiş/İzmir'de doğdum. 1978'de İDMMA Lisans, 1980'de de "Mimarlık Dalı" master programını bitirdim. Aynı yıl İDMMA Kadıköy Mimarlık Fakültesinde asistan olarak görevime başladım. Halen Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Tasarım Kuram ve Yöntemleri Bilim Dalında Ar. Görevlisi olarak görev yapmaktayım. Bulgaristan, Yugoslavya, İtalya, Avusturya, B.Almanya, D.Almanya ve Danimarka'da mesleki incelemelerde bulundum. 1978 yılından itibaren proje çalışmalarım, ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanmış makale ve araştırmalarım bulunmaktadır.